

Luceafărul

III

Apare săptămânal sub egida Uniunii Scriitorilor
Serie nouă inițiată de LAURENȚIU ULICI

Nr. 37 (621)

Miercuri, 22 octombrie, 2003

„De prin 1936, încă la vârsta de 18 ani, Soljenițin și-a fixat în mod programat două obiective, osmotic legate între ele: dărâmarea sistemului totalitar stalinist și salvarea Rusiei, a etnosului rus, a identității națiunii ruse. Acestea sunt, în esență, cele două teme majore ale impunătoarei sale opere, ce cuprinde mai toate genurile și speciile scrisului: versuri și proză (în multiplele ei forme), publicistică, o imensă literatură epistolară, memorii, eseuri, numeroase interviuri, studii și cercetări cu caracter socio-istoric ș.a.“

(gheorghe barbă)

aleksander soljenițin

jiri marek

Maimuța putea să le consume în tihnă, nu numai pentru că erau foarte gustoase, ci și pentru faptul că, devenind obiectul unor cercetări oficiale, nimeni nu mai manifesta interes față de ele; și era limpede că în cazul când, în mod cu totul întâmplător, vreuna din nuci ar fi apucat să se coacă și ar fi căzut pe pământ, ar fi dat naștere la alte complicații nedorite.

pag. 15-16

zile și nopți de literatură

Eu, celălalt,
care celălalt?

mircea constantinescu

galaxia cărților

Prozatorul Dunării
mitice

ileana marin

pag. 6

Pe cine subvenționează C.N.C.?

horia gârbea

La sfârșitul lui septembrie am fost rugat de o firmă de producție TV și cinema să scriu dialogurile unui scenariu de lung metraj. Era vorba de un scenariu premiat de Consiliul Național al Cinematografiei printr-un juriu format din scriitori serioși, academicieni, oameni cu greutate. La secțiunea "debut" în regie. Totul trebuia făcut foarte repede, în trei zile (de fapt au fost vreo șase, nu din vina mea). M-am oferit cu plăcere și am acceptat oferta minimală a firmei: "n-avem bani, e un fapt cultural, e vorba de un tânăr, poate ajungem la Cannes" etc.

vizor

După mari eforturi care m-au costat șase zile din viață, după întâlniri sterile cu producători și regizori care nici nu citeau ce-am scris, firma a refuzat să-mi plătească suma minimă convenită, fără nici un motiv. E la fel de inutil să mai spun că înșuși regizorul (numele nu contează, câți ca el!) nici nu știa bine personajele filmului cu care urma să debuteze (și să meargă la Cannes, nu-i așa?), le încurca numele.

Problema reală este că "scenariu" premiat de C.N.C. și care mi-a ajuns în mână este un vag "treatment", lipsit complet de dialoguri, cu 54 de secvențe, când orice învățacel știe că un lung metraj are minimum 100. Altă problemă: acest "scenariu" cărui a juriu (scriitori serioși, academicieni, oameni cu greutate etc.) a decis să-i aloce bani publici era/este complet incoerent, inconsistent, im-

pertinent. E o aberație cusută cu ață albă. La cererea mea și rugămintea înlăcrimată a producătorilor am depășit funcția de "dialogist" (prost plătit) și am pus puțină carne pe personaje, niște coerență în acțiunile lor și am "legat" firele destrămate ale acestei jalnice făcături.

Rezultatul? Producătorul, care sigur va folosi ceea ce am făcut eu, pentru că nu are cum să facă altfel, a decis că... regizorul împacându-se cu fostul scenarist, cu care se certase, cred eu justificat, nu mă va plăti. Nici nu intenționa! Eu eram doar "pisica" de arătat. Din păcate pentru ei, producătorii au avut inabilitatea să semneze un contract pe baza căruia, normal, am intentat convenita acțiune civilă și penală împotriva lor. Va fi poate un proces lung, dar îl voi câștiga. Nu pentru cei câțiva bănuți, ci pentru demnitatea mea și a breslei.

Dar întrebarea rămâne! Gravă! Ce au citit, ce au priceput și ce au premiat alocând bani publici stimeiții mei confrăți din juriul C.N.C.? Unii sunt dramaturgi și scenariști distinși. I-au atins oare orbirea sau și corupția? Cine și cu ce i-a putut convinge să dea bani publici unui scenariu pe care propriul regizor-propunător, nici casa producătoare nu pot și nu știu cum să-l facă? Nici Ministerul Finanțelor și nici comisiile parlamentare de specialitate n-ar trebui să rămână oarbe-surde la această formă de îndreptare a fondurilor către niște neche-mați. Eu unul cred că s-au premiat niște "nume", pe necitite. Altfel nu e posibil. În ceea ce mă privește, sunt gata să revin cu nume, date și, de ce nu, cu "mostre". Mulți regizori și scenariști care au fost frustrați vor fi extrem de curioși să le afle.

O ultimă întrebare: rolul titular ar trebui să revină unui prieten, excelent actor. N-am apucat să-i vorbesc. Îmi permit să-l întreb public din această pagină: "Marius Stănescu, tu știi în ce vei intra?"

Gruparea „Caietelor de la Durău” domină acest număr al revistei botoșănene, condusă de Gellu Dorian. Așteptăm replicile altor grupări de aceeași anvergură!

Director:
Marius Tupan

Colectivul de editare:
Marinela Țepuș (redactor)
Mariana Bunescu (tehoredactor)
Simona Galațchi (corectură)

Redactori asociați:
Horia Gârbea; Daniel Nicolescu;
Ioan Es Pop; Stelian Tăbăraș

Revista „Lucaefărul” este editată de Fundația Lucaefărul, cu sprijin de la Uniunea Scriitorilor din România și Ministerul Culturii și al Cultelor

Membră a Asociației Publicațiilor Literare și Editurilor din România (APLER)

Redacția și administrația:
Calea Victoriei nr. 133 București, sector 1,
telefon 212.79.94, fax 312.96.93
e-mail: fundatia_luceafarul@yahoo.com
Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.
Număr de cont: 25111-15431/ROL
Cont în valută: 472161601590
ISSN - 1220-627X

Tipar: SEMNE '94
Abonamentele se pot face la toate sucursalele RODIPET și la oficiile poștale din țară.
Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

stelian tăbăraș

La numărătoare

Într-o cursă TAROM înainte de decolare; două stewardese (una frumoasă, cealaltă cu... pile) merg pe intervalul dintre scaune de-a-nădăratelea și ne numără. Că operația a trebuit repetată de mai multe ori nu miră pe nimeni. Nu la matematici vor fi dat ele admiterea pentru școala de însoțitoare de bord. De fapt, avionul avea să-și întârzie decolarea vreo 20 de minute, motive „tehnice”, desigur, în jurnalul de bord. Dincolo de abstractizarea pasagerilor ca biete cifre, mie îmi venea în minte călărețul ce avea de deplasat undeva o stavă de cai (câți mai știe azi etimologia

nocturne

numelor „stavăr”, „stăvăruș”, Stavarache?). Îi numără el de sus, din șa, ieșeau treizeci și nouă de cai la socoteală. Cobora și-i numără iar, atent: ieșeau patruzeci. Și tot așa.

Dar pasagerii începuseră să se enerveze: tipele schițau și câte-un zbenghi deasupra celor numărați. Nu mai eram indivizi - deși fiecare, făcând un „tur de orizont” după așezare, văzând pe cine are în dreapta, în stânga, în spate etc., se crezuse într-o antropotecă, sau alcătuiind un tabel al lui Mendeleev, elemente cu greutate specifică - , nu mai eram „inși”. Substantivul cu formele sale după gen și număr (ins, însă, inși, inse), provenit dintr-un adverb

modal latinesc, „ipse”, devenit *isse*, cu derivatele lui flexionare. Un „ins” nu poate deveni decât „un om”. El are valori stilistice inefabile în plus față de individ. Apoi, la „ins”, „insă”, „inși”, „inse”, adăugându-se pronumele reflexive corespunzătoare, în forma lor scurtă (vorba lui Trăsnea, *mi, ți, și, ne, vă, și*), apar „ezitatele” noastre adjective pronominale de întărire: însumi, însămi, înșuți, însăți, înșuși... Sunt adjective precizate în normele limbii române de către corifeii Școlii Ardelene și, mai apoi, în gramaticile lui Heliade Rădulescu și Văcărescu. De ce o fi atât de greu pentru unii a le folosi corect? Totuși, aceștia își pot găsi scăpare în inflexibilul „chiar”, cu aceeași valoare pentru toate persoanele indiferent de gen și număr. Sau în mai vechiu și baladescul *savai*. Așa încât să poată spune: „la manifestare a participat *savai* ministrul...”!

Desigur, revenind la depersonalizant noastră numărătoare, trebuia precizat, ca o disculpare, că butada „stewardesa nu avea pe ea decât... piloții” nu le vizează pe cele două care ne făceau inventarul, ci s-a născut la bordul unui avion dintr-o companie... străină. Î schimb, următoarea discuție literară a avut loc într-o cafeana buceșteană:

- Literatura română are nenumărați scriitori demni de... premiul Nobel.
- Fugi, domnule! Abia dacă sunt vreo doi
- Așa o fi fiind. Dar, vezi, câtă vreme nu i-am numărat sunt „nenumărați”.

Șapte secole separă epoca lui Lucius Iunius Brutus de aceea a lui Caius Petronius Arbiter - Manlius, cel care, asemenea creatorului Republicii Romane, avea să își condamne la moarte fiul, de data aceasta pe-deapsa privind un act de indisciplină militară (fiii lui Brutus conspiraseră împotriva noului stat; cel al lui Manlius se angajase doar într-o simplă manifestare de tinerescă bravură), îl precede, și el, pe autorul **Satiriconului** cu doar câteva sute de ani. Legătura între faptele care au marcat existența eroilor primei perioade a istoriei latinătăii și viața confuză, coruptă, degradată, agitată, lipsită de principii sau reguli, a cărei descriere

etc.), eventual a unor înclinații pentru comportamente și practici nu întrutotul recomandabile. Nu voi insista asupra faptului că nu cred cu adevărat în existența unor mari diferențe între popoare, sub raportul calităților și defectelor omenești - particularitățile nu sunt profunde; ele reprezintă mai curând raționalizări și adaptări în fața unor structuri interioare, dotate pozitiv sau încărcate de negativități, în fond similare. Acceptând totuși ceva, măcar, din atribuiri pe seama cărora se alcătuiește imaginea noastră robot, ca națiune, nu avem oare motive să credem că putem învinovăți pentru tot ceea ce, în noi, este neconform principiilor, legilor etice și normelor, un - să zicem, în primul rând - Vlad Țepeș. După ce totul a fost pedepsit cu incredibilă, inacceptabilă și inimaginabilă cru-

Despre Satiricon, despre Vlad Țepeș, despre efectele extremismelor

**caius traian
dragomir**

umple paginile superbe opere a lui Petronius, ar putea să fie nu numai foarte reală, ci și extrem de strictă. Desigur, pentru a se ajunge la o astfel de concluzie lucrurile trebuie privite cu atenție, cu o specială disponibilitate pentru a identifica determinări puțin aparente, eventual paradoxale - fundamentale statului roman sunt așezate pe severitate, pe inflexibilitate; natura umană este, etern, aceea care este - cât poate să lase ea determinată de forța extremă a constrângerilor, fie ele și cele mai raționale sau morale? De îndată ce se schițează, în existență, posibilitatea de a transgresa regulile prea rigide, ceea ce se produce nu cumva constă în deplasarea modalităților vieții înspre formule și forme cu totul contrarii primelor? Imoralitatea personajelor **Satiriconului**, promiscuitatea care le învăluie experiențele, neseriozitatea și vulgaritatea prin care se manifestă nu își au originea, oare, în extrema duritate a moralei anterioare, într-o ființă precedentă integral reglementată, structurată infailibil, constrânsă a o luciditate fără limite?

O descătușare populară, precum ceea ce relevată în Revoluția Franceză este, cu siguranță, efectul aculării energiilor într-un regim în- elung organizat, perfect construit, recum acela datorat marilor udovici, unui Richelieu, unui Iazarin.

Se vorbește despre români - și u doar de curând - ca purtând arca unei anumite lejerități („sum- m aici la porțile Orientului...

zime, ce mai rămâne decât permisivitatea totală, cea mai largă auto-îngăduință? Violența anterioară, în marele și, altminteri, cel puțin interesantul - ca filozofie a istoriei - Imperiu Otoman, nu este aceea care a de-moralizat efectiv Orientul Apropiat și Balcanii?

În lumea de azi, așa-zisa necesitate a pedepsei capitale, în unele state, nu este cel puțin crescută de chiar existența acesteia? Defectele post-comunismului, în cele mai multe dintre societățile care, oricât de stabilizate astăzi, se află încă într-o anumită tranziție, ce altceva sunt decât replica, în culori inversate a opresiunii totalitare?

Elementul vulgar, cultural sărăcăcios, al unei componente relativ largi a literaturii noastre actuale, elementul vulgar și grav calomnios al unei componente deloc înguste a presei românești de azi nu sunt decât inversiuni prost concepute, nefericite, ale obligațiilor impuse atât scriitorului, cât și jurnalistului, în regimul comunist.

François de la Rochefoucauld spunea că neîncrederea noastră îndreptățește înșelăciunea. Neîndoind-nic, Vlad Țepeș stă la originea tuturor hoțiilor sau șmecheriilor românești. Cultura pedepsei, precum și aceea a excesivei (și jignitoare) prudențe față de semenii, este una a infracțiunii, a păcatului, a dezintegrării etice, a coruperii și colapsului raționalității și bunătății umane firești. Sfântul Pavel a scris în chip deslușit că prin lege pătrunde în lume păcatul. Cum ar arăta o lume non-punitivă? Simpla eliminare (și aceasta totuși incompletă) a excesului de cruzime a generat, într-o succesiune de epoci istorice, întreaga civilizație.

Oameni invizibili

**marius
tupan**

Dacă declarațiile lui Gheorghe Crăciun publicate de revista „Viața Românească” m-ar fi privit doar pe mine (textul se află la pagina 22) nu aș fi făcut uz nici măcar de dreptul la

replică. Fiind însă vorba de un fenomen ceva mai general, l-am folosit ca punct de pornire pentru prezentul editorial. Credem că domnul Pleșu are dreptate măcar într-o privință, atunci când, în „Adevărul”, deplânge dezvăluirile legate de colaborarea lui Ștefan Aug. Doinaș cu Securitatea. Constatarea că statutul de disident putea fi foarte ușor fabricat, a generat un sentiment de relativism, dacă nu chiar de cinism atunci când vine vorba de victimele fostului regim. Apele sunt amestecate de o manieră dezolantă, și, încă și mai rău, se atrofiază orice impuls justițiar pe fondul lehamitei generalizate. Lucrurile nu au stat însă nicidecum astfel. Vremurile au fost cu adevărat „de cumplită amintire”, cum remarca Blaga, un proscris al regimului, numai că, în cazul în care scriitorii hăituiți de regim nu își câștigaseră deja o reputație fermă, ei aveau toate șansele să trăiască în cel mai desăvârșit anonim. Erau *oameni invizibili*. Exceptându-i pe cei care ascultau „Europa liberă”, puțin știau despre cărți topite (Dicționarul Zăciu, romanul meu, **Vitrina cu păsări împăiate**, amintite la acest post) sau despre cenzura care amână *sine die* manuscrise incluse de edituri în planuri, dar așteptând confirmarea comisiilor de politruci. Nu am avut, înainte de '89, o poziție instituțională care să justifice menționarea mea în acest pomelnic al lui Crăciun. Am fost la fel de invizibil, ca modest redactor la o revistă de umor, și din punctul de vedere al statutului social. Nu am scris de Ceaușescu, nu am avut demnități etc. Se înțelege că, în condițiile eliminării cenzurii, am devenit „din ce în ce mai vizibil”, inclusiv cu manuscrisele interzise anterior. La capitolul „foști”, sunt doar un fost scriitor cenzurat și marginalizat. Singura remarcă pe care aș fi găsit-o întemeiată ar fi fost, eventual, aceea că a început să mi se depună în zona taliei un strat de țesut adipos. În cazul în care Crăciun ar fi fost la fel de lipsit de delicatețe față de mine ca față de altă persoane menționate acolo... E drept că nu era exclus ca foștii și prezenții să coincidă, în cazul în care ofertele de preluare a conducerii revistei „Lucașăru” venite (năbădăios, cu băta) sau la modul „ofertă de manageriat” din partea fostei redacții patronate de Mihai Ungheanu (Neacșu, Cezar Ivănescu, la care s-a adăugat preferința lui Breban pentru Dan Alexandru Condeescu care pânădește multe demnități, cu doar o jumătate de carte pe rol și o sumedenie de ifose și acuze împotriva rezistențelor din regimul comunist) să fi fost încununat de succes.

Dacă în mintea lui Crăciun lucrurile n-au fost niciodată mai limpezi ca pe vreme studenției noastre, încărcate de competiții, premii și debuturi, dar din care nu-mi amintesc, în ceea ce-l privește, decât că-și montase patul în manieră cazonă într-o cameră spațioasă, să iasă din *canonul* studentesc, pentru a se impune și el prin ceva, nu se poate afirma că alții au înțeles mai bine încotro se mișcă lumea. Că, poate, nu mai era loc la vârful unor instituții pentru cei care terorizaseră scriitorii nealiniati, din îndemnul se știe al cui, care făcuseră o anumită politică. Sau că se trecuse de la o societate bazată pe statut - funcția determină poziția și statutul social - la una a imperativului legitimității. Este interesant că nu numai cei de un leat cu mine gândesc astfel, dar chiar și tinerii, biologic, dau dovezi de gândire surprinzător de învechită. Cine l-a pus pe Tupan la „Lucașăru” se întreabă Marius Ianuș în „Adevărul”... Deoarece înainte se știa că pe Dulea l-a pus Coana Leana, pe Frunțelată l-a pus Florescu etc. Ideea că un individ s-ar putea *califica* pentru o funcție nu începe în cele mai multe capete. Că, pentru a deveni șef al unei reviste, ai nevoie de o operă, de o recunoaștere ca scriitor - prezența în lucrările de referință ale culturii naționale, cronici, premii -, de o anumită statură morală sau de calități manageriale. Că nici ocuparea unei funcții în trecut nu poate anula o operă. Sau că „jocurile cabaliste” nu fac o carte bună din una ratată. Dacă uităm că Dumnezeu ne-a înzestrat cu putere de judecată, atunci întocmim liste cu tot ceea ce e vizibil, ce ne cade sub priviri, fără să simțim nevoie de a opera distincții, fără a ne exercisa spiritul critic, adică de disociere.

raluca dună

„Școala de morți frumoase” (II)

Caietul de scriere și de caligrafie al lui Cristian Popescu se deschide cu un text intitulat **SCRIS-CITITUL**:

„Toate cărțile, după modelul Bibliei, devin una. Toate tind să se topească, să fie cuprinse în Biblie. (Acesta fiind un proiect *anti-Babel*). Maldărele de citate, de supra-citate, de sub- și meta- „scrieri paralele” se reduc (în esență, în sucul lor propriu) la unul sau mai multe paragrafe biblice. (...)

Ideal nu există carte nesubsumată Cărții. Ideal, toate cărțile Bibliotecii au un singur izvor. Ideal și real: în același timp. (Acesta nu este neapărat un proiect *anti-postmodernist*, ci este chiar credință în realitate.) Întotdeauna ar trebui citit din orice carte ca din Biblie. Oricând ar trebui să avem această putere și smerenie alchimică.

Am încercat să o spun și altă dată: față de viața de zi cu zi a unui autor de literatură, opera lui este echivalentă cu o „moarte”. Este, adică, viața lui povestită, așezată mai mult sub semnul Începutului-și-Sfârșitului și nu sub cel al devenirii. (...)”

Aceste fragmente, așezate la începutul **Caietului**, ne spun două lucruri foarte importante: „nouăzecistul” Cristi Popescu se ia foarte în serios, pe sine și poezia sa - deci nu are o structură „postmodernistă” -, este un mistic al literaturii, care „crede” în Marea Carte - acel

cronica literară

Opus Magnus, Carte a Cărților care le conține pe toate celelalte. Să ne amintim de **Muzeul lăuntric** al lui Ioan Es. Pop, de acea Anticarte viu și monstruoasă care poate înghiți și substitui „Muzeul” ori de manuscrisul alchimic din **Meșterii de clopote**, de Mihail Gălățanu. S-ar spune că fantasma Marii Cărți, blestemat-mântuitoare, îi bântuie pe „nouăzeciști”: orice carte „vine” din Marea Carte, dar și încearcă să devină, la rândul ei, o astfel de carte alchimică, atotecuprinzătoare: cartea-arbore al lumii, cartea-lume. Altă conjuncție revelatoare cu poezia lui Ioan Es. Pop și care exprimă, probabil, un crez poetic comun („nouăzecist”) este plasarea sub semnul lui Alpha-și-Omega. În aparență, o poezie a banalului, a cotidianului familial (Cristi Popescu) ori imund, mizer (Ioan Es. Pop), care de fapt vizează „transcendența”; în aparență, se instalează în „devenire”, în evenimentul minor, dar trăiește doar în începutul-sfârșit, ca într-o burtă de chit. „Ei” nu sunt din lumea aceasta: „nu-mi amintesc deloc de vremea când m-a născut dar/ din grabă m-a născut drept în lumea cealaltă./ acum se străduiește să par viu, să sufăr mai puțin,/ îngrămădește-n jurul meu mobilă și durere, pe/ reți de moloz care speră ea să mă-mbrace-ntr-o zi;/ ca să par și eu din lumea asta.” (Ioan Es. Pop, **Porcec**), „Băiatul mamei. Tu nu știi. Dar când ai împlinit 13 ani, ai venit acasă cu o colivie mare pe măsura ta. Și de-atunci, în fiecare an de ziua ta și a mea, te înghesui, te mai împingem și noi că vrei să-ncapi din nou în colivia aia. Și ne citești de acolo ziarul și-ncerci să

strigi la noi cum strigai când ai ieșit din mine. Noi te-ascultăm, te sărutăm, îți urăm la mulți ani și te mai liniștești. Știu eu că până la urmă o să ajungi poet mare. (...) Ce dacă tu ești încă cu un picior în maică-ta când alții au ajuns deja cu un picior în groapă? (...) Să nu-ți pese, băiatul mamei. Asta e. Nu ești făcut pentru lumea asta.” (Cristian Popescu, **Familia Popescu**).

Tocmai pentru că „nu este făcut pentru lumea asta”, poetul are misiunea - absurdă, pentru că el însuși este un damnat - de a o salva, de a-i păstra frumusețea. În **SCENE CU ÎNGERI** apare, ca leitmotiv, imaginea nebunului care apără (sau curăță) orașul:

LUMINOASĂ, SCLIPITOARE A ORAȘULUI

(...) c) Tot pe bulevardul 1 Mai, în plină zi, un nebun cu doi clești care tăia în continuu prin aer, țâcănind metalic, raze nevăzute, rele, nefaste. Era extrem de preocupat de acțiunea sa de care bineînțeles că depindea soarta noastră, a tuturor. De care depindea salubritatea sufletească, spirituală, a Bucureștiului.”

În **TANDREȚE**, trei imagini-parabolă asemănătoare: un măturător de stradă bătrân, privind la vitrinele împodobite de Crăciun, în timp ce „mîngîie calm, afectuos, bățul lustruit al măturii sale” sau „femeia aproape beată” de la Universitate care leagănă tomberonul cu gunoi, cântându-i ca unui prunc și băiatul din vagonul de metrou, care crede că împinge cu mâna lui dreaptă întregul tren.

Mai înainte, în **MARUNTE. ARTE POETICE**, pomenise de „bietul nebun” al lui Gogol și de considerațiile criticului Lucian Raicu despre jurnal. Cristi Popescu își încheie fragmentul intitulat **BIET NEBUN** cu: „Orice literatură, fie ea jurnal, teatru, pamflet sau roman este a unui *biet nebun*.” Cu alte cuvinte, poetul se descoperă în jurnal ca făptură demnă de milă, grotescă ori abjectă, dar și ca marele nebun, salvator al lumii și dăruit ei în modul cel mai deplin. „Aluatul” pe care îl frământă, „pâinea” pe care o oferă lumii spre împărtășire și mântuire este „făcută din zeamă de lacrimă, de salivă, de sudoare, zeamă amestecată cu cremă neagră de jeg, de urdoare, de rahat, de unghii tăiate și păr căzut.” (**HOHOTUL**). Și dacă tot îl citează, în **HOHOTUL**, pe Baudelaire („înțeleptul se bucură când plânge și suferă când râde”), să recunoaștem că această duplicitate a poetului (în sens etimologic, de „homo duplex”) „vine” tot de la modernistul Baudelaire (și e o duplicitate „modernistă”, tragică).

„Toposul” nebuliei nu e doar unul livresc; în câteva fragmente (**IAD, OSPICIU**), Cristian Popescu ne vorbește despre nebulia sa - „*la propriu*, nu la figurat” -, despre iadul pe care l-a explorat, despre „îndrăcirea” și „necurăția” sa („Nebunii put acru”), despre dorința de a ieși la lumină. Smerenia, simplitatea, sinceritatea acestor pagini sunt de-a dreptul înduioșătoare. Ca și mărturisirea neputinței de a discerne cât e întuneric și cât lumină în ceea ce a scris.

Un alt topos drag nouăzeciștilor (și nu numai lor), crășma, primește, în paginile acestui jurnal, conotațiile unui centru al lumii: Crășma-Arcă plutind în derivă, salvând de la perpetuu potop al realității: „cu un cireș înflorit în loc de catarg. Un cireș cu flori cât găleata, înalt de vreo 200 de metri.”... Iar „Limba

circumii” este o limbă dinainte de Babel, sărbătorească, o limbă a dăruirii către ceilalți. La capătul opus se află însingurarea esențială a lumii: „Lumea: singurătatea lui Dumnezeu. Singurătate pe care El și-o iubește ca pe-un fel de curvă bătrână și tristă, în vîrsta căreia se întrevă copilăria și fecioria. Noi: singurătatea lui Dumnezeu.” (**LUMEA VĂZUTĂ DE SUS, DINSPRE DUMNEZEU**). Dar și poemul este numit, câteva pagini mai încolo, „curva bătrână”, pe care probabil că poetul o iubește precum își iubește și Dumnezeu lumea. În paginile despre iubire (despre neputința de a iubi, despre iubirea ordonatoare și mîntuitoare), Cristi Popescu își dezvăluie un fel de fascinație a nelumescului, jinduirea după „femeia-sihăstrie”, după Fecioara-Evă (Începutul și Sfârșitul?): „Dorind căutarea nelumii în lume - mereu tînjești după o femeie. Greu, însă, se poate găsi femeia care să satisfacă bărbatului dorința continuă, nestăpînită de Femeie, de fericire, adică, în cazul meu de continuă sclipire a nelumii în lumesc...”

Poate și datorită acestei dorințe de căutare și descoperire fulgurantă („sclipire”) a nelumescului în lumesc, scrisul este o formă de automutilare (scrisul pe dinăuntru, pe sub piele, al lui Ioan Es. Pop). Nu ai „dreptul” să te bucuri de „jocul de-adevăratelea” cu „balonul umflat al scrisului și al poeziei” decât cu „mîin tîiate de la cot” (**ZILE, MARȚI**).

S-ar spune că diaristul Cristi Popescu ne

povestește în **Caiet** ceea ce se petrece cu adevărat pe scena și în culisele poeziei sale; („autospovedania” unui recitator surdo-mut care recită cu mâinile, și ele mutilate, într-un gest de adio înainte de moarte:

„**MOMENT POETIC**. Este vorba despre un celebru recitator surdo-mut care recită cu mîinile un poem de-al meu. Mîinile lui drepte lipsesc două degete, iar dintre celelalte trei două sînt lungi, subțiri, elegant-delicate, cu unghii lăcuite, iar ultimul este butucănos, murcit, zgrunțuros. Mîna lui stîngă sfărîmă sticla unui pahar și-apoi răsfoiește liniștită o carte deschisă pe masă. Este vorba despre un recitator surdo-mut care recită cu mîinile un poem de-al meu. Frămîntînd aluatul pîinii Pipăindu-și fața ca orbul care vrea să se recunoască. (...)

Este vorba despre un cor de surdo-muți care interpretează cu mîinile imnul național Expresiv. Plin de elan patriotic. Și-apoi, toți membrii corului se-ntind pe scenă cu fața în sus închid ochii și-pun mîinile pe piept.”

Anilu în țara bărbaților

**bogdan-alexandru
stănescu**

„**I**ubiri în cămașa de forță sunt o seamă de ipostaze ale devenirii întru *femeitate*, cum i-ar plăcea unui noician să spună. În acest drum, Ilinca ne spune povești, ne spune sinegrafii. Ele colcăie de bărbați care se învârt în jurul personajului - femeie și îl fac posibil așa cum ea îi face posibili pe ei. Ea este genitoare: a ei și a lor. Ei doar o justifică. Și atunci când sunt teribil de misogini și atunci când nu o vor, când îi citesc fascinați textele, când i le disprețuiesc până o fac să-i încătușeze și să îi ucidă simbolic. La fel se întâmplă și când o iubesc sordid și scabros, duios și tandru, pe străzi americane sau franțuzești și, de ce nu, în scheletele decopertate ale tranziției care nu se mai isprăvește.”

„tezistă”, în economia oricărui roman) pe care autorul o face într-un singur personaj. Chiar dacă avem o galerie întreagă de masculi excepționali, cum ar fi G. sau Rem, calitățile lor vin ca urmare a căutării personajului feminin, ce inventează în loc să găsească, care *azăz* acolo unde descoperă lipsuri. Cartea fuge în permanență de integrarea într-un feminism agresiv, prin chiar faptul că Anilu se declară misogină, sau prin acela că „masculii excepționali” înțeleg prea bine condiția femeii pentru a fi suspecți de asemenea scârbavnice porniri... Totuși, e o formă de negație care lasă impresia contrariului: elementul kitsch se hrănește tocmai din acest filon. Anilu e o femeie frumoasă, lucru pe care-l remarcă oarecum stereotipic toți bărbații care o descoperă, numai că-și ascunde feminitatea (un fel de “vreau să mă iubești pentru ceea ce sunt, nu pentru cum arăt”), așteptând - o așteptare frenetică de-a dreptul - să fie descoperită de acel bărbat inteligent, puternic etc., care știe să citească sub aparențe. Asta când nu e de-a dreptul o unealtă a răzbumării față de cuceritorii cinici care se îndrăgostesc de ea...

Poartă mai mereu asupra ei manuscrise pe care le aruncă “alesului”, căruia îi ghicește numărul de telefon în vis, e obsedată de previziunea unui coleg cum că are să moară la 34 de ani, se droghează (așa cum ai crede că o fac toți tinerii generației căreia îi aparține), citează din Kis, Camus, aruncă aluzii despre niște studii platoniciene pe care le-ar fi întreprins etc. Și, peste toate acestea, frazele ei sunt împânzite de citate din Eminem, se declară fanatică WuTang Clan...

Sincer să fiu, această Anilu îmi amintește de unele colege de-ale mele din liceu care ieșeau cu câte-un volum de Cioran în pauze, citind cu îndârjire, dar atente să vadă dacă sunt examinate. În rest, relația cu bărbatul este, în cazul în care acesta face parte dintre puținii aleși (adică fie un filosof înjurat în gazete de un poet avangardist în care-l ghicim pe Marius Ianuș, fie acel G. despre care știm că vorbește noaptea la un post de radio și că-și aruncă în lume muzica sumbră etc.) Adică, încă o cărămidă adăugată la edificiul kitsch: acei bărbați geniali căutați sunt, de fapt, tipii duri și inteligenți, dar posedând un suflet sensibil pe care numai Anilu îl poate descoperi și exploata. Îmi amintesc de un personaj al lui Iris Murdoch (George McCaffrey, din *The philosopher's pupil*) care ironiza credința tuturor femeilor din micul oraș Ennistone că ar putea să-i mântuiască sufletul. Tot așa, Anilu nu poate exista în afara unei provocări, în afara lipsei de iluzii. Relațiile ei sunt sortite eșecului, fundament al existenței ei sentimentale (și nu numai):

“- Iubirea ta te va salva, Anilu, nu dragostea mea, spuse G., dezmiardându-i fruntea. Noi doi nu suntem o pereche, noi doi suntem o armată... O să ne luptăm împreună, să știi, rosti el scoțându-și ochelarii și scrutând-o cu niște ochi uriași, redeveniți cenușii.
- O să ne luptăm împreună!”

Avem de-a face cu motivul Cenușăresei reanimat (reîncărcat), unde locul pantofului este preluat de eternele manuscrise ale eroinei, iar prințul este fie star underground, fie filosof reformator și feminist.

În pofida celor scrise până acum, nu vreau să las impresia că ar fi vorba despre o carte proastă: ne înfruntăm (exact acesta este termenul) cu o scriitoare inteligentă, lucidă, cu un spirit aparent blazat, dar care încă speră, trăsături ce dau un anumit farmec scriiturii sale. Nu se ferește de nici o critică adusă unui establishment ce a contaminat toate aspectele vieții într-o țară uitată de Dumnezeu, nu se teme să atace locul comun, are curajul de a fi altfel, asemeni eroinei sale. Asta pentru că, în afara solitudinii afișate, Anilu nu crede în singurătate, nici în efectele “curative” ale paradisurilor artificiale, nici în adevărul “muzicii negre”. E o idealistă eșuată în Absurdia.

Piese care compun volumul sunt aranjate într-o ordine poetică, ferindu-se de cronologie, redistribuind detalii pe parcursul lecturii, ca într-un puzzle ce ar construi chipul unei fantome. Anilu devine ea însăși (m-aș feri totuși de acea “devenire întru feminitate” despre care vorbea Mihaela Miroiu, orientându-mă înspre o “devenire întru ființă” de-a dreptul) privindu-se în oglinda purtată de cei ce o înconjoară, se definește explorând alteritatea masculină.

Iar relația cu Ștefan, cea care-i permite autoarei să pătrundă în copilăria și-n adolescența lui Anilu (povești care coincid cu “primirea botezului”, cu nașterea individualității) este de-a dreptul fermecătoare. Asta tocmai pentru că se abține să-și expună răspicat concepțiile, se ferește de orice declarativ, lăsându-se purtată de faptul că *povestește*. Mecanismul aluziv funcționează

cronica literară

perfect, dând scriiturii o curgere și o limpezime care-i lipsesc în alte părți: lipsa erotismului ca scop, și individuarea obținută printr-un eros pur dăruiesc scenelor culori calde contrastând cu stridența cromatică din alte povestiri. Trimiterea la o nevroză ce ar da naștere unei relații imaginare este la fel de reușită.

Bântuie peste tot obsesia gemelității heterosexuale, a dublului pierdut și care trebuie căutat cu orice preț, chiar cu acela al propriei dezintegrării. De aici și iminența nebuniei, care trebuie practică și ea la fel ca orice formă a extazului mistic.

Am remarcat și o concepție solidă asupra generației din care autoarea face parte: la fel de întunecată cum se desprinde ea din **Mesteci și respira mai ușor**, din poemele Elenei Vlădăreanu, ale lui Marius Ianuș, ale Dominicăi Drumea sau ale Ruxandrei Novac: “Erau o generație care nu-și găsea locul nici printre victimele comunismului, care aveau mințile îndobitocite de interdicții și sufletele schilodite de frustrări, nici printre copiii revoluției care se nășteau deja bătrâni, blazați și plictisiți. Pe ei nu-i atinsese lehamitea și nici n-aveau acel simț înăscut al acceptării, pe ei nu-i putea consola nimic, erau nervoși și exaltați, pentru că trăiseră revoluția în adolescență exact atunci când li se forma conștiința și unica promisiune de viață fusese pentru ei libertatea.”

Cea mai mare calitate a acestei literaturi este, cred eu, faptul că există...

Cartea Ilincă Bernea se integrează cu succes în peisajul pictat de ceilalți tineri scriitori ai momentului: aceeași Românie tranzitorie, ezitând între realismul și autenticitatea mizeriei și kitsch-ul cel mai hilar cu putință, cu alte cuvinte teritoriul în care domnește în continuare râsu'-plânsu'. Diferența specifică ar fi, de data aceasta, faptul că lumea e văzută prin ochii unui personaj central extrem de puternic, care nu poate privi decât prin lentila deformatoare a unui Eu tiranic. Dacă la Constantin Popescu personajul central este un tânăr melancolic peste măsură, dirijat în viață de impulsuri de-a dreptul “feminine”, Anilu “face și desface”, melancolia ei transformându-se în acțiune, indiferent de situație.

Într-adevăr, după cum remarcă Mihaela Miroiu în prefață, totul se învârtă în jurul unei Anilu a cărei siluetă (trecut, iubiri, profil psihologic) devine oarecum clară abia după ultima pagină a cărții. Ca și în cazul lui Constantin Popescu, principala eroare a cărții constă în investiția enormă (exagerată, chiar

Arhiva groazei

ana dobre

Încă o carte-document cu mărturii despre suferințe și răni necicatrizate. Sunt mărturii prin care istoria se scrie *din interior*, din unghiul celor care le-au trăit și care le-au simțit efectele fără a cunoaște cu exactitate cauzele. Sistemul comunist și-a făcut simțită teroarea și prin aceea că efectele nu aveau cauze reale, cauzele fiind fie derizorii, fie interpretări tendențioase pentru a le alinia și subsuma unei cauze comune - lupta pentru comunism. Polisemantismul vocabulei *cauză* dă o mărturie despre puterea extraordinară a cuvântului care poate construi sau distruge.

Noua carte a lui D. Andreca e o continuare a altor cărți (*Drumuri în întuneric* - 1998 și *Dezrădăcinații* - 2000) și cuprinde, cum atrage atenția autorul în *Cuvânt înainte*, două părți: una cu mărturii ale foștilor deportați mehedințeni în Bărăgan - în *Dezrădăcinații* și cealaltă, *Drumuri în întuneric*, despre închisorile comuniste. Autorul tinde să realizeze, pe baza unor documente de arhivă sau provenind de la familiile celor implicați tragic în evenimente, o istorie a județului Mehedinți pentru a da seamă,

pentru a recupera de la uitare, pentru a aduce, chiar și mai târziu, o reabilitare celor socotiți, cândva, pe nedrept, dușmani ai poporului, criminali.

Fără o valoare literară propriu-zisă, cartea impresionează prin implicarea afectivă a autorului, mărturisită direct, prin istoriile de viață în care suferința, durerea provocate de sentimentul nedreptății, al tragicului devin experiențe emblematice pentru un timp ieșit din matcă. Autorul procedează ca un *semădău*, ca un dătător de seamă adică, transcriind totul fără a stiliza, fără a literaturiza, căci adevărul vieții capătă preponderență în fața adevărului artistic. Astfel, mărturia consemnată poartă încă suflul de viață al celui de la care au fost înregistrate, mărturii ale unei istorii tragice care nu și-a iertat victimele nici după ce-au ieșit din închisoare, nici chiar după biruința democrației de după 1989.

Partea întâi, *Drumuri...*, se constituie din mărturii consemnate prin interviu, cu Amelia Popescu, Viorica Stănuțiuș, Gh. Delurintu, C. Gherghescu, I. Gândacu, N. Beșliu Munteanu, N. Bunei, D. Buzatu, Șt. Tilihoi, N. Ciurică. Experiența tragică a acestor familii are, și fiecare în felul său subliniază aceasta, o valoare morală și exemplară: generațiile viitoare să cunoască adevărul, pentru ca astfel de atrocități să nu se

mai repete.

În mărturiile lui Gh. Delurintu sunt evocate personalități ca Al. Ivasiuc (cu o accentuare anume pentru a dezminți acuzația de colaboraționism), N. Steinhardt, S. Al. George, Al. Zub. E interesantă observația potrivit căreia arestările erau planificate pentru "distrugere și exterminare" din zece în zece ani (cf. p. 92). De la N. Ciurică, luptător în Munții Banatului, se poate reconstitui istoria mișcării partizane de luptă anticomunistă condusă de colonelul Nuță.

Cealaltă secțiune, *Dezrădăcinații*, ne poartă, prin mărturiile unor supraviețuitori, prin subteranele unor vieți aflate sub semnul tragicului, dislocate din cursul destinului lor de o istorie insidioasă care a acționat prin instrumente docile, fără responsabilitate, rinocerizate de sistem.

Addenda grupează un cuvânt al cunoscutului C. Ticu Dumitrescu ce are valoarea unui îndemn la respectarea adevărului istoric. **5 epigrame inedite de Păstorel Teodoreanu** are o valoare literară, căci redă circuitului creații ocazionale necunoscute ale autorului, creații care dau măsura capacității omului de a trece prin durere și suferință păstrând integre valorile spiritului. Iată câteva dintre ele: "Pe Dunăre de-ar fi curs vin/ N-aș fi plecat din Severin" sau "Recunosc că n-am putere/ Să modific joacă table;/ Ca dovadă satul piere/ Și Popescu joacă table" sau "Popescu fluiere/ ca mierla/ A pagubă căci, din senin./ Din comisar la Severin/ A devenit geamgiu la Gherla".

Cartea se înscrie în rândul documentelor importante pentru reconstituirea unei istorii tulburi, ale cărei consecințe se simt încă dureros.

galaxia cărților

Lumea prozelor din volumul *Întâmplări din anul Șarpelui*, scris de Ovidiu Dunăreanu (Ex Ponto, 2003) mitizează un spațiu referențial unde banalul se încarcă metafizic, ciclicitatea naturală capătă o rațiune universală care se revelează oamenilor locului, singurii capabili să sesizeze breșele unui univers cu deschidere vădită către transcendent. Protagonistii celor 11 piese par inițiați în decriptarea unor însemne aparent comune, dar care permit comunicarea cu sau accesul la lumea de dincolo (Soare topit, Vaporul de la amiază), intrarea într-o altă formă de existență (Mânzul, Uluirea), sau contiguitatea cu elemente din altă lume (Pietrele din lună, Întâmplări din anul Șarpelui). Toți par a împlini un ritual străvechi, desprins de sub autoritatea magică a Păciului lui Soare, templu păgân a cărui arhitectură stă camuflată în decorul de luncă, ca un Stonehenge local, invadat de apă. Spațiului magic i se conferă coerența scriiturii insinuante, ale cărei detalii inserează suspiciunea lectorului, suspiciune în legătură cu deschiderea către planul metafizic prin cele mai aparent nevinovate aserțiuni: „Deodată, în răspântia cerului, fulgeră, apărută de aiurea, o pasăre; după cum urca, părea să se fi desprins din unduirea dogorii. Se roti asemenea unei îngânări de pete roșii, verzui, negre și galbene, de două-trei roi și, pe nesimțite, se prăvăli cu aripile tot o urzeală de scânteie, scoțând niște pripiuri scurte și ascuțite ca o pedepsire, apoi ca o rugă sau un susur neprihănit de ape, iar zboru-i tremurat, gata-gata să se sfarme, frânse dintr-un semn întreaga osteneală care atârna peste sufletul sătul al lumii.” (*Pasărea ploii*, p. 105)

„Pupilele imense și neclintite ale mreiei îi pironiseră pe toți și-i scormoneau cu luciri febrile. Ziceai că ea căuta să le citească gândurile nedate în vileag și să le afle secretele și temerile ascunse cu strășnicie în taințele sufletului. (*Întâmplări din anul Șarpelui*, p. 175)

Exemplele pot continua, pentru că volumul

Prozatorul Dunării mitice

Întâmplări din anul Șarpelui este scris de un cititor în semne de tot felul, de un semiotician al naturii, care nu se poate înșela pentru că tocmai scriitura lui instaurează abil misterul pentru a-l deoala prin caracterele sale cu mișcări a căror simplitate previzibilă este cu atât mai stranie lectorului din secolul al XXI-lea. Naratorul se erijează în postura unui privitor al lumii pe care tocmai privirea sa o construiește; stilistic vorbind, opțiunea pentru termenii specifici arealului de la frontiera pământ - apă conferă concretețea distinctă a unui loc discursiv și, în același timp, referențial, care-și afirmă identitatea regională.

Eroii urmează o gestică natural-instinctivă ale cărei resorturi stihiale sunt patronate de Soarele arzător care creează puntea între două lumi între care Tudor Femețatu, Lazăr Arapu, Sindina se aruncă asemeni unor Icar în adâncurile Dunării, iar Mărunțelu și Vasile Mutăcasă se pierd în cerul străbătut de pasărea ploii. Apă și lumină sau gheață și întuneric, pește și rodnicie sau piatră și sterilitate, setea plină din văzduh a norilor sau vaporul năluca sunt reperele unor existențe esențializate în care doar Marea Trece este spectacolul cel mai impresionant, oferind tuturor celorlalți până la propria performare o poveste demnă de a intra în conștiința colectivității. Autorul evită deliberat orice referire la câmpul semantic al morții pentru că universul pe care-l construiește stă sub semnul eternității prin glisarea dintr-un regn în altul, dintr-o stare în alta. Oamenii se transformă în păsări sau cai, se scufundă în valuri sau se topecs în lumină, sufletele circulă asemeni circuitului apei în natură într-un ritm imperturbabil care măsoară destinul tuturor vietăților între care omul nu pare a fi privilegiat decât în măsura în care se identifică drept parte a acelei colosale elementarității.

Simbolurile totemice: calul, egreta, peștele, mistrețul, șarpele sunt prezente permanente și

ilena marin

dau sens existenței care se îndreaptă neabătut către o restaurare magică ca și în proza lui Mircea Eliade, *Șarpele*, titlul volumului lui Ovidiu Dunăreanu trimite la binecunoscutul text, desfășurarea fantastică este încadrată în spațiul ambiguității acvatice amplificate de circumstanța nocturnă sau, în cazul acestuia din urmă, și de excesul de lumină devenită orbitoare. Neofiii sunt magnetici atrași de animalele totemice într-un periplu ce-i conduce la experimentarea acelei consubstanțialității inconștiente, dar prevestite de acutizarea simțurilor, de fascinația tentației, imperturbabilul mișcării. Nici un detaliu nu anunță schimbarea iremediabilă a celui care în final se dovedește a avea trăsăturile eroului experimentator. Metamorfoza sugerată de narator poate fi receptată ca o dispariție de cititorul inocent pentru care dimensiunile normalității magice pot fi, la fel de bine, dimensiunile normalității. Cititorul textelor lui Ovidiu Dunăreanu nu rămâne, însă, inocent până la sfârșit: odată lansat în textura corolațiilor este instruit să recunoască repetițiile care deconstruiesc schema miturilor metamorfe sau a celor fondatoare pentru a propune traseul invers: nu primordialitatea interesează, ci multiplicarea unei serii de elemente pentru a restabili echilibrul. Treptat, cititorul este provocat să anticipe deznodământul, dar de fiecare dată este surprins de manipolarea rafinată a scriitorului care, pe lângă calitatea de narator (*aparent*) *omniscient* - modalizările permanente ridică semne de întrebare asupra omniscienței -, își asumă atribute de mag tocmai prin pretinsele perturbări ale firescului pe care scriitura are autoritatea de a le da consistență

Jelaniile unui culturnik

alexandru george

frunte cu N. Manolescu și Eugen Simion, G. Dimisianu și Ana Blandiana, care l-au susținut ca pe un scriitor ce merită simpatie, dacă nu va fi fiind un erou al autenticei literaturi...

Ce spune el despre Goma i se potrivește de minune sieși și acesta e motivul pentru care unii (chiar N. Manolescu?) consideră că literatura lui „datează“, că s-a ofilit după numai câteva decenii, iar tineretul îl tratează mult mai ireverențios. Chiar dacă n-a fost catalogat oficial drept disident, și lui Buzura i s-a oferit o anume aureolă, în eșalonul de mai jos al nomenclaturii. Mie mi se pare că distanța de Goma nu e așa de mare; ignoranța, prezumția, disprețul față de preopinent, acuzațiile nedrepte le sunt comune ambilor.

... Așa că nu m-am mirat prea mult dând recent peste un text de autorul lui **Ostinato** și, în care, fiind vorba de mine, el dovedește ca și Buzura necunoașterea scrisului meu, a ceea ce reprezintă în literatura contemporană (care-l cuprinde, vai!, și pe el) și totuși vorbește de mine, mă acuză, mă insultă. Aflu, astfel, că „românul Alexandru George scria prin 1992 că Saharov fusese un prost inocent, care n-ar fi acționat așa cum a făcut-o, dacă n-ar fi avut „spate gros“ și nevastă evreică“ (**Basarabia**, Editura Jurnal literar, 2002, p. 2037). Totul este neadevărat în acest scurt pasaj în care, mai sus sunt caracterizat ca un „omolog al KGB-iștilor“ care și-au bătut joc de celebrul disident. În realitate, eu am scris un articol, **Jurnalul unui prost inocent**, care îl are ca obiect pe Paul Goma însuși, nu pe Saharov, despre care nu am știut că ar fi avut o nevastă evreică sau turcoaică (în volumul **Reversuri, restituiri, revizuirii**, 1999, p. 312-315). Despre Saharov am scris în alt loc, comparând soarta lui mult mai blândă (în perioada Brejnev) cu aceea a marelui său profesor, Landau (în timpul lui Stalin). Nici despre acesta nu am spus că ar fi fost evreu sau de altă națiune, iar „spate gros“ nu apare în nici un text de-al meu. Ce au făcut toți aceștia e dat drept ceea ce păteau unii mari savanți în URSS, fără nici o referire la calitatea lor de ruși sau de evrei. Textul lui Goma este, ca și acela al lui Buzura, unul de pure născociri calomnioase.

P.S. Cât despre gluma cu „reparatorul de umbrele“, singurul text al meu care i-a ajuns pe vremuri lui Buzura sub ochi, să precizez că e vorba de o schiță umoristică (**De la artă la arta pentru artă**, 1981), în care eu prezint un tip de meseriaș de înaltă tehnicitate, foarte mândru de calitatea sa, și care atunci când îți repara vreo piesă, îți cerea mai mulți bani decât ar fi costat ea nouă; nici vorbă de această glumă să fi fost socotită de mine sau de altcineva vreun capitol politic, pentru că mi-ar fi dovedit „anti-comunismul“. Altfel stau lucrurile - dar, cum? nu-mi propun să dau informații unui om de patentă rea-credință.

Iar ultima lui carte, pe care și-o admiră singur, o fi fost rezultatul unei mari trude, dar păcătuiește prin aceleași clișee și contrafaceri; ca și în celelalte, acțiunea pare un singur pretext pentru a pune personajele să vorbească despre lucruri care or fi avut vreo relevanță în comunism, fiind tot atâtea „dezvăluiri“ curajoase, dar acum pot fi citite în orice gazetă cumpărată întâmplător. Eu i-am citit-o cu oarecari speranțe, credincios principiului meu că, deschizând o carte nouă, trebuie să pleci de la premisa că ea poate fi o capodoperă; nu a fost cazul, dar o surpriză mare am avut: e scrisă mult mai cursiv, pentru modalitatea lui Buzura, împleticită și confuză, cartea e aproape sprinteră.

O fi un efect acesta al prezenței sale de mai bine de un deceniu printre „balcanici“, dar mai ales printre atâtea regățene; este cert că acestea l-au mai scos pe Buzura dintre Târnave.

Or, eu cred că, dacă autoritățile comuniste au îngăduit apariția literaturii „curajoase“ a lui Buzura, asta s-a datorat atmosferei ei ambigue și echivoce, cu soluții lăsate în suspensie și mici adevăruri încurcate în complicații artificiale: eroii săi devenind mai mult niște cazuri particulare, cu necazurile sau „problemele“ lor, niște bizari, atipici. El era, însă, și atunci un privilegiat sub supraveghere, spre deosebire de adevărații persecutați, era un „tovarăș ridicat“, de la care se aștepta ceva, nu un paria marginalizat de regim, sau care să se fi pus în situația de disident prin vreo acțiune răspicată.

Cei care fac obiecții la literatura sa și la șansa ei de supraviețuire sunt mult mai numeroși decât cei menționați în **Tentația risipirii**; ar fi de adăugat pe lângă G. Grigurcu și Paul Goma, cei de la „Observatorul cultural“ - I. Buduca, dar și Ion Manolescu sau Dan Petrescu, fără a uita de critica nimicitoare pe care i-a făcut-o Tudor Cristea ultimului său roman în „Literă“, la apariție. Interesant este că, vorbind de Goma, pentru a-i contesta demersul (poate nejustificat și plin la rândul-i de injustiții) Buzura dovedește luciditate și înțelegerea unei situații, care totuși ar fi trebuit să-i dea și altfel de gândit: „Pentru merite politice reale Paul Goma pretinde recunoașterea literară. Din păcate, el n-a reușit să înțeleagă că, în perioada «gloriei» sale, când el și alții ca el fuseseră urcați pe creasta valului, se încerca din răspuneri crearea unei opoziții în Est, a unor disidenți... Odată cu prăbușirea comunismului, la locul de start așteptau «echipe noi», pregătite pentru ce avea să urmeze. Goma și alți câțiva mediocri ca dotare intelectuală, incapabili să înțeleagă pulsul vremii, n-au reușit să se mențină nici măcar la baza valului...“ (p. 273-274). Dar nu e aceasta situația lui însuși, care în plus față de alții a intuit just calea chivernisirii, și unde e „creasta valului“? Oare situația lui literară în țară și în străinătate nu a fost influențată de reputația de scriitor care pune în dificultate autoritățile politice, care pune problema și contribuie la climatul de suspiciune asupra întregii bresle? Or, la asta au contribuit și românii din exil, care au fost influențați, chiar manipulați, de mesageri din țară, în

D intr-o gravă eroare (de care vinovat sunt doar eu însumi) precedentul articol din „Luceafărul“ (nr. 35/8. oct. 2003) mi-a apărut lipsit de partea lui inițială și de titlul pe care-l dădusem ambelor: **Jelaniile unui culturnik**. Cer iertare pentru acest accident pentru care n-aș avea decât scuza că dificultatea mea de a mă deplasa mă lipsește de posibilitatea de a-mi revedea în redacții articolele și a le corecta. Întrucât chiar partea lui secundă cuprinde lucruri de oarecare interes general, îmi îngădui să revin, fără a mai rezuma ceea ce a apărut. Țin doar să precizez că era vorba de un răspuns dat născocirilor calomnioase împotriva mea, debitate de Augustin Buzura în cartea sa de curând apărută: **Tentația risipirii** și în care cititorul va găsi zeci de pagini de pledoarii pro domo despre ce a făcut el după Eliberare, dar și înainte, în destul de lungă-i carieră.

El pomenește și de mine într-o lungă serie de insultători ai săi (care începe cu N. Florescu, un cărturar de mari merite, conducător al unei publicații și a unei edituri cu rezultate excepționale, dar și un cercetător științific la unul dintre Institutele Academiei și sfârșește cu Paul Goma, a cărui notorietate nu mai trebuie amintită), dar la mine se preste informându-și cititorii că sunt un oarecare autor „al unor texte frumoase despre umbrelele de altădată și era revoltat

opinii

ca om curajos ce era și, firește, anti-comunist convins, cum lasă să se creadă azi - că nu mai sunt nici reparatorii de altădată (și) încearcă acum din răspuneri să depășească faza acestor observații de bun-simț și să facă puțină ordine printre morți și vii. Acest scriitor deci, care de un deceniu, în urma eforturilor de a se face văzut prin cărțile lui, a observat că are mai mare trecere desființându-le pe ale altora, în cadrul **Colocviului Breban**, găsește cele mai grosolane ironii la adresa literaturii care s-a scris înainte de Revoluție...“ Oricine citește acest text descoperă reacția tipică a unui nomenclaturist care se vede amenințat să-și piardă „pozițiile“; mie, atât exemplul, cât și judecățile îmi dovedesc ignoranța în materie de literatură a directorului unei fundații culturale, despre care mai știam ceva, dar nu-mi închipuiam că e atât de crasă.

Țin să precizez acum că am schițat numaidecât o replică, dar am amânat publicarea ei, deoarece mi se spunea ba că Buzura va fi schimbat, ba că e bolnav, ba că i-a și venit înlocuitorul, ba că va fi supus unei operații în străinătate (bineînțeles pe banii Stăpânirii, adică extrași din buzunarele contribuabililor, inclusiv ale lui Alexandru George, care plătește pentru numeroasele sale articole și cărți apărute impozite exorbitante; dar eu, considerând după codul meu de comportare că nu trebuie să comentez defavorabil, nici măcar pentru a mă apăra, pe un om aflat în dificultate. Între timp, Buzura s-a redresat, a fost reconfirmat în postul în care fusese căftănit, și acum poate fi luat în discuție ca oricare altul. De asemenea, țin să adaug că niciodată literatura lui nu m-a atras; otul mi se părea fals, încâlcit, o literatură foarte „de dezbateri“, dar fără viață (ceea ce n-treacă fie spus este și ultimul cuvânt al lui M. Zăciu, la ultima lor întrevvedere - p. 55).

Cojile de pe bube

Domnule ca să fiu cinstit nu mă interesează
chestia asta cu frunzele care se-ngălbenesc
și cad precum cojile de pe bube
adică natura se leapădă de nimicuri
iar eu să dau banii pe măhuri
e prima oară când aud
că se fac operații pe suflet deschis
sau întredeschis ca ochiul care pândește teancul
ce pastrame vrei să-mi vinzi
eu n-am în dicționarul meu prea multe cuvinte
haț n-ați cărnați
și s-a făcut lumină

Așa se spune

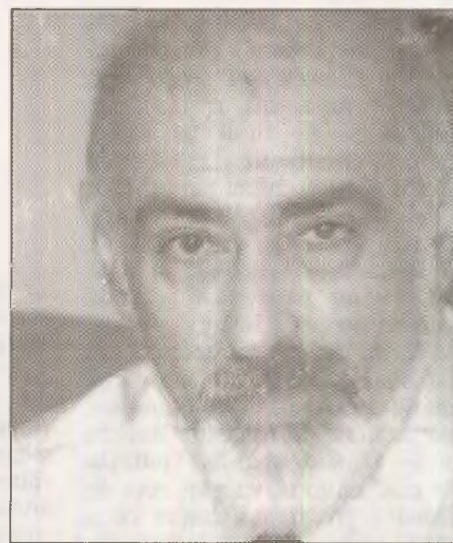
Așa se spune că românii sunt
și tolerant
și nu se plâng
îi poți fura fără urmări
chiar fierul vechi
din sânge

Era frumos

Era frumos și risipitor
a murit tânăr
sau cum se mai spune de tânăr
ca și cum ar fi fost de vânzare
despre el a venit vorba într-o seară
precis după cinzeci de ani
n-am reușit să-mi amintesc numele lui
dar știu că povesteam ceva
și mi-a apărut dintr-o dată
în fața ochilor cu gura deschisă
se pare că nici el
nu-și amintea cum mă cheamă
e aici printre noi am spus
bea puțină apă prietene
să nu-ți fie rău
eu am ieșit la pensie din armată
gloanțe multe nume multe
lumea este o popotă
se va întoarce și numele lui

Întoarcerea

S-a întors Adam în rai
cu una
o nerușinată care oricum
nu pune nimic pe ea
nici pe pământ
nu știu cine era la poartă
dar surprizele s-au ținut lanț
după prima pupătură
a sunat alarma
șarpele s-a făcut covrig
și s-a lepădat de piele
ce farmacie să fie asta
cu mingi de tenis
sub penis
eu mă las de meserie gata
nu mai ține vrăjeala
astea-s grenade
s-a trezit și Clasicul
a privit cât a privit
și a dat ceasul legendei înapoi
dar a lăsat un semn de adiere
în ultimul cuvânt al întocmirii
poate așteaptă alt povestitor

grișa gherghei

Printre oameni

Printre oameni
nu umbli cu feliuța
că doar nu ești salam
sau cine știe ce altă afumătură
printre oameni atâția cât sunt
după prima eroare
trebuie să te prezinți întreg
cu toată averea declarată corect
chiar și firele de păr
rămase pe pieptene
în dimineața zilei de joi
de exemplu contează
pentru că rimează cu noi
și vecinii au dreptul acum să reclame
orice surplus de fire străine
la desfundarea conductei
până la urmă dacă n-ai un picior
vei declara anul de fabricație al cârjei
oricum nu se scade nimic
de la genunchi în sus
orbul e cel mai puțin afectat
pentru că nu vede soarele
plătește doar cu prenumele
cu alte cuvinte îl strigăm
dar nu-i răspundem

Când ești prea aproape

Când ești prea aproape
e bine să aștepti puțin
ori bați pasul pe loc
ori suni la altă ușă
așa cum văd eu lucrurile
câteva clipe de ungere
sunt întotdeauna necesare
când vei fi văzut
să mai ai un pas liber
cu alte cuvinte
tocmai acum ai ajuns
despre buchetul de flori
nici nu știu ce să zic
am venit să-ți vând un buchet
bravo mie nu mi-ar fi trecut prin cap
o asemenea avere
acum ești intrat
te învechești ca vinul
sub nasul tuturor

Romanul masiv în două volume al lui Ion Țăranu, **Numai tinereții i se iartă totul** (Editura Junimea, 2001) are ca motto spusa lui Paul Evdokimov: „Dacă adevărul este întotdeauna frumos, frumusețea nu este întotdeauna adevărată”. Această fisură fenomenologică ce se creează între *adevăr* și *frumos*, între imaginea aparentă, amăgitoare (de glas de sirene primejdios pentru călătorul Ulysse și pentru orice călător prin lume!) și sensul adevărat, frumos (în sensul etic al cuvântului) apare ca o obsesie a personajelor, ca un „cui psihic” care-i blochează, îi inhibă, îi obligă la o permanentă introspecție. Sunt mereu în *derivă*, fie idealistă, fie materialistă, pragmatică și aceste două derivate se întâlnesc vectorial sub semnul unei singure întrebări existențiale: *cum* să fii în lumea de azi, lume a tranziției, lume a confuziei deontologice, lume de-sacralizată.

Nu întâmplător finalul acestor două prime volume ale primei părți conține o patetică meditație asupra lui Dumnezeu, nu întâmplător și pe parcursul narațiunii eroul-narator se gândește la existența „unei entități supreme, eterne, imuabile, atotecreatoare ce a făcut mii de lumi conduse de aceleași legi”.

Unde (și care) este acea *axis mundi*, pe care o căuta și omul societăților arhaice, acea *phie* călăuzitoare, acea armătură doctrinară „să centreze lumea, să clarifice scopul ei și să pună lumină și în faptele personajelor, fapte himerice, idealiste, eterice descinse parcă din cunoscutul apanaj al romantismului tita-

stop cadru

ian, înconjurate însă de alte „pocitanii” zămislite din noroiul realității, sinonimă cu trivialitatea. „Nici un individ nu se poate sustrage istoriei până la urmă. Oricine trăiește într-o epocă trivială nu e posibil să se salveze de vulgaritatea realității din jur” (II, 112).

Farmecul acestui roman în care Constantin Ciopraga vede pe bună dreptate o „frescă policromă a unei epoci de convulsii multiforme - sociale, etice, psihologice, demers în care cugetul curat e în perpetuă coliziune cu demonicul”, constă într-o suprapunere barocă de jurnale: e un jurnal din jurnale, un jurnal care se corijează - pentru a aunge la lamura himerică a adevărului - prin alte jurnale. Însuși jurnalul personajului-cheie Daniel Pruncuș este însoțit de un antijurnal propriu și de unul al nepotului lui Gabriel Verdeanu. Eroul-narator care schimbă modalitatea de a nara - de la persoana I-a la persoana a III-a impersonal, oferind generos posibilitate și altor persoane să intervină cu felul lor de a vedea lucrurile (în special Marinei-Marion, dragostei sale și lui Radu Leon Timirat, antagonistul lui etic de-o viață).

Daniel Pruncuș, absolventul Liceului Militar „Petru Rareș”, polițistul-idealist ce râvnește o *intrare în istorie* sub semnul idolatru al lui Alexandru Macedon (singura personalitate recunoscută ca *mare* în istoria omenirii), este surprins de o adevărată *manie* a scrierii și a scrierii jurnalului, care traduce, de fapt, o *lemonie* a lămurii, esențializării Adevărului. El caută mereu să risipească cețurile din jurul lui, să despice firul în patru (e o acribie nu doar profesionistă, ci una „metafizică”, „doctrinară”), să schimbe de nenumărate ori racourcirile sub care să se strălumineze rațiunea ultimă, adevărul adevărat; este, prin urmare un *posedat* al Adevărului și al Ideii de Adevăr.

Rescrierea infinită a jurnalului se face atât a intervale de timp (la 30 de ani, mai cu seamă), cât și cu ocazia unor imperative mai

Jurnalul ca ficțiune și utopie

mihai cimpoi

insignifiante (întâlnirea cu alte personaje, din necesități ale reluării filmului întâmplărilor etc.). Este o indiscutabilă ardoare etică în vrea sa de a contura „o biografie limpede sută la sută, nesubiectivă și lipsită de miza spectaculosului”.

Firul narativ se înnoadă contrapunctic, împletind proiectele himerice, idealiste ale eroilor-visători cu urzeala realistă a întâmplărilor, „pactul cu realul” de care se vorbește într-un moment oferindu-le *iluminări* contraveniente.

Pe „harta existenței” apar „semne roșii” care se transformă din cauza acestui (im)pact, în „pete albe”. Este, de fapt, un idealism la puterea a doua: un idealism al viselor pure și un idealism al depășirii întâmplărilor reale ale istoriei care „are meritul de a merge înainte, chiar de în eroare”.

Jurnalul se îmbină, în acest roman antrenant, axat pe o tramă polițistă ingenioasă, cu supraabundență de întâmplări senzaționale, cu *ficțiunea*, constituită din aura miraculoasă a înșeși întâmplărilor, și cu *utopia* pe care o crează visele tinerești, marcate de „himeric” și „pueril”. Jurnal-ficțiune-utopie este triumful contrapunctic al strategiei narative a romanului.

Utopia tinereții (la care se asociază utopia „vremii dreptății” adusă de Armata Roșie în care crede grupul multiethnic din via lui tatakii: „advocatul” Mitrel Lambu Bungheș, Izu Weinstein, doctorul Ernest Zurbaliff, Tertullian, Ticu Garofeanu zis și Rabi Socrate, sau Herr Big, Gogu Cotros) o reprezintă proiectele „milenariste”, care vor să „corijeze ordinea lumii” ale grupului celor cinci liceeni care pun la cale o poliție internațională de alternativă FBG (Forțele Binelui General), „o matcă a proiectelor de fraternizare și de superiorizare a comunității mondiale” care să poată inventa niște aparate fantastice: „epidoscop de vizionat sufletelul”, aparatul de citit conștiința, cinemarev („un revelator al viselor”), microbomba biodezică care se instalează în stomac, superinformator care să verifice cantitatea de adevăr („Revelatorul de abisal”); o „mașină de sondat conștiința”.

Demonicele lor proiecte sunt, chiar în viziunea personajelor, niște „tâmpenii”, niște „elucbrații grotești”; or, ele refuză „mizele mărunte”, gândindu-se la „o colaborare cu Dumnezeu”, rămânând în așteptarea unor *străfulgerări*, precum este cea a unui însemn a cărui putere, conținut, înțeles să reprezinte motivul de a arăta fruntea sus: grație transfuziei de gene luminoforme, omul va dobândi proprietatea miraculoasă de a i se strălumi fruntea și chipul în proporție directă cu energia morală a fiecărui ins - „ceva în genul străluminării ce este scris că o exprimă Iisus când și-a arătat fața de Dumnezeu” (I, p. 245).

Construcțiile de speranță se ruinează rapid sub presiunea (im)pactului cu realul și cu istoria care nu se modelează după doctrinele utopice ale personajelor cuprinse de demonia tinereții, căreia i se iartă totul.

Osatura evenimentială se sprijină pe două mari evenimente „epocale”: întâlnirea de la terasa „Maxim” la care se aniversa vârsta de 19 ani a eroului-narator și logodna sa cu Marina-Marion și care avea să fie infernală prin consecințe și capturarea unei sume de un milion și jumătate de dolari proveniți din contrabandă la restaurantul „Mondial” de pe litoral și pe

relațiile triunghiului Pruncuș-Marina-Timirat.

Aceste relații sunt foarte tensionate din cauza idealurilor și aspirațiilor ce se schimbă și se nuanțează pe parcurs a invidiei, intențiilor de a-și juca viața reciproc și chiar de a se „curăța”, de a se lichida, a unei conjurații ticăloase de a se tachina și a se pune într-o lumină defavorabilă.

(Im)pactul cu realul îl dedublează și pe eroul-narator, „magistru de virtute” și „reper de cinstă profesională”, care are o minte înțeleaptă și o minte-„pușlama”.

Survin eșecurile, conștiința limitelor „a puerilului” și „grotescului”. „harta existenței” îmbucătățindu-se și fragmentându-se. Personajul-narator își dă seama, cu luciditatea realistă care pune la punct idealismul tinereții, că

este actor în marele teatru al lumii: „Lasă-i să te creadă greu de cap, iar tu numai greu de cap să nu fii. Să te prefaci a fi prost fără să fii, e chiar o mare artă și nu o păcătuiești prea tare. Când te prefaci a fi o secătură, un ticălos ești forțat să dai probe, să rupi șira spinării la câțiva. Starea de «joc pe prostul» îți impune să ieși din defensivă abia când ți se arată că nu mai e rost de joacă. Astfel, în spatele teatrului acesta că te-a lăsat Dumnezeu neajutorat, tu te simți cel mai călare pe situație, își zicea adesea Daniel Pruncuș” (II, 88).

E totuși, călare pe situație, apare istoria cu meandrele ei capricioase, care dictează Destinul.

Romanul lui Ion Țăranu e o realitate solidă, utilizând o tehnică narativă contrapunctică, ce desfășoară planuri și unghiuri diverse în care se oferă loc unor ample anchete polițienești, cu întoarcerea minuțioasă „pe față și pe dos a faptelor care generează lungimi discursive și au un efect rebarbativ, fapt firesc, de altfel, într-o întreprindere românească de o asemenea întindere.

Este, în ansamblu, fenomenologia românească a unui timp demonic ce naște speranțe, utopii, neliniști existențiale.

ion roșioru

Am toate șansele să încropesc un eseu despre valențele oculte ale onomasticii. Prenumele îngeritei ale cărei descinderi în incinta taberei le aștept cu tot mai multă nerăbdare îmi bântuie des gândurile. Și, visătorind cu ochii deschiși și cu auzul asaltat de cântecul compact al greierilor care vor sfârși prin a mă acredita ca ambasador în imperiul lor, încerc să-l plasez într-o paradigmă căreia să-i cântăresc energia benefică sau malefică, cantitatea de noroc sau de ghinion pe care și-o poartă o dată intrat într-o relație sau alta cu cei care se identifică prin el.

Aș începe cu o colegă de clasă din liceu. Îmi spunea mereu că am gură frumoasă, că buzele mele sunt arcuite a zbor și că tot timpul o încearcă tentația să mă sărute. Și-a amănat pornirea până la *Perinița* cu care s-a încheiat banchetul de terminare a studiilor medii și ignor ceea ce s-a întâmplat cu fata veselă și mult prea copilăroasă pentru vârsta ei. Numele ei de familie i l-am uitat cu desăvârșire. Știu doar că era printre ultimele din catalog, nu prea departe de al meu, probabil strigat de profesori în chiar momentul în care eu răsuflam ușurat că am

cerneală proaspătă

scăpat de ascultare.

O altă purtătoare a acestui nume floral este soția fostului meu profesor de sport din ultimii trei ani de liceu. Domnu' Mihai era pe atunci trecut binisor de vârsta pe care o am eu acum și trecea drept un tip sărit nițeluș de pe fix. Circula zvonul, printre elevi, că scrânteața i s-ar fi tras de la dopaj. Luase niște medicamente care i-ar fi asigurat victoria într-o competiție de atletism, dar, în ultima clipă, din rațiuni obscure, întrecerea se contramandase și adjuvantele care l-ar fi energizat pe îngurgitator se răzbunaseră împotriva lui, puțin lipsind să nu-l transforme într-o legumă pentru tot restul vieții. Dar dacă povestea cu dopajul putea fi o legendă malițioasă, unii vehiculând varianta cu autoadministrarea unei doze prea mari de cantaridă pe post de afrodisiac, cert era că pământul tomnatec încarna strălucit oia neagră a familiei. Îl trăgeau fețele de limbă și el se confensa fără rețineri, chiar făcându-și din asta un merit personal, poate chiar o virtute, de a nu mai fi trecut pe acasă de câțiva ani. Era de prin Comarnic și aparținea unei familii de vază în cochetul orașel cu mari perspective turistice. O soră mai mare ca el era asistentă universitară la Facultatea de Fizică din București și doar grație prestigiului ei „drogatul” de frățior uns cu toate alifile boemei obținuse un post de profesor la liceul proaspăt înființat într-o comună ce dădea să-și sumețască nasul ori de câte ori i se vântura pe sub el perspectiva de a fi avansată în rândul orașelelor mici. Mulți absolvenți de facultăți mușcaseră din această momeală pusă în cârlig de comisiile de repartitie și se pomeniseră zdrămbâind din buze o dată ajunși la postul dintr-o stațiune montană care nu existase decât în niște minți atinse de zefirul utopiei. Domnu' Mihai le făcuse cu asiduitate curte tuturor stagiarelor aruncate de soartă într-un sat prin care un singur autobuz trecea dimineața spre Buzău spre a se întoarce către seară dopat cu navetiști, precum cu nuci verzi curcănii sortiți sacrificiului inerent, dar toate și fiecare în parte îi respinseseră avansurile libidinoase și grosiere, într-o vreme în care se mai purta poezia, speriate poate de această încremenire într-un proiect

Prenume cu ghinion

uman a pretendentului infantilizat. Când sportmanul și-a dat seama că nu mai are nici o șansă conjugală în comuna în care prestigiul său suferise șifonări repetate (până și pardesiul său de gabardin, unic în ținut, începuse să nu mai fie compatibil cu dormitul prin șanturi), și-a cerut transferul și așa a ajuns pe la Însurăței. În ce măsură își va fi respectat promisiunea de a nu mai repeta greșelile făcute până atunci e greu de spus. A reușit însă să sucească mințile unei eleve de-ale lui, fiica unei văduve neajutorate care-l primise în gazdă pentru ea, dar se vede că-a fost scris să iasă altfel, progenitura fiind mai promptă în a-și pune poalele în cap. Așa au pornit într-o sine die lună de miere, respectând principiul că lupul se întoarce întotdeauna acolo unde s-a ospătat regește dintr-o oaie sau dintr-o turmă de oi, lucru întâmplat cu prisosință prin toate satele din amonteale râului Slănic: țărani de pe această vale se simțiseră onorați să-l omenească și să-l găzduiască pe profesorul copiilor lor în curs de a-și transpasa clasa și condiția socială. Așa s-au trezit și ai mei cu el pe cap, deși nu-i mai eram elev de mult. L-am găsit acasă la mine cu juna-i consoartă care suporta greu prezența babalăcului căruia i-ar fi stat mult mai bine în postura de tată, abstracție făcând de faptul că atunci când îl ajungea băutura, și-l ajungea destul de des, dormea ca un buștean pe unde se nimerea, domnița plecând la scaldat sau după fructe prin livezi cu cei mai de-o seamă cu ea. Într-o noapte din a doua, pare-mi-se, vacanță studențească a mea, m-am pomenit cu ea în pat. Osperiaseră tunetele și ploaia care curgea cu găleata. Am „descântat-o” cu patimă, ori de câte ori am avut prilejul pe parcursul aceluia sejur deșuchiat al heteroclitului cuplu înjghebat ca o eroare a naturii și care, cum era de așteptat, s-a destrămat nu după multă vreme. Îmi place să cred că nu din vina mea, însă remușcărilor de rigoare s-ar putea să le am mai târziu, dat fiind că toate se plătesc pe lumea asta. Mă scutur ca de friguri și mă întristez. Dar filele memoriei se întorc singure, ca ale unei cărți uitate pe masa din curte înainte de o furtună iscată ca din senin.

O dată cu ultima zi a anului precedent gust din plin, aidoma ștregarului ce a dat iama la borcanul cu dulceață pe care bunică-sa îl ține ascuns pentru musafiri de o inestimabilă anvergură socială, bucuria, care știu că nu va dura deloc o veșnicie, a lășării la vatră. După o raită prin orașul în care nu mă așteaptă nimeni și prin școala în care aflu de la director că am fost numit într-o comisie de examinare la secția fără frecvență (și asta nu pentru că aș fi în specialitate, cu statutul de calificat și de titular, cât pentru că sunt o fire ușor manipulabilă și foarte sensibilă la rugile colegilor mei care vor interveni mieroși cu brațele doldora de pile, creându-mi sentimentul că sunt și eu cineva pentru câteva zile), iau drumul casei părintești. Și aici aflu, din chiar primele minute ale revederii, că s-a lucrat mult într-o punerea destinului meu civil pe rotile normalității. „Să știi că ți-am găsit o fată de teapa ta”, îmi spune mama de îndată ce rămânem singuri (cel bătrân a coborât, conform ritualului pe care nimic nu-l mai poate zdruncina sau abolii, în beci, după o sticlă de țuică). Ridic din umeri, însă nu-mi manifest în nici un fel curiozitatea. Și ea continuă: „E vorba de Viorica lui Dorel Dușan. A terminat Școala sanitară și acum e asistentă medicală la Brașov”. O căsătorie la distanță e tot ce-mi mai lipsea. Mă pufnește zâmbetul. Și iar tac. Mama însă, statuie de miere și lapte dulce adus cu ulciorul fermecat din cea mai recentă producție a Zănei florilor, îmi ghicește gândul și își anșenează (se vede că predau franceza) conștiințioasă discursul cu teama vizibilă că altceva i-ar putea lua înainte pe partea colportajului de vești și planuri care nu mai suportă nici o amănare: „Să nu-ți faci griji cu transferul. V-aduce Dușan pe-amândoi în Buzău și din banii de la nuntă vă cumpărați apartament în oraș de n-aveți treabă, că te-o fi săturat și tu de traiul prin străini. Să știi că nu trec nici trei zile și tac'su își face drum pe la noi. Treaba-i ca și aranjată. Mai rămâne să vă vedeți, tu și fata. Viorica-i și ea acasă de sărbători.

Pleacă după Sfântul Ion, în caz că n-o iei cu tine la Colarovca”.

Intrarea tatei cu ritualicul său rachiu stopează expunerea planului și strategiei de luptă concepute de mama și de perseverența ei cuscuri în devenire, cu un invidiabil lux de amănunte. Tăcerii mele însă nimeni nu-i poate pune capăt. Sau punct. Sunt prea bine înșurubat în ea de când mă știu. Și rămân sceptic, chiar dacă nu vreau s-o supăr. „Să te duci acolo unde ești așteptat, când vrei să te însori, o mai aud când tata a ieșit până în curte să vadă la cine latră câinele, nu unde ți se încheie ușa în nas”! Oțez. Am priceput că în finalul frazei ei argumentative, făcea aluzie la Geta Spanici pe care a și găzduit-o vreme. Dar mai știu și că mama n-are încă bună, cum se zice în atari situații, la codolăcit afacerii matrimoniale. Parcă mai mult încurcă ștele pe care și-a propus să le descâlcească. I-aș putea da destule exemple, dar, de bună seamă, ea le-ar recepta ca pe tot atâtea reproșuri. Mai bine las lucrurile să curgă în voia lor. Că-mi place sau nu, sunt deja la vârsta la care mă însoară alții. Și după două sau trei nopți de somn civil și de masă ieșită de st. incidența trompetei, luăm, într-o seară, avându-l drept cavaler de onoare pe Costică Trandafir, un văr mai de-a treia spiță, agent sanitar în comună și celibatar de pe acum aproape resemnat, drumul lung și înghețat al tentativei pețitoarești. Alcoolul băut în aceste zile mi-a adus nu numai curajul la linia de plutire, că-mi dă și brânci, ori de câte ori îi vine lui bine, spre fericita prăpastie a inconștienței de sine. Trebuie să fi fost destul de caraghios în avântul meu simulat spre cețoasele zări matrimoniale. Picioarele mele se mai cerc încă în bocancii statului. Calc fără milă, de sus, ca și cum, cu fiecare pas, aș strivi sub talpă un șarpe căruia îi e scris să nu moară nică, măcar după apusul soarelui, așa cum, zice-se, se întâmplă prin basme. Vântul se umflă nemilos în mantaua mea militară ce așteaptă înfrigurată să-i cadă pe fiecare umăr câte o steluță pricajită și din trei în trei secunde mă aplec să-i adun poalele cu mâna, ca și cum aș executa tot atâtea temenele. Nu la înșurătoare merg, nici căător de casă nu mă consider, ci cobor într-un text nu mai puțin viforos. Bunicul dinspre mamă, sau poate străbunicul domnișoarei asistente de care-mi amintesc ca de-o moțată cu fumuri aristocratice, ar fi devenit bogat nu prin sudoare proprie, ce poți iriga cu asta într-o zonă mai mult decât sărăturoasă (satul spre care ne îndreptăm se cheamă deloc fortuit, Săreni), ci prin aceea că ar fi căsăpuit un turc bogat pe care, după ce l-a jefuit de cocoșei de aur, l-ar fi aruncat într-o vâgăună din cele care se cască prin împrejurimi cu zecile și tot așa de repede se obturează sub intemperii de nu i-a mai dat nici dracul de urmă funcționarului osmanlău cu fes roșu și șalvari de smarald. Și le-a mers bine Hachișarilor, dovadă că Dumnezeu și Alah n-au semnat nici un protocol de răzbuncare a celor căzuți pe pământ străin. Toate acestea le știu de la bunica mea clarvăzătoare pe care Domnul o chemase la el cu câteva zile înainte de Crăciunul primului meu an de liceu. Și ea mai adăuga, sirotându-și paharul de țuică pe care i-l dădeam pe furii când ai mei erau la treburi câmpenești, eu fiind iertat de corvezi agricole de când, chipurile, devenisem croitor, că blestemul aruncat asupra nelegiuitorilor îi urmărește până la a șaptea sau a noua spiță pe urmașii acestora. Ei bine, în bătaia acestei anateme turcești - imposibil să nu fi existat vreuna - mă îndreptam eu acum, cu potera mea folclorică, și nu pridideam să mă întreb de ce fata asta înșărită și frumoasă, ca să nu mai zic de serviciul de nota zece pe care îl avea, mă aștepta pe mine, un pârilit de profesoraș pierdut în stepa dobrogeană? Dacă mai pun la socoteală și faptul că într-un fel suntem și oleacă de rude și că ne ținem încă vârtos de cimotoi, înseamnă că flăcâii din țară sunt, asemenea caprelor negre din Carpați sau a zimbrilor din rezervații, pe cale de dispariție. Dorel Dușan mi-ar veni un fel de văr: e copilul dintâi al Roabei, zavragița de pe Teleajen, căsătorită la mâna a doua cu Mustacliul, fratele vitreg al tatei. Cum a intrat mândrul sărăntoc în familia Hachișarilor

rămâne o enigmă. Nu s-a apucat să toace averea primită de zestre de la socrul său, cum se cam aștepta lumea care-l raporta la caracterul maică-si, o petrecăreață ce nu scăpa nici un prilej să se dea în stambă cu marchizanii străbătând încă satele, cu jandarmii ori cu cei aciuiați pe la primărie, de la primar până la ultimul gardian, ci a sport-o, neîntrecut fiind în prăsierea oilor de Astrahan, peliclele fiind extrem de căutate chiar și după ce fudulea proletară a inventat moda capului descoperit, de parcă bărbații ar fi participat la o înmormântare fără sfârșit. Doar la feciori n-avuseseră noroc ginerele haiducului justițiar. Avea, în schimb, șase fete, ultima născută fiind cea pe care urma s-o iau de nevastă. Celelalte se măritaseră, cu excepția uneia bolnave de boala copiilor, dar n-ajunseseră prea bine, ceea ce însemna că blestemul în bătaia căruia mărsăluam eu cu escorta mea voluntară, în dorința de a mă strânge de pe drumuri, nu pregetase să-și arate colții, pregătindu-se să și-i înfigă, Doamne ferește, tocmai în fiii mei.

Cu virtualii mei socri fusesem, în calitate de cavalier de onoare, ei fiind nașii de botez, s-o pețim pe fata lui Stan Cochăleanu de la Mal, mirele fiind un nepot de-al lor. Intrasem la facultate și peste o săptămână trebuia să plec la studii. Am ratat nunta unde, călare pe vreo mărtoagă costelivă doar o fără mai răsărită decât patrușorul buiestrat de Sancho Panza, aș fi îmbiat lumea la ospățul nupțial, dar atunci, în seara cu pricina, după ce am redactat foaia de dotă și după ce logodnicii au fost împinși și bobârniciți cu tot felul de aluzii al căror substrat sexual nu era deloc greu de decodat pentru un filolog, fie el și la început de carieră, către inaugurarea lunii de miere prenupțială, am rămas cu proaspeții cuscri și cu nunii mari al căror statut fusese confinat mai abitur decât prin Constituția în vigoare și am țuicărit până în zori, convingându-mă că eu unul n-o să mă însor niciodată. Așa îmi dăduse de înțeleș o țigancă în chiar ziua în care se afișaseră rezultatele de la bacalaureat. Dar asta nu m-a împiedicat să filmez mental tot ceremonialul logodnei - era textul în care intrasem, nu? - și să cânt laolaltă cu ei melodii de petrecere ori de inimă albastră vechi de când lumea. Când nu mă integram în cor, statutul meu de adolescent studios obligându-mă la moderație și la oarece pudoare printre atâția vârstnici care ar fi putut să-mi fie părinți, indiferent cum i-aș fi cuplat, mă gândeam la bradul negru pe care, la nunta mea mitorică, aveau să mi-l bată în poartă flăcăii din sat și o jale fără margini puneă stăpânire pe mine. Nici o clipă însă nu mi-a trecut prin cap că într-o zi, peste ani, aveam să merg să cer mâna mezinii nașilor de atunci aflați poate pe post de moderatori ai ceremoniei prin care comuna devenea mai bogată cu o familie.

Eram așteptați. Satul nu-mi era întrutotul necunoscut. Aici se măritase și locuise o vreme sora mea. Mă găzduise într-un chiler cele câteva săptămâni în care-mi desăvârșisem (vorba vine, căci toată viața am rămas un cârpaci de jalnică speță, un ageamii incurabil) ucenicia la un croitor în pragul falimentului, așa cum se întâmpla cu toți micii meșteșugari împovărați de taxe și impozite insurmontabile. Curvar notoriu pe deasupra, șnaiderul meu se întorsese acasă, la părinți, și lucra clandestin lichidându-și comenzile, într-o pivniță mirosind a bălegar de-ți cârnea nasul. Satul avea trista reputație de a număra cele mai multe fărfe pe metru pătrat. Îmbărligăturile erau notorii. Cu greu mai putea ține cineva evidența taților biologici ori a copiilor din flori. Se puiau pe sub lese sau prin tufe de bujori, de la preșcolarii până la cei pe care-i căuta moartea cu recensământul, loviți cu toții de isterie și de-un apetit sexual scăpat de sub orice control. „Pleca nunta vecinei mele la salon și eu încă i-o trăgeam prin gard“, se lăuda, și nu o singură dată, croitorul care mă corvodise ca pe hoții de cai doi ani și jumătate, mândru foc de a fi pângărit fără remușcări o mireasă în chiar seara zilei când aceasta se angajase, în fața altarului, să-i fie alături la bine și la rău celui de care își lega destinul conjugal. O, Doamne, tocmai în acest sat înghesuit, format parcă prin suprapunerea celor două cetăți ale pierzaniei, Sodoma și Gomora, își propuseseră ai mei să mă însore cu fata celui mai bogat gospodar din ținut! Și eu, ca să nu-i supăr, îi urmez ca un mieluleș din cei de astrahan, firește, ca și cei ai acclimatizatorului ce ne primește cu masa întinsă și trâncănim despre o mie și una de chestii, ca oamenii care n-au nimic de spus, numai de scopul vizitei nocturne. Îmi joc rolul fără să supăr pe nimeni, ba chiar am unele inițiative îndrăznețe atunci când o însoțesc pe

asistenta ce-și afișează pudoarea incompatibilă cu meseria ei și o ajut să aducă nu mai știu ce de la bucatărie. Când, în sfârșit, ne cărăbănim căci a trecut de mult de miezul nopții, eu rămân ultimul și la poartă îi smulg fetei, ca un uliu hrăpăreț și îndelung postit, un sărut mirosind a tutun de bună calitate. Și cam asta e tot. Experiența mea câștigată cu șapte ani în urmă nu mi-a folosit la nimic și alerg în noapte ca un disperat să mă alătur alaiului în care mama e încă departe de a fi coborât în bernă drapelul optimismului ei pețitoresc.

A rămas să ne scriem. Și am făcut-o din curtoazie cu (ab)uz de poezie - eu - și cu multă diplomație - ea. Chiar m-a tachinat că aș avea un suflet mult prea mare pentru un ins care nu știe mai nimic despre corespondența lui. Într-adevăr, nu știm mare lucru. Ceea ce a tăcut ea în scrisoare, și toți ai ei în seara în care am vizitat-o conformându-mă unui obicei din vremuri revoluate, unui text al lumii, mai precis am aflat de la un frate al cumnatului meu sărenean: trebuia să-mi văd de soarta mea atâta timp cât nefericirea nu mă dădea afară din casă. Viorica mai fusese măritată, și nu o singură dată. N-o mai vedeam, cu trecutul ei nebulos care mai devreme sau mai târziu ar fi ieșit la iveală, făcând purici mulți alături de mine care aș fi, chipurile, de o cu totul altă factură sufletească. Și, vorba francezului, *j'ai laissé tomber*. Textul blestemat mă respingea, poate spre binele meu.

O Viorica fusese și nevasta lui Bibicu. Îl părăsise după un mariaj care, târâș-grăpiș, durase aproape opt ani. Personal n-am cunoscut-o decât la partajul bunurilor, unde am fost chemat de către neconsolatul soț, pe post de observator federal, regizorul din Bibicu intuind că prezența unui străin va tempera orice izbucnire din partea familiilor descuscite, dar reunite pentru ultima dată într-unul și-același decor. Ex-suprișă vajnicului *prepdavatei* (cu semn moale la final, poate pentru că nici mătușgul aducător de fericeie al purtătorului nu fusese altfel) sta îmbufnată pe un scaun în hol și pe tot parcursul ostilităților n-a scos din plămâni decât o singură silabă: „Nu!“, atunci când fosta soacră a întrebat-o blajin: „Deci n-o să mai fii cu noi, Viorica dragă?“ Împărțirea bunurilor s-a făcut după principiu: una mie, una ție; și profesorul, fericit că reușise să-și transfere banii pe un alt carnet de CEC sau să cumpere cu ei aur pe care-l ascunsese cu deosebită precauție, a jucat impecabil - nu degeaba era un actor care în alte condiții și mediu l-ar fi dublat oricând pe Grigore Vasiliu-Birlic - rolul generosului, al soțului care lasă să treacă de la el, cedând până și butelia de aragaz, ca și cum din chiar clipa aceea ar fi intrat în greva foamei sau, și mai rău, dat fiind că-mi împuise capul nu o dată cu planul lui tainic, tot mai despuiat de credibilitate, de a-și pune capăt zilelor. Am rămas în noaptea aceea să dorm la el și să simulez că-i ascult și mai ales că-i împărtășesc văicărelile sentimentale. Nenorocitul încă o mai iubea pe cea care tocmai luase cu ea orice speranță că lucrurile ar mai putea reveni pe făgașul normal. Hotărât lucru, femeile cu acest nume floral aveau parcă o predilecție specială pentru divorț. Profesoara de biologie de la ciclul gimnazial al liceului în care osârdește i-a dat de câteva luni papucii soțului, un medic veterinar care a ajutat-o să intre și să termine Ipetreiul din Constanța. Ingratitudinea ei i-a șocat pe toți cei ce le invidiau căsnicia. Au început să calce strâmb amândoi, modern adică, iar cei de la Primărie mi l-au făcut coleg de cameră pe bietul văcar prigunit de soartă, locul de chiriaș secund din habitatul meu ciombian vacantându-se prin transferarea, în interes de serviciu, a lui Kertes la Aeroportul de la Otopeni unde avea să moară lovit de apoplexie când a avut certitudinea că nevastă-sa îl înșela și că avea de gând să rămână afară la proximum zbor peste Ocean. Ninel, doctorul animalier, nu și-a exhibit niciodată suferințele conjugale, ca Bibicu sau ca Kertes, nu s-a învinovățit, n-a acuzat pe nimeni de colapsul matrimonial pe care-l traversa. L-aș fi opus dimetral profesorului de rusă dacă n-ar fi avut și el darul pățimăș al suptului. O făcea cu ceremonial. Indiferent în ce-ar fi adus vinul, acasă îl turna într-o gălețuie albă din plastic așezată pe un taburet la capul patului, urmând să se sevrească tacticos cu o câniță de tablă amintind de cele legate cu lanț pe la fântânile de la țară. Norocul meu a fost că popasul lui în jalnică groță cu paturi de fier n-a durat decât vreo trei săptămâni, altminteri nu-i deloc exclus să mă fi convertit și eu la tabieturile lui de copil al ploii, cum îi plăcea să spună înainte de a se cufunda în somnu-i sforăitor pe toate lungimile de undă posibile de-mi venea să urlu și să

mă cațăr pe pereții igrasioși. Și mi se părea c-o înțeleg pe alunecoasa bioloagă și nu o dată am pactizat cu ea în gândul cu care-i înjuram pe cei de la spațiul locativ că mă catapultaseră cu teribilul mânător de porci la jir. Altfel nu prea schimbasem multe vorbe colegiale cu această Viorică. Eu aveam cursuri dimineața, ea după amiaza. Doar într-o duminică de prin martie am fost prinși amândoi cu arcanul muncii patriotice și trimiși să adunăm, cu câțiva elevi de-ai ei, hârțile din parcul de la Autogară. Și-acolo, sorindu-ne, ca două șopârle, pe o bancă galbenă și minunându-ne de norocul pe care ni-l ocaziona robota feudală din binecuvântatul secol al XX-lea, mi-a fost dat să aud o poveste stranie. „Știți, a început ea, eu m-am făcut profesoară de științele naturale din obligația pe care mi-am creat-o față de un copac. Copilul fiind, am început să mă topec de pe picioare. M-au purtat ai mei pe la doctori și pe la toți vracii de care au auzit, dar nimeni n-a putut să-mi afle leacul. Devenisem verde ca oul de rață, mă sufla vântul ca pe o frunză, nu mai puteam înghiți nimic și nici să mă dau jos din pat. Anul ăla școlar l-am pierdut din cauza bolii fără nume, dar asta nu mai are acum nici o importanță. Ai mei se pregăteau de înmormântare și au început cu văruiul camerei în care urma să mă sting eu, tot cam prin vremea asta când ies frunzele din muguri. Și tot soare era, așa ca astăzi. Și cine l-o fi luminat pe bietul tata, Dumnezeu să-l ierte, că s-a prăpădit la puțin timp, probabil din cauza supărării pe care i-am pricinuit-o fără voie, că a avut ideea să mă scoată afară și să mă așeze pe o saltea pe care, când s-a înțetit soarele, a tras-o la umbra cireșului din fața casei. Cred că-mi au citit pe fața mea semne plâpânde de înviore, pentru că a doua zi m-au plantat din nou acolo și tot așa săptămâni în șir. Am început încet-încet să mănânc câte-o hamsie friptă pe grătar și chiar să-mi tolereze stomacul atrofiat câte-o lingură de suc de portocale. Cam pe la coptul cireșelor mergeam din nou câtinel pe picioarele mele subțiri ca niște găteje, numai că prietenul meu, cireșul umbritor, deși roșie, și își scuturase peste mine floarea, parcă spre a trăi și eu, anticipat, ziua nunții mele pe care nimeni nu credea

cerneală proaspătă

c-o s-o mai apuc vreodată, n-a mai bucurat pe nimeni cu fructele lui de mai roșii și zemoase. Între timp se uscase, altfel spus luase asupra-i moartea mea inevitabilă și-mi transferase mie zvâcnirile lui vitale până la cea din urmă. L-au tăiat ai mei și din trunchiul lui au făcut o masă pe care au dăruit-o bisericii din sat de la noi. Preotul o ține în altar și a mărturisit că se simte inspirat și energizat în preajma ei. Ce ziceți de asta?“ Punându-mi întrebarea fără a-mi fi lăsat răgazul necesar de a-mi rumega stupefacția, mi-a privise în ochi c-o agresivitate, poate doar impertinență, vizibilă. Nu clipise, parcă ar fi vrut să mă hipnotizeze. Și totul a început să se învârtă în jurul meu și am pus starea de leșin pe seama faptului că nu mănincasem nimic dimineața și-apoi n-am mai știut nimic. M-am trezit, împovărat de rușine, la spital. O asistentă cu săni enormi aplecați asupra-mi, ca și cum ar fi voit să mă alăpteze, îmi potrivea acul perfuziei în venă. Închisesem ochii și încercasem să derulez filmul din parc până acolo unde pelicula se rupsesse inexplicabil, dar prea puține lucruri știam atunci despre acele ființe-vampiri care te secătuesc fără milă de orice fel de energie pe care corpul sau sufletul ar mai conserva-o în secret, pentru clipele grele pe care e uneori nevoit să le traverseze neavertizat.

Viorica și Nicel Ladea au dispărut din oraș cu mult înainte de terminarea anului școlar, dar nu se știa dacă împreună sau fiecare pe cont propriu, după cum i-a îndemnat Dumnezeu. Ochii ei m-au urmărit însă multă vreme cu albastrul lor striat și pe care m-am grăbit să-i cataloghez de curajoși când de fapt ei nu erau decât predispuși la pierderea prematură a luminii. Dar acești ochi n-au făcut altceva decât să-și anticipeze pe ai ingerului ce a căpătat obiceiul de a nu se așeza la masă fără mine. Numărătoarea inversă a zilelor cât vom mai fi împreună în această tabără arheologică se apropie de final, așa că trebuie să intensificăm trăirea orelor comune și să încercăm să ne sustragem cât mai mult privirii vigilente a Coanei Florica, de nu va fi fiind și-n aceste inocente respiro-uri tot mâna ei regizorală nevăzută.

gheorghe barbă:

Identitatea națională în viziunea lui Soljenițin

Aleksandr Soljenițin - un destin inconfundabil, un martor incomod al secolului al XX-lea și începutului de secol al XXI-lea. Poet, scriitor, publicist, istoric, memorialist, gânditor erudit, om de știință, rolul său este greu de estimat în istoria recentă a Rusiei, dar și a umanității. La 11 decembrie a.c. el împlinește venerabila vârstă de 85 de ani. În 2002, în luna noiembrie, au fost marcate patru decenii de la debutul public al scriitorului, moment în care numele său a făcut fulgerător ocolul planetei. De atunci Soljenițin se află, putem spune, în topul celebrităților mapamondului, fiind perceput drept o înaltă instanță morală a vremurilor pe care le trăim. Destinul și personalitatea lui reprezintă un fenomen unic în orizontul spiritua-lității contemporane a lumii. Opera sa încorporează peste 40 de volume, cifric însemnând „anul și volumul” din clipa când neostoitele sale elaborări reușesc să capete forma tiparului. Nu este vorba de cantitate, ci de faptul că orice scriere a sa se constituie de fiecare dată în eveniment mondial ce, prin semnificațiile sale, depășește limitele universului vast al literelor, limbajul lui având o încărcătură și o expresivitate puternic distincte.

Spre deosebire de scriitura literaturii ruse din perioada 1960-1990, cu stilul ei detașat, impersonal, folosind deseori alegoria, simbolul, jocul ironiei și al umorului, discursul soljenițian are, de regulă, un timbru grav, direct (gen de comunicare epistolară), de o deschidere și sinceritate totală, în care se îmbină argumentul infailibil cu plasticitatea imaginii, virulența publicistică cu tonul profetic, el recurgând la un limbaj neaoș rusesc, cu modulații arhaizate. Maniera și concepția lui se întemeiază pe o consecventă atitudine obiectivă neconcesivă, în virtutea căreia nu există pentru el subiecte „interzise”, teme tabu, probleme „sensibile”, ce nu se cuvin a fi abordate. „Niciodată n-am recunoscut dreptul cuiva de a tăinui ceea ce a fost. Nu pot apela nici la o asemenea concordie, care s-ar baza pe o elucidare injustă a trecutului” - afirmă el în recenta sa carte **Două sute de ani împreună** (Partea I, 2001, p. 6). În articolul de față trimiterile se fac la sursa textului original (rusesc) al scrierilor soljenițiene, cu excepția studiului **Chestiunea rusă la sfârșit de secol XX** (Editura Albatros, 1995). Și tot în aceeași carte, dar într-un alt context, el își continuă ideea: „În istorie orice fapt trecut conștient sub tăcere este și imoral, și periculos: acesta nu va face decât ca ulterior faptul respectiv să apară într-o dimensiune exacerbată” p. 236).

De prin 1936, încă la vârsta de 18 ani, Soljenițin și-a fixat în mod programat două obiective, osmotic legate între ele: dărâmarea sistemului totalitar stalinist și salvarea Rusiei, a etnosului rus, a identității națiunii ruse. Acestea sunt, în esență, cele două teme majore ale impunătoarei sale opere, ce cuprinde mai toate genurile și speciile scrisului: versuri și proză (în multiplele ei forme), publicistică, o imensă literatură epistolară, memorii, eseuri,

numeroase interviuri, studii și cercetări cu caracter socio-istoric ș.a.

Tema distrugerii națiunii ruse de către sistemul totalitar comunist este tratată cu precădere în **Arhipelagul Gulag** (1973, 1974), acest subiect fiind abordat sub diverse aspecte și în **Scrisoare către conducătorii Uniunii Sovietice** (1973), în eseurile **Pseudocultura** (1974), **Cum să ne orânduim Rusia?** (1990), în studiul **Chestiunea rusă la sfârșit de secol XX** (1994), cât și în ampla lucrare **Două sute de ani împreună** (partea I, 2001, partea a II-a, 2002), în care este prezentată detaliat istoria raporturilor dintre ruși și evrei în decursul vremii, dar mai ales în ultimele două secole, corolarul întregului demers riguros științific al autorului constituind pledoaria pentru păstrarea și consolidarea identității naționale de către fiecare popor în parte. (vezi despre această lucrare Ion Ianoși, **O nouă carte a lui Soljenițin**, „Adevărul” din 17 sept. 2001, p. 4; cât și în prezentarea **Soljenițin ademenit de Clio**, „Luceafărul”, nr. 15 și 16 din 24 aprilie și 1 mai 2002, p. 12-13.)

Soljenițin se opune categoric părerii că ideea națională se află astăzi la amurg, că statul național în perioada postmodernă tinde să se dizolve în structuri geopolitice de tip suprastatal. „În ciuda predicțiilor multor capete luminate de umaniști și internaționaliști - afirmă el în **Chestiunea rusă...** - secolul XX s-a aflat sub semnul unei puternice acutizări a sentimentelor naționale, pretutindeni în lume, acest proces continuând să sporească în intensitate. Națiunile opun rezistență încercărilor de a supune cultura lor unei uniformizări cosmopolite. Conștiința națională trebuie respectată întotdeauna și oriunde, fără excepții” (Editura Albatros, 1995, p. 165). Că veacul al XX-lea, „este în totalitate veacul revigorării națiunilor, a conștiinței lor de sine, a strănerii lor laolaltă, miraculoasa naștere și întărire a Israelului fiind, după împrăștierea de două milenii, cel mai strălucit exemplu dintre multe altele” (**Pseudocultura**, 1974).

În mai toate scrierile sale, dar mai ales în cele din ultimele două decenii, ideea ce-l domină pe scriitor este păstrarea și revigorarea spiritului specific al națiunii ruse. Revoluția din 1917, după Soljenițin, este opera străinilor, a veneticilor, care au deturnat Rusia, ce pornise pe calea progresului la începutul secolului XX, spre distrugere. Nemicirea în masă a poporului rus - este argumentul principal al scriitorului în această privință.

În cea mai recentă carte a sa, Soljenițin citează afirmațiile lui Winston Churchill dintr-un articol apărut în publicația londoneză „Sunday Herald” din februarie 1920: „Acum, această bandă de indivizi dubioși din subteranele marelor orașe ale Europei și Americii, devenită stăpână încontestabilă a imensului Imperiu rusesc, s-a năpustit la beregata poporului rus” (**Două sute de ani împreună**, partea a II, p. 106).

Istoria celor 70 de ani de dominație comunistă în URSS, glorificată în versuri de

atâția barzi benevoli sau năimiți, a fost aceea a unui regim totalitar care „a nimicit metabolismul organic al vieții poporului” - scrie Soljenițin în studiul **Chestiunea rusă...** „Toate pierderile suferite de poporul nostru de-a lungul a trei sute de ani - afirmă autorul - începând cu Marea Răscoală din secolul XVII („Smuta” - „Vremuri tulburi”) nu suportă nici cea mai mică comparație cu ceea ce s-a întâmplat sub raportul pierderilor și al decăderii vieții în cei 70 de ani de comunism. Pe primul loc se situează exterminarea fizică a oamenilor” (Ibidem, p. 127).

În cartea **Două sute de ani împreună**, (partea a II-a), Soljenițin complinește sinistru bilanț al imenselor pierderi cu sacrificiul celor 27 de milioane de oameni în cel de-al doilea Război Mondial. „Nu putem - spune el - omite și ce a însemnat pentru ruși acel război. Salvând de Hitler nu numai propria țară (...), dar și sistemul social al întregii lumi occidentale, acest război a reclamat din partea poporului rus o asemenea sfortare de jertfă, după care forțele și sănătatea sa, adânc zdruncinate, deja nu s-au mai refăcut pe deplin nicicând. Această Nenorocire - ce-a succedat tăvălugului altor nenorociri, precum Războiul Civil și deschiaburirea - aproape au secătuit vitalitatea poporului rus” (p. 386, 387). „... Bine - spune Soljenițin - a remarcat Agurski (fiul unui comunist american emigrat în URSS și executat din ordinul lui Stalin în 1937 - G.B.): scopul principal al colectivizării era de-a înfrânge sufletul și credința de veacuri a poporului” (Vezi **Saharov și critica Scriitorii către conducătorii Uniunii Sovietice**).

Cutremurătoarele dezvoltări soljenițiene,

susținute de evaluări, argumente și mărturii indubitabile, n-au avut și n-au putut avea contraargumente pe măsură. În **Scrisoarea către conducătorii Uniunii Sovietice** el face următoarea sumbră constatare: „În războaie și fără războaie noi am pierdut o treime din populația pe care am fi putut-o avea acum, aproape jumătate din ceea ce avem acum. Care dintre popoare a plătit un asemenea preț?”

Fenomenul Soljenițin nu poate fi pătruns și înțeles numai în opoziția sa radicală față de sistemul sovietic-stalinist, față de comunism. El a exprimat serioase rezerve față de modul de gândire și de viață de tip „occidental”. A intrat într-o polemică ascuțită cu disidenții din interiorul țării (vezi **Saharov și critica Scriitorii către conducătorii Uniunii Sovietice**). Adoptând o postură olimpiană, de independență totală și chiar de necunoaștință față de editorii și biografii săi din Occident, el a șocat și intrigat pe mulți. Orice demers al său provoacă discuții, stârnește polemici. El este însă încredințat de înalta sa menire profetică, fiind convins că „prin următorii pași inevitabil mă autodescopăr (...) Și prin aceasta în mod inevitabil pierd publicul cititor, pierd audiența contemporanilor, nutriend speranța în posteritate. Dar e dureros să fii nevoit a-i pierde și pe unii din cei apropiați”.

Atitudinea față de soarta Rusiei și destinele națiunii ruse este criteriul suprem în aprecierea faptelor personalităților din rândul conaționalilor săi. În această chestiune Soljenițin a manifestat și manifestă o intransigență neînduplecată. De pildă, Andrei Saharov (atomistul, creatorul bombeii cu hidrogen sovietice, ce a părăsit toate privilegiile și favorurile puterii și pe care autorul GULAG-ului l-a asemuit cu prințul Nehliudov, caracterizându-i disidența drept un miracol) a fost blamat pentru înclinațiile sale cosmopolit-universitare. Aflându-se, în 1974, după expulzare, în Elveția, Soljenițin a dorit să-l întâlnească pe celebrul scriitor Vladimir Nabokov (1899-1977) ce-și trăise ultimii ani ai vieții în pitoreasca localitate Montreaux, în ambianța universului fascinant al creațiilor sale, detașat în viață și în măiestria sa artă literară de tumultul valorilor istoriei. Întâlnirea, din păcate, n-a avut loc. dar scriitorul expulzat i-a trimis lui Nabokov o scrisoare în care îi reproșează autorului **Lolitei** că nu-și dedică marele său talent Rusiei.

În luna august a aceluiași an (1974) a avut loc lângă Zürich (pe platoul Sternenbrg) al treilea Sobor al Bisericii Ruse din Străinătate, la care a participat, ca invitat de onoare, recent expatriatul Soljenițin. De la tribuna Soborului el pronunță o emoționantă cuvântare în apărarea staroverilor ruși, supunând, totodată, unui adevărat rechizitoriu vârfurile ierarhilor moscoviți care, urmând calea reformelor introduse cu forța de patriarhul Nikon la mijlocul secolului al XVII-lea, au dezbinat poporul rus, ceea ce a constituit, după opinia scriitorului, „cauza nenorocirilor ce s-au abătut asupra noastră”. „Eu am în vedere, desigur, închiziția rusă: persecutarea și nimicirea cucerniciei înrădăcinate de veacuri, împilarea și reprimarea sălbatică a 12 milioane de frați de-ai noștri, compatrioți și semeni de aceeași credință, supuși unor crâncene suplicii, smulgerea limbilor, cleștele, stâlpii de tortură, rugul și moartea, privarea de sfintele lăcașuri, izgonirea la mii de verste și departe în tărâmuri străine - pe ei, care nicicând nu s-au răscolat, care nicicând n-au replicat ridicând armele, pe ei, statornic fideli pravoslavnicri creștini (...). Doar pentru faptul că lor le-a lipsit acea mobilitate sufletească să accepte recomandărilor pripite ale unor dubioși patriarhi greci aflați în trecere, doar pentru faptul că ei și-au păstrat obiceiul de a-și face cruce cu două degete, ritual păstrat de Biserica noastră timp de șapte veacuri -

aleksandr soljenițin

numai pentru atât noi i-am condamnat la aceste prigoniri, întru totul egale celor ce ne-au fost sortite de atești ca răsplată în vremurile leninisto-staliniste - și niciodată inimile noastre nu s-au cutremurat a căință! Și astăzi în Serghievici Posad (actualmente localitatea Zagorsk din apropierea Moscovei), unde se strâng credincioșii, se desfășoară neîntrerupt slujba la moaștele preacuviosului Serghie Radonejki (Serghie din Radonej, 1322-1392, sihastru, întemeietorul lavrei Sf. Treimi din Zagorsk, inițiatorul unei mari mișcări monahale pravoslavnice din Rusia de la sfârșitul secolului al XIV-lea) -, dar cărțile de cult, după care se ruga sfântul, noi, socotindu-le diavolești, le-am ars pe ruguri de smoală. Și această ireparabilă prigoană - autodistrugerea rădăcinii rusești, a duhului rusesc, a integrității ruse - a continuat 250 de ani (nu 60, ca acum) - și nu putea ea oare, această prigoană, să se întoarcă, ca o ripostă, printr-o lovitură dată întregii Rusii și nouă tuturor? În cursul acestor secole unii împărați erau înclinați să înceteze persecuțiile împotriva credincioșilor lor supuși - însă înalții prelați ai Bisericii pravoslavnice insistau într-una: prigoana să continue! (...) Fărămițarea noastră bisericească, împrăștierea și propria noastră vină au fost cauza a ceea ce s-a abătut asupra Rusiei” (**Celui de-al treilea Sobor al Bisericii Ruse din Străinătate**, 1974).

Soljenițin a fost învinuit de misticism, de prezentare unilaterală și exagerată a faptelor, de trădare, dar nimeni n-a cutezat să-l acuze de minciună, atât de puternic argumentate îi sunt afirmațiile. A fost etichetat drept „antisemit”, deși soția sa este evreică după mamă. Edificațiile sunt cuvintele prin care scriitorul admiră poporul evreu ce, în pofida împrăștierei sale în lume timp de două milenii, și-a păstrat caracterul, identitatea, specificitatea sa. „Aceasta este o trăsătură uimitoare și minunată a popoului evreu. Nici o națiune nu și-a demonstrat o asemenea calitate. În dispersări se pune foarte repede capăt legăturii diasporei cu masa de bază. De exemplu, rușii din emigrație, la a treia generație - deja nu mai sunt ruși. Chiar și la a doua - e alterată (...) La evrei există o înrudire puternic înrădăcinată pe care ei o simt indiferent de evenimente, calamități, timp. loc. distanțe” („Moscovskie novosti”, nr. 25/2001). „... Nici un popor din lume - îl citează el pe N. Berdeaev în **Două sute de ani împreună** (partea a II-a) - n-ar fi suportat o atât de îndelungată dispersare și probabil și-ar

fi pierdut fața sa și s-ar fi dizolvat printre alte popoare” (p. 17), Soljenițin adăugând „încă și statornicul, trainicul, neconținutul sprijin reciproc evreiesc - minunata capacitate ce asigură dăinuirea popoului evreu” (*Ibidem*, p. 508). Iată încă o aserțiune, pe lângă multe altele de aceeași factură, a autorului din respectiva scriere: „Rolul micului dar energicului popor în îndelungata și ramificata istorie mondială este neîndoelnic, puternic, perseverent și chiar răsunător. Inclusiv în istoria rusă. Totuși el rămâne o enigmă istorică pentru noi toți. Și pentru evrei de asemeni” (*Ibidem*, partea a II-a, p. 416).

În prelegerea ținută cu prilejul decernării Premiului Nobel, Soljenițin declara că națiunile constituie „bogăția umanității”, că reprezentă „personalitățile sintetizate ale ei”, că oricare dintre ele „poartă culorile sale deosebite”, că „orice popor, cât de mic ar fi el, constituie o fațadă irepetabilă a creației lui Dumnezeu”. Și în această lumină el se alătură întru totul rostirii filosofului rus Vladimir Soloviev: „Iubește toate celelalte popoare ca pe propriul tău popor”. Spusele scriitorului au fost primite cu profundă satisfacție și aprobare unanimă. Dar când el a dedus că cele afirmate au în vedere și poporul rus, că și el, de asemenea, are dreptul la conștiința națională, la renașterea națională după o crâncenă și îndelungată pătămire - atunci Soljenițin a fost acuzat cu vehemență că propagă „velicorusismul”, „izolaționismul național”, „șovinismul”, „naționalismul de mare putere” etc. El a fost nevoit să constate cu mâhnire că „rușilor nu li se permite să-și iubească propriul popor...”, că nouă, rușilor, ne este interzis a aduce vorba de renaștere națională, nici de «conștiință națională», chiar și aceasta este taxată ca o hidră periculoasă” (vezi **Saharov și critica Scriitorii către conducătorii Uniunii Sovietice**).

Decenii la rând Soljenițin n-a încetat să se pronunțe categoric împotriva menținerii cu forța a națiunilor neslave în cadrul componenței vastului imperiu sovietic. Chiar și în anii când diplomația Kremlinului obținea evidente succese pe plan extern, scriitorul avertiza conducerea statului asupra impasului, asupra stării dezastruoase a țării și a degradării națiunii ruse. Exact acum 30 de ani, el se adresa conducătorilor URSS, afirmând: „Există o totală incompatibilitate între scopurile urmărite de un mare imperiu și sănătatea morală a popoului. Ce ne trebuie nouă această adunătură pestriță? Pentru ca rușii să-și piardă fizionomia lor unică? Nu trebuie să tindem spre supradiimensionarea statului, ci către o clarificare spirituală a duhului care a mai rămas în el”. Cam cu doi ani înaintea destrămării Uniunii Sovietice (1991), el nota în eseu **Cum să ne orânduim Rusia?**: „Nu avem forțe pentru imperiu! (...) Nu avem (...) nici forțe economice, nici forțe spirituale”. Și tot acolo enunța: „Ceasul comunismului a sunat. Dar edificiul său de beton nu s-a prăbușit. Și să nu se întâmple ca, în loc de eliberare, să fim striviți sub dărâmurile lui”. Și iată, la mai puțin de un deceniu, într-una din recentele sale cărți, **Rusia sub avalanșă** (1998), apărută și în limba română acum 2-3 ani la Editura Humanitas, el prezintă cuprinzător și de necontestat situația dramatică a țării, condamnând cu asprime „oligarhia” internă (preocupată doar

(continuare în pagina 14)

de propria-i căpătuială), cât și Occidentul ce profită, după opinia sa, de starea grea în care se află Rusia.

În studiul **Chestiunea rusă la sfârșit de secol XX** Soljenițin demonstrează că tendințele hegemoniste din ultimele patru secole, dar mai ales din epoca sovietică, au avut drept consecință surparea spirituală a poporului rus, întrucât eforturile și sacrificiile națiunii erau canalizate de regulă în exterior, în dauna dezvoltării interne, politică ce a fost păgubitoare pentru Rusia. „N-avem nevoie, scria el, să fim arbitri universali, și nici să ne aflăm în competiție pentru *leadership* internațional (se vor găsi destui amatori care se vor simți în putere să fie). Eforturile noastre trebuie orientate spre interior, spre o dezvoltare internă, pe bază de muncă liberă, făcută cu tragere de inimă. A reconstrui URSS-ul este calea sigură spre a răpune și a reduce la tăcere poporul rus pentru todeauna. Trebuie să ne între, în sfârșit, în cap: Transcaucazia să-și urmeze drumul său, Moldova așisderea, Țările Baltice, de asemenea, iar Asia Centrală cu atât mai mult“. El se pronunță fără echivoc în privința destinului Basarabiei și în recenta sa lucrare (**Două sute de ani împreună**), când se referă la dramatică dilemă istorică - a fi sau a nu fi Imperiu: „Ori renunțarea totală la menținerea Imperiului (câte războaie s-au purtat, câte eforturi s-au consumat, doar pentru a anexa, nu știu de ce, Moldova Rusiei) - ori a răspunde pretutindeni de ordinea de pe tot întinsul lui“ (partea I, p. 322).

Destul de îndelungată dominație a tiraniei staliniste a lovit devastator în egală măsură pe ruși și celelalte popoare din vastul spațiu sovietic. Calvarul lor a fost descris în zguduitorul **Arhipeleag GULAG**, ale cărui cutremurătoare imagini - povestea autorul - vor fi transpuse în viitor și pe ecran. În capitolul 7 al Cărții a treia, de pildă, se desfășoară, ca la cinematograful, o scenă de infern: „Și aceasta - notează Soljenițin - trebuie să mai vadă ecranul rusesc: cum schizofrenii, aruncând priviri bănuitoare adversarilor, stau la pândă lângă pridvorul bucătăriei, așteptând momentul când vor fi duse resturile de mâncare și lăturile. Cum se aruncă ei, cum se bat cu încrâncenare, cum caută vreun cap de pește, un os sau niște coji de legume. Și cum un schilod e strivit și cade ucis în această încăierare. Și apoi cum aceste resturi sunt spălate, fierte și mâncate“. Și tot acolo scriitorul adaugă, nu fără sarcasm, sub formă de indicație regizorală: „Iar operatorii curioși ar mai putea continua filmarea și să arate cum în 1947 la Dolinka țărăncile basarabene, aduse din libertate, se năpusteau cu aceeași intenție asupra lăturilor deja verificate de schilozii“. Schilozii roși de scorbut, târându-se în zonă în patru labe, cu picioarele umflute, cu fețe acoperite de „bube negre - vineții cu vârfulurile purulente“, să vezi fața vecinului zăcând mort pe patul de scândură, pe obrajii cărui mișună păduchi. Obiectivul „camerei de filmat“ al lui Soljenițin este necruțător.

De-a lungul perioadei sovietice, arată Soljenițin, însuși caracterul rusesc, așa cum îl știau strămoșii și cum l-au immortalizat scriitorii ruși și observațiile străinilor obiectivi și atenți, a fost siluit, maculat, monstruos pervertit. „Sufletele noastre - scrie el - s-au pustiit de tot ceea ce însemna cândva zestrea lor de căpetenie“, revelând, conform viziunii sale, următoarele trăsături ale poporului rus: „firea deschisă, o mare simplitate, o naturală degajare, sensibilitatea, smerita împăcare cu soarta, îndelunga răbdare, îndelunga îndurare a greutăților și adversităților, refuzul succesului ușoare, înclinarea spre autoscrutare, spre căință, modestia în fața oricărei izbânzi obținute,

compasiunea și mărinimia“. Acest caracter, subliniază scriitorului, bolșevicii l-au schingiuit, l-au alterat și devastat, cel mai mult fiind pângărit“ sentimentul de compasiune, disponibilitatea de-a sări în ajutorul semenilor, simțământul fraternității, acutizând în schimb tot ce era meschin și crud la noi și, în același timp, nefăcând nimic pentru atenuarea metehnelor noastre naționale: slaba disponibilitate de a lucra pentru noi înșine și de a ne organiza; ne-au trimis, în schimb, comisari!“ (**Chestiunea rusă...**, p. 170, 171).

Toate acestea s-au răsfrânt și asupra limbii, care este oglinda caracterului național. În mod accentuat el atrage atenția asupra applatizării păgubitoare a limbii ruse, respingând ceea ce la noi a căpătat denumirea de „limba de lemn“. Într-un amplu eseu din 1974, intitulat **Obrazo-vașcina** (ce s-ar traduce prin **Pseudocultură** sau **Pseudoinstrucție**), autorul constată cu indignare: „Au smuls din capetele oamenilor tot ce era individual și tot ce era izvorât din folclor, călcând în picioare și maculând limba rusă cu tot felul de clișee, umplând văzduhul cu zornăitul cântecelor deșarte și fără de har. Au dărâmat ultimele biserici ale satelor, au călcat și pângărit cimitirele, au stârpit caii“. (Nu avertiza și Marin Preda cu trei decenii în urmă că „prin dispariția cailor să nu ne pierdem și sufletul“?)

Prin întreaga sa creație, Soljenițin restaurează „limba scrisă a operelor de conștiință“, cum se exprimă el, ducând, în același timp, o ascuțită polemică cu cei ce poluează graiul național cu termeni și expresii străine și care disprețuiesc bogatul fond lexical neaoș rusesc. „Nu mă voi referi - afirmă el - la afaceriștii de bursă, nici la jurnaliștii răzgâiați, nici la poetese de cameră, din Capitală, chiar și literații, fiii de țărani, strâmbă din nas cu dezgust: cum mă încumet eu oare să folosesc cuvinte rusești din străbuni, miezoase, care dăinuiesc din veac în ruseasca noastră? (...) Cu unii ca aceștia mă aflu într-un desăvârșit dialog al surzilor!“ (**Chestiunea rusă...** p. 172).

Soljenițin nu se limitează doar la nivelul declarativ și al polemicii. Alături de uriașa sa activitate scriitoricească, publicistică, științifică, editorială, el a desfășurat o scrupuloasă muncă de cercetare ca lingvist-lexicograf, deschizând și aici o cale nebatătorită. În 1990

apare la Moscova dicționarul său **Russkij slovar' iazykovogo rassirenia** (**Dicționar rus al lărgirii lexicale**). „Cel mai bun mijloc de îmbogățire a limbii - arată el - constă în restabilirea comorilor acumulate în trecut, iar apoi pierdute în timp“, că este nejustificată renunțarea, după opinia sa, la cuvintele încă viabile și cu un bogat potențial expresiv, cuvinte amenințate a dispărea. Pornind de la propriul simț al limbii, el apelează la tezaurul fondului lexical al lui Vladimir Dal' și la vocabularul scriitorilor ruși din secolele XIX și XX (de la Pușkin și Dostoievski până la Rasputin și Șușkin). Dicționarul este destinat, în primul rând, filologilor, cadrelor didactice, scriitorilor, jurnaliștilor și tuturor celor interesați de problemele limbii ruse contemporane și ale culturii ruse. În acest dicționar nu sunt incluse lexemele larg cunoscute, ci doar cele neuzitate, de regulă, de peste un veac, dar care își păstrează culoarea și vigoarea expresivă.

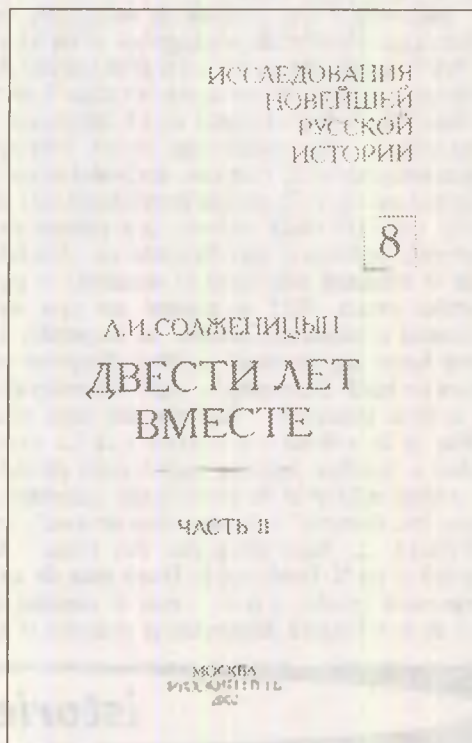
Cu diverse prilejuri Soljenițin și-a expus opinia privind împrumuturile străine în limba rusă. Acceptând folosirea termenilor precum *computer*, *laser*, *xerox* și ale altor denumiri din sfera aparatului tehnic, el își argumentează totodată, dezacordul privind utilizarea nejustificată, după părerea sa, a unor cuvinte străine, cum ar fi: *briefing*, *pressing*, *marketing*, *holding*, *establishment*, *consensus*, *rating*, *week-end*, *image* ș.a., întrucât există echivalente rusești larg cunoscute ale acestor lexeme.

Cu trei decenii în urmă, în 1974, Soljenițin era expulzat din țară, acuzat ca dușman al ei, trădător, antipatriot. Nu este oare ironia sorții că anume el, ce și-a consacrat viața, întreaga energie, marele său talent și uriașul prestigiu întru apărarea identității naționale a poporului rus, poporul care a fost supus decimării tocmai de cei ce l-au oprimat pe acest scriitor? Nu este ironia istoriei că anume el - întemnițatul, surghiunitul, çalomniatul și expulzatul - trebuie să constate cu durere că „strămoșii noștri și-au vărsat sângele în opt războaie pustiitoare, ca să ajungem la Marea Neagră, iar noi am pierdut totul prostește într-o singură zi“?

Soljenițin nu vede în prezent o altă misie mai importantă decât aceea că „avem datoria de a ne salva propriul caracter, tradițiile noastre populare, cultura națională, drumul nostru istoric“ (**Chestiunea rusă...**, p.172-173). Căci „pe lângă valorile universale există - ca o parte componentă a lor - valori național-culturale, și ele nu pot fi refuzate nici unei națiuni“ (**Rusia sub avalanșă**, p. 175); iar în sistemul marilor culturi mondiale „cultura rusă este un fenomen original, cu fața și suflet irepetabil“, conform exprimării soljenițiene (Ibidem, p. 204).

Despre rolul lui Soljenițin în lume, despre locul pe care deja l-a ocupat în cultura și spiritualitatea rusă s-au formulat zeci și sute de aprecieri la modul superlativ. S-a afirmat că reprezintă „speranța Rusiei“, că „ne-a redat măreția și sensul moralității“, că „este simbolul epocii noastre“, că s-a impus drept „Marele Martor în procesul comunismului“, că „breșa creată de el în conștiința celor care trăiesc în Occident este extraordinară“ ș.a.

O caracterizare extrem de potrivită și cuprinzătoare a făcut-o muntenegreanul Milovan Djilas (1911-1995), și el un cunoscut disident din fostul spațiu comunist: „Soljenițin umple vidul ce s-a format în cultura și conștiința rusă. El a redat Rusiei sufletul, acel suflet relevat lumii de Pușkin, Gogol, Tolstoi, Dostoievski, Cehov și Gorki“.

Eu, celălalt, care celălalt?

**mircea
constantinescu**

C oncurența dintre industria spectacolului, dominantă la cumpăna dintre milenii, și literatură, înțeleasă ca mijlocitor ficțional (oniric) între individ, scoate la iveală și aspecte (cel puțin teoretice) interesante. Asta, dincolo de-o rivalitate care se traduce deseori prin împingerea literaturii ca atare într-un clarobscur elitist: produsă de mandarina pentru mandarina. De la textele pentru reclame promoționale și până la serbările finalizate cu artificii și decibeli maximali, industria spectacolului fură, extrage din literatură o anumită utilizare (= eficiență) a textului scris. Ceea ce implică, vrând-nevrând, sportul unor specialiști, acei făcători-de-cuvinte, ad-hoc indispensabili. Pe de altă parte, înșiși scriitorii sunt tentați - și exploatarea amabilă ori vitriolantă a textelor publicitare dăinuie încă de pe vremea lui Toulouse-Lautrec și a lui Joyce - să-și adapteze, din mers, scriitura unor cerințe (ingerințe, altfel zis...) proprii spectaculosului și spectacularului. Spectaculosul și spectacularul au aparținut dintotdeauna literaturii, încă înainte de Homer sau Apuleius; totuși, mijloacele sofisticate de transmitere a mesajelor (scrise sau video) au produs mutații însemnate, mai cu seamă, și înainte de toate, în masa consumatorilor. În consecință, romanele-fluviu au sucombat. Cărțile cuprinzând ficțiuni sunt tot mai subțiri în talie, precum acele caucaziene obligate de către mamele lor încă din pruncie să-și constrângă mijlocul, litotic, spre a fi apte de căsătorii priicioase. Mai mult, scriitorii care trag cu dinții de „audiență”, și-au perfecționat, tot din mers, stilul temele motivele, astfel încât acestea să nu producă lectorilor indigestii tahicardii sincope cardiace fibrilații icter sau premenopauze. S-a atins cota cea mai de sus: există autori multimilionari (în dolari) care și-au găsit capacitate cooptat un public multimilio-

tipărite în tiraje serioase adumbresc, până în pragul nesimțirii, capacitatea de recepție a lectorilor, care, și așa, sunt viciați mental și fizic de lupta pentru cucerirea a încă unei zile de muncă.

Propun să ne alinăm ftizia sufletească printr-un remediu aproape gratuit: s-a spus că nu-i nimic nou sub soare; ei bine, acum este; probabil că aceia dintre voi care ați parcurs atent aceste rânduri, știți la ce mă refer. Dacă n-ați fost suficient de atenți, rețineți că-i nou sub soare interesul exorbitant acordat *telecomunicării*. Și nu mă refer aici la domeniul... telekinesteziei spiritismului astrologiei, într-un cuvânt, al paranormalului, cel puțin fiindcă sunt un pârlet de neofit.

Industria spectacolului îi determină pe scriitori să se raporteze mai puțin sau deloc la un CELĂLALT ca fiindă vie (la limită: inclusiv la celălalt ca la propriul eu-în-oglină), cât la un CELĂLALT ca obiect, ca instituție. Scriitorul este și un consumator, nu doar, eventual, producător de texte pentru industria spectacolului. De-aici, o alienare de tip special, mult mai sofisticată și mai pernicioasă decât „simplă” ciocnire cu electronii tubului catodic, manie deja îmbătrânită, maladie deja anacronică. Priviți oricare ansamblu de știri radio-tv și vă veți întreba, împreună cu mine, cine este CELĂLALT?... Violuri crime înșelăciuni rap-turi felonerii partuze incesturi escrocherii de

bombardat de realități flagrante. Imageria multimedia, altminteri cu succes ambiguu întrale comunicațiilor planetare, nu-l ferecește pe scriitor decât la nivelul unor sinapse electronice prin definiție reci și străinului. Fluidul *comunicării* clasice (minte-suflet-braț-degete-condei-hârtie...) îi garantează *contactul* cu acel altcineva căruia îi împărtășea nestingherit (dez)iluziile personale. *Aparatele* actuale, prin însăși înscrierea lor inevitabilă în rețele și prin dependența lor obligatorie de programe îi creează dintru început autorului o distanțare. o extrateritorialitate ce-i alterează (adesea subtil, subliminar) sinceritatea creatoare și i-o dirijează spre o umilitate (adesea subtilă, subliminară) fertilizată în special prin concursul atâtor interpuși, atâtor obiecte. Ca să nu mai amintesc și de aceea că, nu o dată, măsurile de securitate privind intimitatea actului creator sunt „sparte” de curioși, de acei hackeri care-și concurează, în câștig, pe demodații paparazi, demodați încă din deceniile de glorie ale „tubului catodic”.

Dar scriitorul poate conviețui și colabora cu multimedia. Nu permițându-le să îi impună regulile lor „electronice” și pletora consecințelor de rigoare, ci dictându-le el regula jocului, adică parteneriatul. Evident că, aidoma unor jocuri economice sau diplomatice curente, și aici va fi vorba de o teșire mutuală de vanități prioritare. Mi se pare inutil să exemplific ad-hoc numeroasele (totuși!) reușite în arealul multimedia: filme, albume, spectacole, cărți „electronice”, casete audio-video, graffiti ș.a.m.d. Ar fi, măcar procentual, un argument în favoarea complementarității celor două entități: eul creator și acel alter străin, rece, obiectiv. În fiecare producător de lucrări artistice se luptă continuu eul (dispus să se afirme printr-un aport competitiv) cu celălalt-eu (dispus să se emancipeze de sub dominația exclusivist-narcisiacă a eului primar). În fiecare producător de lucrări artistice se desfășoară și o altă competiție, anume aceea dintre propriile propensiuni spre un subiect/temă/motiv și adevărea acestor propensiuni la cerințele-asteptările pieței artistice. Inadecvările se plătesc scump, singurii lauri culeși încoronează doar succesul - de stimă, cu alte cuvinte, doar postura de mandarin. Nu e puțin, desigur, însă nici „acoperitor” nu este, câtă vreme, cine nu se definește prin determinațiile multimedia - de la mediatizarea abundentă pe micul ecran și până la difuzarea în milioane de exemplare (cărți, albume, discuri, casete etc.) - nu există. Pot adăuga numărul de spectatori și de accesări ale site-lui propriu. Deja acest gen de măsurabilitate este, prin sine, producător de nevroză. Dominația cantitativului în detrimentul calitativului, semnalată încă de-acum peste cinci decenii de Guénon nu-i poate lăsa indiferenți pe toți aceia care-și închipuie că ar fi destul să scrie/compună/ picteze/ sculpteze... bine. Cel puțin fiindcă nimeni nu creează doar pentru sine, sau pentru un cerc exclusivist, decât dacă, în numele unei vanități narcisiace exacerbate,

zile și nopți de literatură

nar (cifra absolută a cumpărătorilor) oferindu-i, în doze prestabilite, amor amoc cavalerism (in)fidelitate visare curaj speranță imunități de tot felul, bașca niște compensații, un fel de bonusuri pentru atât de numeroasele incapacități individuale situate între frunte și ceva mai jos de ombilic... Recursul la un limbaj și la o topică elementare la subiecte și motive rezistente la ecoziunea modelor, dublat de accesul la mijloace promoționale ditirambice (cu suport electronic), au transformat peste noapte autori/autoare în niște simbriași nababi, urmând imediat ca statutul de vedete multimedia să le fie asigurat prin (supra)solicitări străine literaturii. Simultan, au transformat pe ceilalți „neadaptații”, într-un soi de mandarina sau, dacă vreți, de shoguni care își apără cu o înverșunare detașată (ceea ce nu înseamnă că ar fi lipsită de umilități penibile și de o sărăcie lucie) dreptul (conferit de către cine? *Doar* de o tradiție...?) de a avansa cititorilor texte aflate cel mai adesea în răspăr cu așteptările acestora, în răspăr fie și numai stilistic.

Singurele puncte de convergență, sesizabile arareori, coincid cu promovarea aceluia gen de ficțiune numit îndeobște pornografic. Dar și în acest sector, altminteri greu definibil în aval și în amonte, deosebirea de abordare sunt sensibil opuse, astfel încât numai vremelnice cineva poate să penetreze ecranul indiferenței publice fără să-și exhibe, prin Internet, prin e-mail, prin CD-Rom, în chip complementar, desantul priapic/ vaginal homo sau heterosexual. Cât privește subiectele curente, acestea confiscă (i)realitatea istoriei contemporane. Buletinele de știri radiotelevizate, inclusiv cele

tot felul; în cine/ce să mai crezi?... Pentru naivi, câți vor mai fi fiind, buletinul de știri este sacrosant. Aceștia n-au habar de scenografia regia duplicitățile disimulate abil „în spatele ușilor închise” ale producătorilor/difuzorilor de informații cotidiene. E doar un exemplu. Dincolo de asta, industria spectacolului - respectiv aceeași care „spectaculizează” știrile radio-tv - îi determină pe scriitori să: a nu se mai lupta cu ei înșiși și cu competitori aflați pe același teren artistic, ci să admită o confruntare pe terenul - financiar, provocator! - al celuilalt, adică al multimedia; să nu se mai lupte, ci doar să se adapteze din mers cu rigorile unui joc unui teren unui arbitraj străine. E de la sine înțeles în acest context că LUPTA e doar o metaforă. Nu reprezintă o metaforă, însă, și termenul CELĂLALT, înțeles, firește, ca adversar, iar nu ca dușman. Expus agresivității multimedia zi de zi, scriitorul se „adaptează” sau dispare. Poate să se rateze alegând autismul sau, și mai nostim, renunțând la o competiție cel puțin formal pierdută din start. Așa ceva e posibil fiindcă scriitorul nu-l mai percepe pe CELĂLALT (eul propriu, eul celui de alături, eul colectiv) ca pe adevărații săi subiecți, ci se căznește să se conformeze unui ritual impus de împrejurări: controlul, ciocnirea cu un adversar cinic pragmatic lucrativ și, pe propriul teren, aproape invincibil. Scriitorul se mai izbește și de alte consecințe ale regiei” multimedia, dintre care esențiale mi se par fragmentarismul („cultura mozaică” - Moles), obscenitatea (Baudrillard), tautismul (Sfez). Toate acestea induc scriitorului o alteritate, alienantă iar nu folositoare, spiritului său imaginativ și sufletului său

(continuare în pagina 16)

(urmare din pagina 15)

își exclude alter-ul ca pe-un nechemat, prin definiție, la banchetul artelor. Și aici nu-i vorba de un populism propagandistic, dar de o necesitate asumată: totdeauna aezii l-au „difuzat“ pe Homer ALTORA, pe-atunci aezii îndeplinind funcțiile ordinatului/Internetului de astăzi.

Prin urmare, gradul de adecvare al eului creator la o realitate în principal subjugată de multimedia și industria spectacolului este unicul criteriu de evaluare. Și de distribuție - ceea ce, în ultimă instanță, definește, cuantificat, evaluarea. Scriitorul constată fenomenul și i se supune, după puteri, după convingeri. Sau nu i se supune, caz în care își exclude accesul la *celălalt*, înțeles drept consumator. Și caz în care nu-i mai rămâne decât „să asiste la războiul intestin dintre eul creator și eul creat; dacă acest fapt e minor, sau minoritar dintr-o aceeași perspectivă a cuantificării, rămâne de văzut și apreciat. Una peste alta, dacă acest celălalt sunt eu, consider că eu nu mai trebuie să scriu (pictez, compun...). Iar dacă acest celălalt este cu adevărat, inclusiv gramatical, altcineva, o sumă nedefinită de persoane străine mie, atunci categoric că nu clamez în deșert. Și, în plus, îmi asum și sarcina

acceptării *diferenței*: de opinie, de rasă, de religie, de sex, de crez artistic. Fiindcă, în acest context, nici Rimbaud, nici Sartre n-au emis judecățile adecvate; nu cred că reprezintă altceva decât niște truvaiuri spusele lor, răscitate, eu sunt celălalt sau infernul înseamnă ceilalți. Pentru că și cei care nu sunt creatori și-ar putea aroga dreptul de a crede despre sine că... *vezi supra*. Și-atunci, pentru a încheia la toți nasturii silogismul, rămâne să deduci că toate lumea creează. Nu-i prea mult?...

Post scriptum. CELĂLALT, inserat în titlu și în această pagină, sper că a fost identificat cu ordinatorul și restul de servicii implicând comunicarea electronică. Așadar, între mine și mine, între mine și alții, vremea vremurile au interpus un CELĂLALT, un mijlocitor având deocamdată doar o autonomie limitată; mă tem să ating vremea vremurile când această autonomie va ajunge aproape nelimitată. Dacă industria spectacolului, azi și mâine, nu se poate lecu de aportul ordinatorului, artiștii, azi și mâine, încă își mai pot păstra speranța. Până când?... Numai Bill Gates știe.

Industria spectacolului poate să degajeze, în anumite condiții, și între anumite limite, stiluri promoționale extrem de utile artiștilor. Numai că este vorba de artiștii care-i sunt utili, respectiv aceia care, deja, încarnază vedete multimedia. Altfel spus, artiștii care deja au ajuns să comunice cu un celălalt (= ființă vie)

prin intermediul unui celălalt (= rețea comunicațională electronică) aservindu-și și lăsându-se aservit de acest „intermediar“. Deocamdată, pentru aceste vedete, echilibrul delicat dintre emițător și suport mediatic încă este acceptabil. Dar până când?... Vă mai amintiți de filmul lui Losey, **Mesagerul**? Era, acum un deceniu, exact parabola care ilustra nivelul critic al echilibrului de care pomenesesc. Inutil să reamintesc că acolo se transmiteau mesaje olografe. Inutil să reamintesc că suportul ce a îngăduit contactul nostru cu acel mesaj-despre-mesaje este tot unul aparținător industriei spectacolului.

Secolul 21 nu va fi unul religios. Secolul 21 este și va fi unul electronic, și depinde/va depinde de ingeniozitatea copiilor și nepoților lui Bill Gates. Așadar, când vă alăptați copilașii, procurați-vă din timp biberoane inscripționate univoc: Microsoft, iar în cazul când sâni dumneavoastră funcționează corect și clasic, tatuati-i cu același însemn. Și procurați-vă din timp inclusiv pampers inscripționați identic. În fine, o ultimă sugestie: botezați-vă pruncii, indiferent de sex și apartenență politică, cu numele Bill; când vor împlini șapte-opt ani vor afla și singuri de Gates.

Chiar dacă tot ce am enunțat și anunțat anterior e fals, nu este fals și subiectul enunțurilor/anunțurilor. Subiectul - respectiv pretextul.

hannu nicklander

Poeme

Viața se-ntinde înainte ca o frânghie de rufe
unde rufe sunt visele noastre
n-ai decât să te pui
la salopetă, la costum negru, la pijama.

La vârsta asta începe să aibă
coatele făcute franjuri,
doi sau trei nasturi i-au căzut,
iar haina arată mult mai bine.

Viața e scurtă
am încă multe lucruri pe care nici nu le-am gândit,
cărți pe care nu le-am citit,
compoziții pe care nu le-am auzit.
Sunt țări în care încă nu am fost
limbi pe care nu le știu pe de rost,
căi ferate pe care nu le-am parcurs,
oameni pe care nu i-am cunoscut
sau maniere pe care încă nu le-am dobândit
sau chiar greșeli încă de făcut.

zile și nopți de literatură

Încerc, atât cât mi-a mai rămas timp,
iar cei care vor veni după mine
îmi vor continua drumul.

Enigma sfinxului este destul de ușoară,
dar nu-i putem da răspuns.
Călătorii pe drumul de munte
care merg dimineața în patru labe,
ziua pe două picioare,
iar seara pe trei, dar care
nici măcar nu-și numără propriile picioare
pe care nu încetează să le-mpingă la mers.
E nevoie să vină Oedip și al său destin
pentru a răspunde la întrebarea

Omul, ce este oare?

Bătrânii pescari presimt furtuna
la timp,
iar animalele încă și mai iute,
oamenii de știință ne vorbesc de infrasunete
pe care nu le auzim,
dar pe care le simțim.
Oricum ar fi,
în seara asta marea suspină lung,
ca un om ce tresare
chiar în pragul somnului
atunci când își aude inima.

Traducere de
Roxana Țascălu

jiri marek

Povestea cu nuca de cocos

De bună seamă, dezvoltarea lui trebuia să cadă în grija cuiva. Așa se face că - în cadrul luptei pentru egalitatea în drepturi - maimuța deveni responsabil cu cocotierul.

S-a așezat, așadar, în preajma lui și aștepta. Iar palmierul creștea și, odată cu el, creșteau și dosarele. Trebuiau întocmite dări de seamă foarte detaliate cu privire la fazele lui succesive de dezvoltare și liste speciale în care să fie înregistrat fiecare mugur nou apărut; pe scurt, era de scris până peste cap. Pentru ca nu cumva să piardă, Doamne ferește!, vreun document, ingenioasa maimuța proceda cum nu se poate mai simplu: aranja hârtoagele maldăr unele peste altele, și-apoi se așeza pe ele. Pe măsură ce creștea palmierul, creștea și maldărul de dosare de lângă el, iar maimuța se cocoța din ce în ce mai sus, ceea ce, la urma urmei, era foarte just, întrucât în felul acesta avea o privire de ansamblu asupra muncii, avantaj de care alți responsabili nu se bucurau.

În sfârșit, veni și ziua când pe ramurile palmierului se ivi, în embrion, prima nucă de cocos.

vândută în străinătate, deși prețul nucii peste hotare - unde fructul e cultivat pe scară largă - era scăzut. Se produse astfel o nouă ciocnire, aducând după sine noi scripte și dosare.

Împăratul leu avea, de bună seamă, și alte griji decât să se ocupe de o singură nucă. În consecință, fu adoptată o hotărâre în sensul elaborării unei noi rezoluții care să cuprindă toate rezoluțiile anterioare, spre a pune baza unui document memorabil, menit să lămurească întreaga situație. În acest scop fu instituită o comisie, firește, corespunzătoare. În acest timp maimuța trecea prin niște chinuri cumplite. Actele se adunau unele peste altele văzând cu ochii, de coborât nu era chip să coboare, căci arhiva mereu crescândă reclama cu strictețe prezența ei, iar nuca răspândea un miros atât de ispititor, încât sârmana simțea că-și pierde mințile.

literatura lumii

Împărăția trăia în sărbătoare. Împăratul leu era informat în permanență asupra situației, supușii erau în culmea entuziasmului, ziarele publicau în mod obligatoriu rețete demonstrând gustul pe care-l dă prăjiturilor untul de cocos, iar resortul comercial, condus cu multă pricepere de neîntrecutul bursuc, începuse să emită cuvenitele anunțuri cu privire la vânzarea noilor fructe, având în vedere nu numai greutatea lor normală, ci și eventualele depășiri. În sfârșit, fu calculat și prețul per bucată al fiecărei nucii.

În clipa aceea însă, se produse un lucru îngrozitor. Resortul financiar, condus cu o severitate fără pic de indulgență de încercatul lup, insistă ca palmierul să plătească neîntârziat cheltuielile legate de cultivarea lui. Ceea ce conduse, în cele din urmă, la constatarea că în acest caz nuca nu ar putea fi cumpărată nici măcar de împăratul leu, chiar dacă și-ar fi amanetat coroana. Urmară tratative aprinse între resorturi. Dosarele se înmulțeau; maimuța, cocoțată lângă palmier, ajunsese atât de sus încât atingea cu nasul nuca de cocos care se cocea mai mare dragul. Vremea era calduroasă și fructul își răspândea aroma îmbietoare. Învelișul nucii o ademenea atât de mult pe maimuța, încât nu era clipă să nu se aplece s-o miroasă.

În împărăție, pentru a se acoperi costul cocotierului, fură sporite, pe neașteptate, birurile, iar resortul pentru comerțul exterior insista - în cadrul lucrărilor pentru echilibrarea bilanțului - ca nuca să fie

Într-o bună zi, nemaiputând răbda, maimuța cedă ispitei și, smulgând nuca din moțul cocotierului, o mănca pe nerăsuflăte.

Intre timp, continuau să sosească noi acte legate de cele precedente și (în completare) noi urgentări de referințe. Cancelaria responsabilă funcționa din plin și, încetul cu încetul, maimuța uită de fapta-i nelegiuită, pe de o parte din pricina aglomerării hârțiilor, iar pe de alta pentru simplul motiv că începuse să se coacă o altă nucă. Cocotierului îi mergea bine și dădea roade din ce în ce mai multe.

Maimuța putea să le consume în tihnă, nu numai pentru că erau foarte gustoase, ci și pentru faptul că, devenind obiectul unor cercetări oficiale, nimeni nu mai manifesta interes față de ele; și era limpede că în cazul când, în mod cu totul întâmplător, vreuna din nucii ar fi apucat să se coacă și ar fi căzut pe pământ, ar fi dat naștere la alte complicații nedorite.

De atunci, în împărăția leului lucrările de birou continuă, nucile de cocos sunt importate de peste hotare, iar maimuța însărcinată cu supravegherea cocotierului trăiește ca în sânul lui Avraam. Arhiva crescând paralel cu palmierul, nu există nici o primejdie ca maimuța să nu poată ajunge la fruct.

Morala fabulei: numai într-o asemenea împărăție se poate întâmpla ca rodul muncii să fie înghițit de birocrati.

În românește de
Jean Grosu

În împărăția leului nu creșteau cocotieri. Așa stând lucrurile, la o ședință de consiliu împăratul leu ridică printre altele și această problemă, iar presa dezlănțui pe loc o largă campanie. În cadrul a zeci de consfătuiri, cultivarea cocotierului începu să fie introdusă drept cel mai important punct al ordinei de zi. Apărură chiar în rezoluții cerând cultivarea cocotierului în mod cu totul independent, dar în perfectă concordanță cu dorința împăratului leu.

Se constată, bineînțeles, că palmierii cu pricina nu figurau în plan. Nici în planul de dezvoltare a economiei, nici în planul de colectări și nici în planul de achiziții. La consfătuirile următoare, însă, așa cum se obișnuia în împărăția leului, toate piedicile ce izvorau din această penibilă situație fură dezvoltate în mod deschis și, firește, înlăturate. Ce-i drept, povestea dură cam mult. În schimb, tratativele se desfășurară în cea mai perfectă ordine. Excepție făcu doar porcul spinos, animal necioplit, care se încumetă să spună că, de fapt, cocotierul putea fi cultivat de multă vreme în împărăția Leului, pentru această afirmație i se aduse de altfel învinuirea de instigare și fu trimis să ia cunoștință de binefacerile temniței. La urma urmei nici nu avea dreptate, întrucât până atunci nu fusese emisă încă aprobarea pentru achiziționarea răsadurilor de cocotier.

În sfârșit, cocotierul fu achiziționat din străinătate și plantat în împărăție, fapt care, bineînțeles, nu se putea petrece fără festivități de rigoare. Așa se face că împăratul leu oferi un ospăț, iar ziarele publicară ample reportaje despre cocotierii proprii, ale căror roade aveau să aibă, fără îndoială, un gust mai bun decât al celor de peste hotare. În mulțime se răspândi ca fulgerul vestea că, dacă nu mâine, cel mai târziu poimâine nucile de cocos urmau să apară pe piață. Numai bătlanul, înțelept, emise părerea că pentru a da roade, palmierul cu pricina trebuie să crească vreo câțiva ani... Asta ar fi însemnat însă o crasă răspindire de zvonuri defetiste în rândurile populației, lucru pentru care neinspiratul bătlan fu eliberat din funcție.

Și palmierul creștea...

Reproducere după o lucrare semnată de Constantin Gheorghe

Ioan Es. Pop: "Voi rămâne mereu interior." (8)

ion crețu

Spațiul în sine, filozofic vorbind, este lipsit de determinări. Sus, jos, înăuntru, afară, înainte, înapoi etc. sunt noțiuni strict convenționale, inventate și adoptate de individ pentru orientare. Cu alte cuvinte, potrivit unor teorii relative la spațiu, nu există nordul, există însă "la nord de" în cadrul unei bi-relații spațiale. Având în vedere arhitectonica lumii lui Ioan Es. Pop, de factură alveolară, raporturile dintre diferitele module imaginate ridică, firește, chestiunea consecințelor - ontologice; spunem ontologice și insistăm asupra termenului fiindcă nici un alt tip de consecințe, cu excepția celor strict estetice, nu interesează în cazul poeziei.

Este evident din ce-am arătat până acum că spațiul joacă un rol esențial în modul în care este concepută și reprezentată ontopoetica lui Pop, ca și, de altfel, în cazul oricărui poet, cu diferențele specifice inerente de la caz la caz. Ca să dăm un singur exemplu, infinitul ondulat, în filozofia lui Blaga, constituie fundalul spațial care alimentează doina, îi explică ritmul specific: "un plan limitat, înalt, scurs în vale, cu zarea închisă, și dincolo de zare, iarăși piept și vale la infinit," susține autorul **Trilogiei Culturii**. Este limpede, sperăm, că modul cum este perceput spațiul, diferit de la individ la individ, își pune pecetea pe modul particular al fiecăruia de a vedea lumea. Dacă separăm spațiul de timp o facem doar din necesități momentane, de analiză. Trebuie, de asemenea, să precizăm că nu suntem preocupați de o analiză riguroasă în plan strict filozofic a poeziei lui Ioan Es. Pop, pentru simplul motiv că **Podul** nu este un *tractatus philosophicus* versificat.

Ce putem, așadar, constata în privința relațiilor spațiale puse în evidență în poemele lui Ioan Es. Pop? În poemul "oltețului 25, camera 305" ușa e-nchisă, clamează poetul - sau alter ego-ul său - "ăștia mă lasă tot timpul afară, m-au întemnițat afară;". Ne aflăm, aici, în prezența unui paradox fundamental pe un echivoc semantic: a închide înseamnă a închide... înăuntru. În cazul nostru, poetul constată, dimpotrivă, că este închis, întemnițat, mai precis - mai precis, mai concret și mai grav - afară, ceea ce nu înseamnă deloc a fi mai puțin închis; din contră. Acest tip de răsturnări, frecvente la Ioan Es. Pop, nu trădează un anume gust pentru ludicul de esență lexicală, ci exprimă o modalitate subtilă de a repune lucrurile într-o ordine nouă, proprie, conformă unui cosmologii proprii.

În poemul **10. mă gândesc și acum că puteam s-o iau mai pe de-alături** (mai pe de-alături față de ce?!), versurile "iar de mâine mi s-a promis cloroform de mâine lumea va deveni/ mai ușoară, mai subțire, se va strecura din noi/ ca printr-o pânză de tifon afară" reiau într-un mod surprinzător prin profunzimea conferită relației înăuntru vs. afară, relația anticipată în poemul menționat mai sus și dusă la ultimele ei consecințe. Truismul potrivit căruia omul trăiește în lume este zdruncinat din chiar temeliea lui filozofică. Poetul face încă o dată legea și repune lucrurile într-o perspectivă proaspătă, contrară celei tradiționale: nu individul locuiește în lume, așa cum știe fiecare, lucrurile stau exact pe dos: lumea este cea care ne locuiește, ergo nu individul iese (afară) din lume, ci lumea iese/este scoasă din individ, așa cum Minerva țâșnește din tâmpla lui Zeus și poemul din capul poetului.

Poemul **nu-mi amintesc deloc de vremea când m-a născut** propune, din perspectiva toposului în discuție - înăuntru vs. afară - și o altă

distincție: «lumea asta vs. lumea cealaltă», o variație în plan macrocosmic a relației înăuntru/afară: "din grabă m-a născut drept în lumea cealaltă./ acum se străduiește să par viu să sufăr mai puțin./ îngrămădește-n jurul meu mobilă și durere, **pe/reți** (s.n) de moloz care speră ca să mă-mbrace-ntr-o zi./ ca să par și eu din lumea asta." De notat, faptul deloc accidental, vocabula "pe/rete" în versul de mai sus este despărțit în două asemenea lumilor pe care el însuși le desparte.

Versurile "gazda mea a băgat și ea de seamă că tremur, pentru că tremur pereții casei sale/ și într-o zi o să mă dea și de-aici afară." extrase tot din poemul **nu-mi amintesc** fac din naștere, ieșirea în lume prin care ne câștigăm statutul de ființe vii, un act de expulziune, o trimitere în exil.

Nu doar ușa - fereastra sau zidul - separă lumile în două, în cea dinăuntru și în cea dinafară, ci, într-un anumit fel, și pielea, și nu numai. Cea mai bună pildă o oferă poemul **iov. iova. iona. ion**, exemplar din punctul de vedere al poeziei lui Ioan Es. Pop. Scrisul e dureros, susține el, "scriu până când litera se scufundă sub carne. într-o zi voi fi citit numai pe dinăuntru. voi fi o carte legată în propria-mi piele. și de nepătruns. și când mă vor deschide am să mă mut pe cealaltă parte a mea. voi rămâne mereu interior." Afară înseamnă nu numai dincolo de, ci și exterioritate - și nu numai atât, după cum înăuntru înseamnă nu doar dincoace de, ci și interioritate, în sensul de discreție, de profunzime, cum o dovedește poemul **iov. iova**. Ca și într-un poem citat anterior, o sintagmă tocită prin uz, "a recita pe dinafară", este înnoită semantic prin

meditații
contemporane

adaptarea ei la o situație inedită: "a citi pe dinăuntru".

Asupra acestui poem, repetăm, esențial pentru înțelegerea poeziei lui Pop, vom reveni mai târziu, când ne vom referi în mod expres la acest subiect.

Este de la sine înțeles că poezia nu se naște pur și simplu din relația fizică a două planuri, ci din capacitatea poetului de a împrumuta acestor relații semnificații cu profunde rezonanțe umane. Astfel, "afară" nu reprezintă doar o opoziție geografică sau, dacă vreți, geometrică, simetrică, față de "înăuntru"; Ioan Es. Pop convertește respectiva antipodicitate - prin apelul la o întreagă semantică cu ecou sentimental - într-o sursă de poeticitate. "Afară" înseamnă frig, înstrăinare, răceală, însingurare, în vreme ce "înăuntru" reprezintă contrariul: căldură, apropiere, intimitate. În felul său naiv, un *jingle* de iarnă anfantin exprimă perfect această dihotomie: "Brăduleț, micuț, drăguț, ninge peste tine (afară, n.n.) / Vino, vino-n casa mea (înăuntru n.n.) unde-i cald și bine." Nu altfel sunt puși termenii de Bacovia, poet cu care Ioan Es. Pop are numeroase puncte în comun. Și la autorul **Scânteilor galbene**, afară are aceleași conotații ca și la Ioan Es. Pop. Poate cel mai bine se regăsește această dualitate în **Decembrie**: "Te uită cum ninge decembrie... (afară n.n.) / Spre geamuri, iubito, privește - / Mai pune s-aducă jăratec / Și focul s-aud cum trosnește..." (înăuntru n.n.) Și la Bacovia, răul - ploaia, moia, zloata, frigul, corbii (!!!) - vine de undeva din fund, de pe câmpie, de la abator, de la margine de oraș, din crânguri, de pe margini de căi ferate, de departe, cu alte cuvinte. Iată, încă doar un exemplu, dintre numeroase altele posibile: „Târâie ploaia... / Nu-i nimeni pe drum; / Pe-afară de stai / Te-năbuși de fum; / Departe pe câmp cad corbii, domol" etc. (**Pastel**).

Poezii în capodopere

alese și traduse de **grete tartler**

Martin Walser (n. 1927)

Zăpada

Zăpada nu cade-n sus,
Ea are numai dus,
Rămâne așezată,
Nu s-a întors vreodată.
În orișice ar face,
Prin toată ființa tace,
Nici fir de glas în nea.
O, dac-ai fi ca ea.
Odihnă, așteptata
E-n toată delicata
Făptură-i, ca atare.
Trăiește-n închinare.
Nici când nu mai revine
De unde cade strop.
Nu merge, n-are scop.
Ferice-n liniști line.

Duminică, 12 octombrie 2003, a decedat la München, Ion Ioanid, autorul celor cinci volume în care a descris drama de neuitat a poporului român, **Închisoarea noastră cea de toate zilele**. Dintre cei care au denunțat cruzimea inumană a tortionarilor din închisorile comuniste, Ion Ioanid este printre cei mai prețuiți, nu numai prin amploarea mărturiilor, dar și prin puterea de evocare a evenimentelor din îndelunga sa detenție.

Denunțând eforturile puterii sovietice din țara noastră de a înlătura pe toți cei care se opuneau așa-numitei "noi orânduiri", Ion Ioanid, unul din supraviețuitorii Gulag-ului românesc, înfățișează în amănunțime evenimentele din închisorile pe care le-a traversat, lupta pentru propria-i supraviețuire, pentru menținerea curajului său și celor care i-au fost alături, pentru păstrarea demnității omenești.

Arestat în 1949 și deținut între 1952 și 1964, anchetat și judecat sub acuzația de a fi făcut parte din organizația "Vulturii verzi", Ion Ioanid va fi condamnat la 20 de ani muncă silnică pentru "complicitate la crima de înaltă trădare". În iunie 1953, evadează din lagărul de muncă de la Cavnic, dar în septembrie, același an, este arestat și rejudecat, pedepsa inițială fiindu-i majorată cu doi ani și opt luni. Volumele **Închisoarea noastră cea de toate zilele**, apărute între 1991 și 1996, la Editura Albatros, consemnează viața deținuților între anii 1949 și 1964, fiind descrisă în amănunțime evadarea sa din anul 1953. Relatările din această importantă mărturisire nu se succed neîntrerupt pe firul timpului, autorul adăugând nenumărate paranteze pentru lămurirea cititorului sau pentru a-și lămuri sieși unele întâmplări și incidente din cursul anchetei, precum și schimbarea de atitudine a tortionarilor, referindu-se adesea la evenimentele

Relatările unui deținut

pavel chihai

fel încât să nu compromită pe ceilalți sau să își dezvăluie propria vină. Apoi, atunci când se afla în fața anchetatorului să își schimbe fizionomia și să-și improvizeze un alt trecut, pentru a se salva pe sine și, bineînțeles, pe frații săi. O înfățișare pe care și-o compunea lucid, cu care apărea și gardienilor și eventualilor delatori. Din acest rol, jucat cu un talent de care se minuna el însuși, făceau parte și manifestările unui bolnav de inimă, o simulare premeditată, conjugată cu refuzul de a răspunde la anumite întrebări sau de a replica într-un mod nedorit de anchetator, ceea ce, în mod obișnuit, putea duce la sancțiuni brutale din partea tortionarilor.

În volumul IV al cărții **Închisoarea noastră cea de toate zilele** sunt descrise, de pildă, relațiile lui Ion Ioanid cu un anchetator, a cărui atitudine, mod de a gândi și limbaj erau inspirate de poziția partidului comunist român, iar acestuia, la rândul-i, de relațiile dintre Uniunea Sovietică și restul lumii libere, îndeosebi Statele Unite. În momentul în care Nichita Hrușciiov părăsește conferința de la Paris, la 16 mai 1960, și sovieticii doboară avionul american U2, atitudinea organelor de Securitate românești se schimbă cu 180 de grade și anchetatorul își arată adevărata brutalitate. Cele două aspecte ale ofițerului de Securitate, prietenos, mergând până la con-

Acest agresiv dialog al surzilor este continuat pe planuri și din unghiuri diferite, fiecare urmărind exasperarea adversarului și, implicit, pierderea controlului, desfășurării după plan a anchetei, a răspunsurilor sau, în culmea exasperării, destăinuirilor imprudente.

Anchetatorul își dă seama că devenea, la rândul-i, obiect de analiză și investigație psihologică, intuia chiar această incomodă egalitate cu victima. Gardianul era privit și el "ca un cobai care se expunea unei atât de atente supravegheri din partea noastră, încât erau surprinse cele mai discrete și subtile trăsături".

Comportarea lui Ion Ioanid față de gardieni se lega de mersul anchetei și de procesul aflat la capătul detenției. Făcea efortul "de a le câștiga încrederea", solicitându-i cât mai rar, arătându-se disciplinat, pentru că atacurile de inimă pe care le simula să se desfășoare pe acest fond de ținută corectă. Știa că rezistența în fața anchetatorului, refuzul de a contribui la bunul mers al anchetei - adică denunțul celor cu care activase împotriva ordinii comuniste -, de a nu-și împovăra propria situație, puteau duce la bătăii și tortură. Unul dintre deținuții din închisoarea "Popa Șapcă" "avea toracele deformat din pricina câtorva coaste ce-i fuseseră rupte și care, fără o îngrijire medicală, se sudaseră cum dăduse Dumnezeu". Or, boala de inimă pe care o simula Ion Ioanid îl ferea de asemenea riscuri: cei supuși anchetei Securității, care urmau să destăinuie comploturi anti-guvernamentale și pe complici, trebuiau să trăiască cu orice chip până la ultima lor declarație: "Nu e voie de murit la Securitate. În pușcărie, da".

Autorul își descrie viața din penitenciarul Securității sau din închisoare, dar și acțiunile care duseseră la anchetă sau la proces. Sunt relatările unui deținut care nu prezintă doar evenimentele și impresiile personale, dar încearcă să își explice atitudinea, comportamentul, opiniile celor care împărțeau același ideal. Procurarea armamentelor de la forțul "Bragadiru", de lângă București, pentru luptătorii anticomuniști din munți, întâlnirile tinerilor care au îndeplinit această misiune, relațiile dintre ei, depășesc cadrul desfășurării cronologice. Ion Ioanid le definește contururile, le interpretează acțiunile, le explică curajul sau slăbiciunile. Câteodată se mărturisește înșelat de aparențe, alături se bucură de justiția interpretărilor sale, pe care le arată deschis, fără rețineri de circumstanță.

Contrastul dintre viața lui Ion Ioanid din celulă sau din închisoare și rarele clipe petrecute sub cerul albastru, deosebirea dintre paznicii grosolani și cei câțiva oameni liberi întâlniți în acest lung itinerar - un medic cinstit, o tânără avocată neperversită de ideologia comunistă - aceste treceri conferă un accent deosebit cărții **Închisoarea noastră cea de toate zilele**. Ion Ioanid nu a scris-o cu intenția de a face literatură, ci de a ne lăsa un prețios document de demnitate umană. Dar a făcut totuși înaltă literatură, destăinuind, odată cu propria-i suferință, sfâșierile dramatice ale unei lumi care a dus mai departe tradiția libertății noastre.

in memoriam: ION IOANID

trecute sau mai târziu din viața personajelor descrise, pușcăriași sau gardieni, consemnând chiar ultime știri, aflate în momentul în care își consemnează amintirile. Aceste asociații dau un înțeles deplin zilelor de închisoare, justificând intuițiile sau interpretările autorului.

În singurătatea fără hotar a celei, Ion Ioanid și frații săi de suferință trăiesc o altă viață decât aceea obișnuită, croindu-și la nesfârșit planuri de apărare, de recăștigare a unei libertăți pe care o știu dinainte pierdută. Vidul celei este adesea alternat cu noaptea ochelarilor negrii, când sunt purtați spre încăperea anchetei, singura diversiune. Pentru Ion Ioanid, spațiul și timpul nu mai există, au dispărut într-o imobilitate ciudată, iar mijloacele de percepție ale lumii din jur, care i-au mai rămas, sunt cele ale unui orb ... "i-am putut număra / pe deținuții aflați într-o cameră apropiată / urmărind la ora mesei zgomotul polonicului care lovea marginea fiecărei gamele când se împărțea mâncarea".

Experiența anilor de închisoare îi permit, în acel subsol lugubru al Securității, să găsească o serie de soluții de supraviețuire. Descrierea minuțioasă a interiorului celulelor ne destăinuie o omenească vocație de cunoaștere pentru cel care nu are decât anonimul unui unic decore, fiind obligat să rămână zile și luni cu ochii ațintii asupra pereților cuștii sale. De fapt, existența din penitenciarul Securității se împărțea între orele de claustrare în celulă și cele pe care le petrecea pe scaunul din camera de anchetă. Avea două preocupări contrastante: în primul rând să își păstreze sănătatea, totodată mintea limpede, pentru a aprecia cum se cuvine tot ceea ce i se întâmpla în cursul zilei și pentru a răspunde anchetatorului în așa

fidente politice inconformiste, amabil, oferind acuzatului țigări și chiar posibilitatea extragerii unei măsele dureroase, sau, după schimbarea politicii sovietice, dușmănos, cu o pedanterie administrativă de călău bine plătit, sunt descrise de Ion Ioanid pe pagini de profundă analiză.

Viața celui anchetat și a anchetatorului se reduceau, în mare măsură, la această confruntare, la această luptă între două interese, ilustrând rivalitatea dintre două mentalități, două lumi. Ion Ioanid se dăruia libertății și semenilor săi, iar adversarul făcea eforturi să îndeplinească obligații profesionale - în realitate criminale - pe care și le însușise cu toate avantajele adiacente. Între acesta și victima sa are loc un joc lucid, ca de șah, cu strategii premeditate, înaintări și retrageri, pierderi și victorii, pe care Ion Ioanid le descrie cu excepționala sa memorie. Acest "joc" psihologic între anchetator și victimă, duce la situații ciudate, în care primul oferă, în mod interesat, privilegiu, pe care celălalt, în mod ipocrit, le respinge: "Bănuindu-l că de fapt voia să mă audă spunându-i că mi-e frig sau nu-mi ajunge mâncarea, pentru a-mi acoperi slăbiciunea și a mă șantaja apoi, propunându-mi remedierea lipsei în schimbul unei atitudini cooperative în anchetă, mă străduiam să nu-i dau această satisfacție. Dimpotrivă chiar, de fiecare dată îi declaram că mi-ajunge mâncarea și că nu am a mă plânge de regimul celular". De asemenea, când i se propune să stea cu mai mulți anchetați în celulă, Ion Ioanid refuză, afirmând că "este greu să conviețuiești cu alții într-un spațiu atât de restrâns", deși dorea din inimă să nu mai fie singur.

maria iaiu

Teatru de viță nobilă

Cel care a dat o față nouă Teatrului Național din Craiova, după 1990, Emil Boroghină, nu a ieșit din scena teatrului românesc o dată cu demisia din funcția de director. A rămas directorul Festivalului "Shakespeare", al cărui inițiator a și fost, de altfel. Cu multă tenacitate, dar și cu o incredibilă modestie, adună laolaltă, ediție de ediție, nume importante ale regiei mondiale, teatre cunoscute în toată lumea. Manifestarea cuprinde trupe de aleasă ținută, compromisurile de genul: "Avem bani puțini, invităm spectacole multe și ieftine", fiind evitate cu demnitate. Emil Boroghină rămâne, în felul acesta, unul dintre cei mai buni manageri culturali români, dacă nu unicul.

Solitar în această acțiune, Emil Boroghină nu obosește niciodată, fiind aproape ubicu, adică aflându-se întotdeauna exact acolo unde e nevoie, astfel încât oaspeții să se simtă foarte bine. Organizator perfect, gazdă desăvârșită, selecționar rafinat, Emil Boroghină oferă orașului și invitaților clipe de rară sensibilitate artistică. În afara reprezentațiilor, au mai avut loc colocvii, expoziții, concerte - toate acțiunile avându-l în centrul atenției pe "contemporanul" nostru Shakespeare. Oamenii de teatru se îndreaptă cu grabire spre acest festival, așa că, pentru câteva zile, Craiova devine un important loc al spiritului.

N-am putut fi prezentă, în acest an, decât vreme de o zi, văzând doar **Richard III**, al Teatrului din Vilnius (Lituania), în regia: Rimas Tuminas, decorul: Rimo Tumino, costumele: Aleksandra Jakovskite, muzica:

Faustas Latenas, cu Vitautas Grigolis în rolul titular. Am ales această seară chiar la îndemnul lui Emil Boroghină, care are întotdeauna mărînimia de a dezvălui și recunoaște, în fața oaspeților săi, scara valorică a producțiilor selectate (poate tocmai pentru că nu se rușinează cu niciuna dintre ele).

Rafinamentul acestei montări, modernitatea deloc iritantă, lipsită de agresivitate, m-au fascinat. Aproape că nu există decor - doar niște oglinzi imense, plasate în diferite colțuri

thalia

ale scenei, o șa (evident, obiectul cel mai important pentru Richard) atârnată de tavan și care, în final, devine carul nupțial al îndrăgostiților, câteva scaune. În felul acesta, se dă libertate absolută actorilor, care, într-adevăr, se mișcă impecabil. Sunetul (sugerând mereu nechezatul cailor, rumoarea de pe câmpul de bătălie și o muzică neașteptat de patetică) îmbracă spectacolul cu o teribilă emoție, chiar dacă jocul interpreților este deosebit de sobru. Niciodată nu vom afla dacă acel nechezat, acea rumoare sunt numai în capul lui Richard - pretext pentru faptele sale feroase; poate că fiecare crimă este făcută la îndemnul acelor glasuri lăuntrice. Richard poate fi un scelerat, poate fi un complexat, dar mereu lasă în urmă sentimentul că este un mare nefericit. Un personaj straniu, între Mefisto și un om-cal, este prezent continuu în preajma acestuia. El dansează în ritmuri cabaline, aruncându-și "coama" pe spate, parcă determinând comportamentul lui Richard.

prestația scenică a întregii echipe, totul căpătând conturul clar al unei opere perfect săvârșite. Nu există lungimi, nu te plictisești (chiar dacă nu cunoști limba), limbajul teatral fiind extrem de concis și de limpede.

A fost o încântare și oricând așa da (dac-aș avea, firește!) un regat pentru un asemenea spectacol!

Este sau nu este cinematografia românească într-un moment de reviriment? Iată întrebarea hamleto-dâmbovițeană ce agită multe spirite în lumea autohtonă a celei de-a șaptea arte. Răspunsul este și da și nu. Ca mai tot ce se întâmplă pe meleagurile noastre. Ambiguitatea, jumătățile de măsură, strufo-cămilele sunt punctele de reper ale noii democrații în cultură, politikie etc. Da, pentru că în mod evident noul val de regizori are ceva de spus. Producțiile lor sunt premiate, ce-i drept mai mult în străinătate (vezi cazul filmelor **Maria**, regia Călin Netzer,

arta filmului

Poveste la scara C, regia Cristian Nemescu sau **Occident**, regia Cristian Mungiu, singurul film românesc premiat și acasă). Ei și colegii lor au reușit să trezească din somnul indiferenței și al înspăimântătoarei mediocrități, o serie de „mari“ personalități, care se ocupă de destinele cinematografului românesc. Nu, pentru că filmele noului val de regizori nu pot fi văzute în România. Ele sunt difuzate în străinătate, pe la diverse festivaluri, iar aici, nu găsește nimeni de cuviință ca aceste pelicule să fie prezentate.

Este mai mult decât un paradox, faptul că aceste filme despre care se vorbește atât de mult în mass-media, cu care Centrul Național

În timp ce francezii fac la București un festival, noi ne peticim

irina budeanu

al Cinematografiei (CNC) se mândrește atât de tare, nu rulează pe ecranele din țară. Iar seria negațiilor continuă. Anunțată cu surle și trâmbițe, prima ediție a Festivalului Național de Film se pare că se va transforma doar într-o Gală. Ar fi trebuit să înceapă pe 23 octombrie și să dureze aproape o săptămână. Rezultatul, însă, este incert. La ora actuală se știe că este vorba doar de o Gală de numai trei zile și din multele producții românești anunțate ca fiind în premieră absolută, se vor proiecta doar câteva. Confirmate, printre altele, sunt peliculele **Niki & Flo**, în regia lui Lucian Pintilie, **Ambasador căutăm țară**, regia Mircea Daneliuc, **Maria**, regia Călin Netzer. Rămâne de văzut dacă directorul general al C.N.C., Decebal Mitulescu, va găsi în ultimul moment resursele financiare necesare pentru demararea acestui festival. Și pentru că paradoxul românesc este foarte bine reprezentat în acest domeniu, vă mai semnalăm unul. În timp ce filmul românesc se poticnește și festivalurile devin gale sau mai știu eu ce, cel francez ne-a luat cu asalt ecranele. Până în 26 octombrie, în șase săli din București, sunt proiectate 70 de filme, în cadrul Sărbătorii filmului francez. Manifestarea, organizată de

Ambasada Franței la București și Institutul Cultural Francez, are un caracter excepțional prin numărul și calitatea filmelor proiectate. La francezi se poate, la noi, nu.

Vom apuca oare vreodată vremurile când normalitatea va fi o stare de fapt în cultura românească și implicit în cinematografia noastră? Când promisiunile vor fi într-adevăr onorate? Va veni un timp când, an de an, ne vom înscrie și noi în competiția Oscarurilor? Nu ca anul acesta, în care CNC-iștii nu au putut înscrie nici un film românesc la Oscar (anul trecut lucrurile au stat mai bine, filmul lui Nae Caranfil, **Filantropica**, a reprezentat România). Motivul? Nici una dintre noile pelicule românești nu a rulat cel puțin zece zile pe ecranele din țară (aceasta fiind una din condițiile de participare). Cum e posibil? Întrebați-i pe cei de la CNC. Deocamdată, așteptăm străinătatea, festivalurile de acolo, doar așa, se pare că putem vorbi de revirimentul cinematografului românesc. Văzut de afară.

Studiile privind folosirea limbajului în situații reale de comunicare, în special cele de la sfârșitul secolului trecut și începutul celui actual, dau o atenție exagerată uzului, adică practicii limbajului, făcând din vorbitor un fel de creator, actor, transformator al structurilor și proceselor existente în limbă, acesta devenind în același timp, responsabil pentru toate formele și fenomenele petrecute aici. Această focalizare a interesului este determinată, în ultimă instanță, de proprietățile cognitive ale vorbitorului, de posibilitățile sale de formulare și restricționare ca și de intenția sa de a căuta și formula principiile generale care guvernează producerea și receptarea vorbirii și a limbii în situații de comunicare. Unul din principiile centrale ale lingvisticii funcționale este cel al iconicității. În termeni foarte generali, acest principiu prevede o motivare în relația dintre formă și semnificație; el a fost enunțat de un lingvist englez încă din 1977 sub formularea: „condiția naturală unei limbi este de a păstra o formă pentru o semnificație și o semnificație pentru o formă”. Rândurile de față provin din imboldul de a arăta, măcar prin câteva aspecte, cum s-a extins și s-a perfecționat acest principiu în ultimele trei decade

O altfel de semantică

**mariana
ploae-hanganu**

pare pierdută total sau parțial. Rezultatul acestei pierderi are efecte asupra polisemiei, sinonimiei și a metaforei. Dacă în cadrul polisemiei, ștergerea legăturii dintre formă și semnificația primordială este drumul natural și cel mai rapid pentru apariția unor noi exprimări, pe de altă parte, în aceeași teorie funcționalistă, nu este loc pentru sinonimie. Ca atare, sinonimia este antifuncțională pentru că este antieconomică, statică și neverosimilă. În ceea ce privește metafora, ea este prezentată în termeni generali în studiile tradiționaliste, ca fiind un proces de transfer semantic în care folosim o formă sau o construcție pentru a reprezenta o semnificație strâns legată de înțelesul pe care, până atunci, forma respectivă l-a reprezentat. Conform acestui concept, limbajul uzual este în mod fundamental metaforic, în sensul că rar, sau aproape niciodată, nu se crează forme noi, dar în mod constant, apar înțelesuri noi, fiind neîntrerupt create pentru formele disponibile din limbă. În lingvistică, termenul de metaforă este folosit pentru a da socoteală pentru o serie de „alunecări” semantice care apar în sintagme legate între ele sau asociate la aceeași formă sau construcție. Astfel, în exemplele care urmează, se poate vedea cum, în cazul cuvintelor *mână*, *ajutor* și *fier*, semnificații noi, abstracte sunt asociate unor mai vechi: (1) *Tu îmi dai o mână de ajutor* și (2) *El conduce întreprinderea cu o mână de fier*. *Mână de ajutor* și *mână de fier* reprezintă două cazuri de transfer metaforic destul de transparent, în sensul că putem să recuperăm motivația transferului și să dăm socoteală de comunicarea indirectă. Astfel interpretăm destul de ușor ideea de ajutor, în primul caz și pe cea de disciplină în cel de-al doilea. Nu întotdeauna motivația metaforică este atât de evidentă. Prin definiție, orice metaforă este iconică până la un anumit punct, o dată ce este bazată pe asemănare și diviziune semantică între semnificația fundamentală și cea derivată. Studiile de lingvistică funcțională recente prezintă propuneri interesante pentru a urmări traiectul semnificației în cazul metaforei; aproape toate

respectă principiul iconicității și postulează ca unidirecțională „alunecarea” semantică, în sensul abstractizării progresive a semnificației. În termeni foarte generali, putem spune că aproape toate, sau mai bine zis, cele mai interesante dintre aceste propuneri, sunt de origine spațială, plecând de la formularea lui Jackendoff din gramatica generativă, care considera spațiul drept punct de plecare pentru orice derivare semantică. Desigur, parcurgerea acestor teorii intră în contradicție cu spațiul și caracterul rubricii noastre astfel încât ne vom limita să rezumăm, în termeni accesibili, momentele mai importante ale procesului general ilustrat de aproape toate propunerile recente privind metafora. Momentul originar este cel de consolidare progresivă cu o nouă asociere metaforică între formă și semnificație; acest moment coincide cu nedefinirea formei și tatonarea uzului. De aici, impresia de variație, de nestabilitate. Al doilea moment este cel al stabilizării aparente în care este inclusă gramaticalizarea relației dintre formă și noua nouă semnificație. În acest moment se verifică nivelul de iconicitate maximă cu relația transparentă între formă și semnificație, reprezentând maximum de economie comunicativă și maximum de rentabilitate sistemică. În sfârșit, al treilea moment este cel al pierderii gramaticalității relației dintre formă și semnificație cu o libertate progresivă a formei în termeni de ocurență și cu o libertate progresivă a semnificației către o „golire” semantică. Acum pot să apară, prin convergență semantică, mai multe forme care să dea socoteală pentru aceeași semnificație, vorbim de momente deși, în orologiul limbilor, evenimentele se măsoară în unități distincte de cele din orologiul vieții umane, ca atare, momentele ar putea însemna decade, secole sau chiar milenii.

conexiunea semnelor

care ne separă de formularea lui Bolinger, el ajungând în lingvistica funcțională contemporană una din tendințele teoretice de maximă importanță, fiind inclus chiar în paradigma de gramaticalizare a unei limbi.

Deși principiul iconicității presupune o motivare între formă și semnificație, ceea ce face ca vorbitorii unei limbi să acționeze conform unei corespondențe între formă și funcția lingvistică, nu întotdeauna putem identifica urmele acestei corespondențe în producerea fiecărui act verbal. Aceasta probează că nimic nu este întâmplător în limbă. Motive de economie, eficiență și eficacitate determină vorbitorii să-și sistematizeze propriile acte verbale, operând cu un număr mai mic sau mai mare de semne, principii și reguli pentru a organiza mesajele lor de comunicare. Cu toate acestea, la o analiză atentă, constatăm că nu totul este iconic în limbă. Dimpotrivă, există părți ale discursului oral sau scris în care este opacă, și pare arbitrară, orice relație între formă și semnificație, în sensul că semnificația originară

(urmare din pagina 24)

DESPRE MOLDOVENISMUL PRIMITIV

Și reactivând românofobia sub stindardul moldovenismului primitiv, prin restaurarea vechilor neadevăruri, încurajând ceea ce Serafim Saka numea „potopul rusificant”. Revenirea în forță a comuniștilor, sprijinită de nostalgicii care tânjesc după binele social din perioada sovietică și velikomoldovenism folosește un discurs fals-european. O fi el *așramat* (cum subliniază, îndreptățit, cu bucurie „răutăcioasă”, cărcotașii noștri anchetați), dar el dezvăluie un fapt de ordinul evidenței: guvernării *știu ce vor*. În timp ce frontul unionist s-a înecat în vorbărie, s-a drapat într-o retorică lacrimogenă și a bătut pasul pe loc, mulțumindu-se doar să propună discursuri emoționante. Și până la urmă să se risipească, măcinat de rivalități personale (ah, liderita!) și orgolii în clopot. Nu spunea chiar președintele Voronin că „poetii au predat puterea pragmaticilor”? Și atunci *pragmaticii* (de teapa acestui obraznic „domn” Stati) nu stau de pomană; adună cu harnicie regionalisme și confecționează, prin furt, un „dicționar” pentru a prelungi schizofrenia identitară. Acuzând, desigur, statul român pentru înversunata ofensivă politico-lingvistică antimoldovenească. Și ceata de lexicografi „românești” care, cică, ar căsași cuvintele moldovenești...

Să mai observăm că acești guvernămți agramați, mai puțin interesați de relansarea economică a țării (pe care o vor, în continuare, o guvernărie rusească) au atacat cu aplomb chestiunea esențială. Ofensiva împotriva limbii și Istoriei

este, nu mai începe vorbă, un obiectiv strategic (Iurie Colesnic). Iată că ei nu sunt chiar atât de „proști”, iar reacția celor lezați a cam întârziat, să recunoaștem. Reproșul că în acești ani „școala a pregătit cetățeni pentru România” a provocat îngrijorare tocmai în rândurile celor care visează ca limba română să recadă în condiția de „limbă de bucatărie”. Esențială ni se pare, între aceste opinii, remarca d-nei Maria Șleahțișchi. Noi, zgomotoși și inconsecvenți (așa cum ni s-a dus buhul și nu fără teme) am pendulat între patetism și declarativism. Or, bombardamentul mediatic (capitol la care suntem descoperiți) conduce la „erodarea psihotronă” a conștiinței etnice. Efortul nostru propagandistic n-ar trebui să fie pompieristic și, vai, ineficient. Cine controlează media - spune o butadă - stăpânește lumea. Chiar dacă într-o epistolă voroniană, sugerând cosmetizarea (rebotizarea) P. C., I. Druță reamintează că cei care ajung la putere ocupă „mai întâi poșta, telegraful și băncile” (și, iată, comuniștii n-au făcut-o), ar fi cazul să notăm că azi, esențială, este ocuparea TV. Ceea ce s-a întâmplat, nu-i așa?

În fine, o chestiune delicată în tabăra scriitorilor ar fi cea de *imagine*. Imaginea condeierilor a pălit, notează sec VI. Beșleagă. Cu forțe dispersate, acuzând șovăiala și oboseala, frisonată și ea de verva culiselor și intriga politică, scriitorimea - cum zicea Iulian Ciocan - „calcă în străchini”. Să recunoaștem că naivitatea și gafele unor lideri

ar îndreptăți reproșul. Dar n-am zice că Basarabia a ajuns o „țară fără elite” (Gh. Erizanu). Și nici n-am blama coaliția care s-a născut (ca idee) tot la sediul U.S.

Decisivă rămâne însă schimbarea de mentalitate la nivelul electoratului (manipulabil). Prestația lamentabilă a unora dintre cei care s-au visat conducători, „strălucind” prin lichelism, aviatorism politic și incompetență, fripturism, ș.c.l. a dezgustat masa incoloră a votanților. Cum s-a ajuns aici? Cercetând acest „peisaj în mișcare”, V. Gârneț schițează câteva explicații și propune și niscaiva soluții. Speranțele se leagă de valul tânăr, scutit de promiscuitatea vinovată. De ieșirea din apatie și neputință nu doar prin erupții stradale. Și înțelegând că ofensiva guvernului comunist (adunând, se amuză unii, o colecție de „proști”) vizează, sub tăvălugul restaurației, un obiectiv de importanță strategică, atentând la limbă și Istorie. S-a încercat „tăierea ombilicului românesc” (V. Vasilache). Important ar fi ca sub presiunea chestiunilor legate de cotidian, de supraviețuire a inului să nu ignorăm inventarul problemelor vitale, punând în discuție supraviețuirea ființei etnice, regăsindu-se, cu toții, în *Istoria românilor*. Azi, la Chișinău, scriitorii - din nou - nu pot rămâne doar la masa de scris. Dacă vor, desigur, ca limba română să nu fie exilată „la bucatărie”.

Fotografiile de familie ale domnului Ciocoi

grafomania

Instantaneu: poetul Gheorghe Ciocoi oferind cu generozitate dedicații. Explicație foto: „Adeseori, Gheorghe Ciocoi, față în față cu cititorul, s-a exprimat și pe un colț de carte (să zicem, *Constelația dragostei*), mai ales că fotografia este și ea o încercare de a opri doar pe o clipă însăși poza timpului. Să existe oare, să fie și constelația fotografiei?”. Instantaneu: poetul Gheorghe Ciocoi, pe o scenă, în fața unui microfon. Explicație foto: „Oare mai multe microfoane fac mai trainică legătura cu cititorul, cu pământul, cu inspirația sfântă?”. Vă simțiți interesați de fotografiile de familie ale scriitorului Gheorghe Ciocoi? Atunci vă recomand călduros să consultați volumul de **Scrieri alese** (Editura Lumina, Chișinău, 2003), prefațat de Mihai Cimpoi. Un volum impresionant. Instantaneele de care vorbeam le găsiți în secțiunea „Constelația fotografiei”. Cum nu este precizat un îngrijitor al ediției (nici nu ar avea de ce), tragem concluzia că inițiativa și comentariile la poze îi aparțin domnului Gheorghe Ciocoi în persoană. Impresionant, cum spuneam. Poeziile domnului Gheorghe Ciocoi sunt pe măsura așteptărilor noastre. „Oamenii cu suflet liber/

Și cu gândul de oțel/ Țin o Patrie-n picioare./ Cum ai ține un rebel./ Oamenii cu suflet trainic./ Oamenii de pe la noi./ Iarba cu doi ochi o taie/ Și-o fac tare pe sub ploii./ Oamenii cu suflet tânărl./ Oamenii cu pas încet/ Vor în carte să rămână/ Că se știu cu un poet” (*Oamenii de la noi. Pentru Sergiu Rotaru*). Când nu execută caricaturi de versuri (vezi „Vor în carte să rămână/ Că se știu cu un poet”) inspirate din lumea satului Cepeleuți, domnul Gheorghe Ciocoi se uită la stele. Steaua care îi fură privirile se numește Eminescu și despre această stea scrie domnul Ciocoi: „Vorbind pe șleau, adevărat./ A te sătura de Eminescu/ Pare a fi un mare păcat./ De ce? Poate și din cauză/ Că nu te poți sătura de-un cer/ Care nici el nu se plictisește/ Să răsără, ca soarele, lejer./ Și să vorbească graiul poveștilor. (...)” (*Nu mă satur de iubire. Unui coleg, care, ieri-alaltăieri, îmi declara, pușin obosit, că s-a săturat de Eminescu*). Ni-l imaginăm pe Eminescu strâmbând din nas, întorcându-se pe cealaltă parte (în mormânt). În schimb, domnul Ciocoi rămâne impasibil. „Pădurile ce Eminescu le-a colindat/ Au acoperit azi luceafăr, luncă și sat/ Pădurile-ntineresc cu orice primăvară - / De aceea, poate, frunza

cerului curat/ Învață de la stele cum să-nfioare/ Un mugure-poet, acum, întâia oară...” (*Pădurile zicând de Eminescu*). Văzând că nu este luat în seamă de idolul său, domnul Ciocoi își schimbă obiectul admirației. Scrie despre Miorița și despre Ana, despre Manole și despre Lucian Blaga.

Să aruncăm acum o privire pe prefața semnată de domnul Mihai Cimpoi. Găsim aici numai vorbe îmbelșugate: „(...) arborii îndrăgostiți sunt simbolul vieții prin excelență, constituind un ax al lumii, pe care se sprijină universul, în special universul celor doi, contopiți prin sentimentul înfloririi care este asociat cu senzația dominantă a purității, emblematizată prin alb (...). Albului i se asociază în mod firesc albastrul (aerul albastru, cerul albastru), două culori romantice emblematice cu care-și atmosferizează poezia. Arborii îndrăgostiți leagă pământul și cerul, rădăcinile și luceferii”. Culmea e că domnul Ciocoi e considerat un autor de „o modernitate de invidiat”, cum este de părere Viorel Dinescu.

În încheiere, îl felicităm pe domnul Gheorghe Ciocoi pentru titlul inspirat pe care l-a dat volumului său. Nu ne putem abține să nu ne punem o mică întrebare: dacă acestea sunt alese, oare cum or fi alea nealese?

Corina Sandu

corina_sandu2003@yahoo.fr

„E o revenire anacronică la un model ideologic care, iată, nu s-a perimat așa cum s-ar fi crezut. Cu nu prea multe excepții (de la Alexandru George, Mircea Martin și Eugen Negrici la Laszlo Alexandru, iar din exterior de la soții Ierunca la Paul Goma și Bujor Nedelcovici), comentarii noștri șovăie în fața unor analize necomplete, a unor concluzii ferme. Preferă a se frânge în echivocuri și amabilități, dacă nu îmbrățișează de-a dreptul o postură retractilă ce nu mai oferă speranțe, precum cea a unui Ion Simuț. Categoria acestor «indecși» nu poate fi receptată decât cu satisfacție de conservatorii baricadați în înalte funcții, refăcând cu aplomb fațada postideologică a postcomunismului. Mitul demolatorului de valori naționale,

Rosenberg, care și-ar fi perpetuat nestingeriți retorica... Greșim oare în fantazarea noastră comparativă?”

(**Gheorghe Grigurcu** - „Viața românească”)

fără comentarii

derivat din mitul, fățiș ceaușist, al patriei amenințate (conștiincios examinat de Eugen Negrici), băntuie nu doar în cercurile zise extremiste, ci și în cele ale postideologilor aflați în grațiile puterii politice, care pactizează frecvent cu reprezentanții celor dintâi. Fortificat prin câteva renegări din zona «disidentilor», corpul de paznici ai templului poate fi considerat a treia generație (post)ideologică din cultura noastră, după generația de nemijlocită subordonare moscovită și după generația de orientare național-ceaușistă (protagoniștii celei de-a doua au fost de altminteri reactivați în Parlament, ca și pe micul ecran: vezi cazurile Adrian Păunescu, Corneliu Vadim Tudor, Mihai Ungheanu ș.a.). Să reformulăm astfel o veche propoziție: nimic nu se schimbă totul se transformă. Deoarece până și aparențele au rămas la locul lor! Despre ce soi de dezideologizare ar putea fi vorba pe aceste trepte ale conducerii statului și în mass-media oficializată? Pentru a realiza ciudățenia situației în care ne găsim, să ne imaginăm, pe urmele lui Vladimir Bukovski, că Germania postbelică ar fi fost «denazificată» apelându-se la Joseph Goebbels și la Alfred

„După o serie de cutremure în lanț de mică intensitate, vechile situri arheologice s-au reșezat în vechile lor forme - e adevărat, ușor mai accidentate, și Uniunea Scriitorilor a devenit Uniunea Scriitorilor, Fondul Litera a devenit Copyro, România literară a devenit România literară, Școala de la Păltiniș a devenit o editură înfloritoare (în ciuda faptului că traducțiile nu fac o literatură), Editura Minerva a devenit nu se știe ce dar până la urmă tot de bine pentru că e implicat și guvernul, Academia Română a devenit Fănuș Neagu, directorul Dinu Săraru a devenit Directorul Dinu Săraru, Cenaclul Flacăra a devenit Realitatea TV, Adrian Păunescu l-a regăsit fericit pe vechiul Adrian Păunescu, unii scriitori s-au făcut atașați culturali, unii ambasadori și atașați culturali s-au făcut scriitori și analiști politici, unii romancierii au devenit vicepreședinți, unii poeți județeni s-au făcut parlamentari, Marius Tupan a devenit mult mai vizibil și mult mai mulțumit de sine, Alex Ștefănescu a continuat să persevereze în masivitate, Gheorghe Grigurcu să valseze cu grație și să se supere din când în când, Augustin Buzura s-a transformat într-o fundație neobosită, Eugen Simion într-o prestigioasă instanță academică, în timp ce Marin Mincu a început să textualizeze paradigmatic prin curțile Euridicei, D.R. Popescu să scrie și să publice ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat, George Bălăiță să tacă și să facă, Ion Groșan să producă texte de revistă, Agopian să-și vadă mai departe de spectaculoasele sale jocuri cabalistice, Traian T. Coșovei și Ion Stratan să performeze poezie la kilogram etc. etc. etc.”

(**Gheorghe Crăciun** - „Viața românească”)

Cătălin Dorian Florescu - câștigător al Premiului "Anna Seghers"

Cătălin Dorian Florescu, scriitor de limbă germană, de origine română (născut la Timișoara, în 1967), este câștigătorul prestigiosului Premiu literar internațional "Anna Seghers".

Motivația jurului în acordarea premiului este următoarea: "Florescu este un povestitor pătimaș, care nu a uitat să vadă miracolele lumii. Biografia sa cuprinsă între Est și Vest, între țara miracolelor - copilăria - și țara speranțelor - Elveția -, l-a învățat că în spatele dictaturii nu se află libertatea, ci un cotidian întunecat, plin de frică, singurătate și speranțe. Modalitatea în care descrie căutarea propriului loc pe pământ - în România, în America, în Elveția -, în imagini impresionante, cu melancolie tândră, cu exactitate respectuoasă și umor laconic, îl face deja de acum să fie o voce inconfundabilă a literaturii germane".

Premiul, în valoare de 12500 de euro, îi va fi decernat scriitorului pe data de 23 noiembrie a.c., la Academia Artelor din Berlin.

Născut la Timișoara în 1967, Cătălin Dorian Florescu trăiește în

Elveția, la Zürich, din 1982, și este scriitor de limbă germană. A debutat în 2001, cu romanul **Timpul minunilor** (editura "Pendo"). A doua sa carte, **Scurtul drum spre casă**, a apărut la aceeași editură, în 2002. Ambele cărți au avut un mare succes la public și la critică. Literatura lui Florescu a obținut, până acum, o serie de premii importante: Premiul Chamisso al Academiei de Artă din München, Premiul "Un an plătit" (acordat de orașul Zürich), Premiul "Cartea anului 2001" - pentru romanul **Timpul minunilor**, Bursa Pro Elveția pentru proză și Bursa Hermann Lenz.

Fragmentele din **Timpul minunilor**, publicate, în limba română, în revistele "Orizont" și "Lettre Internationales", sunt mărturia forței de mare romancier pe care C.D. Florescu o are. La 36 de ani, scriitorul de origine română este deja o vedetă a literaturii europene, textele sale regăsindu-se și în numeroase antologii. Cele două cărți își așteaptă editorii din România.

Premiul "Anna Seghers" - scriitoarea s-a născut în 1900, la Mainz, și

a murit în 1983, în Berlinul de Est, este autoarea, printre altele, a celebrei cărți **A șaptea cruce** - roman despre exilul intelectualității germane din Germania nazistă; A.S. a trăit, în timpul războiului, până în 1947, în exil, în Mexic - este decernat unui scriitor de limbă germană și unui scriitor dintr-o țară latino-americană.

Robert Șerban

fapte culturale

Premiile APLER

Festivalul „Nicolae Labiș”

Comitetul de Coordonare al APLER a decis acordarea premiilor anuale ale asociației pe anul 2002:

1. Revista anului 2002
2. Editura anului 2002
3. Autorul anului 2002

Au dreptul să participe la nominalizările pentru aceste premii membrii APLER și cărțile autorilor publicați la editurile membre ale asociației. Propunerile membrilor APLER sunt așteptate până la data de 3 noiembrie 2003 prin fax sau e-mail (fax: 021.315.05.34; 313.69.01; 313.40.97; e-mail: apler@apler.ro).

Premiile vor fi decernate în cadrul Galelor APLER, ediția a 17-a, 6-8 noiembrie 2003, Câmpina.

Juriul format din Marcel Mureșanu (Cluj-Napoca, președinte), Adrian Dinu Rachieru (Editura „Augusta”, Timișoara), George Vulturescu (revista „Poesis”, Satu Mare), Camelia Leonte (revista „Dacia Literară”, Iași), Marius Tupan (revista „Lucașfărul”, București), Sergiu Adam (revista „Ateneu”, Bacău), Ion Beldeanu (revista „Bucovina literară”, Suceava), Ion Drăgușanul (revista „Primele iubiri”), Cassian Maria Spiridon (revista „Convorbiri literare”, Iași) a acordat următoarele premii:

Marele premiu „Nicolae Labiș” și Premiul revistei „Lucașfărul”, București: Alexandra Noemina Răduț, Târgu Mureș.

Premiul I și premiul revistei „Tribuna”, Cluj: Emil Ifrim, Buzău.

Premiul II și premiul revistelor „Convorbiri literare” Iași și „Poesis”, Satu Mare: Costel Cioancă, Calafat.

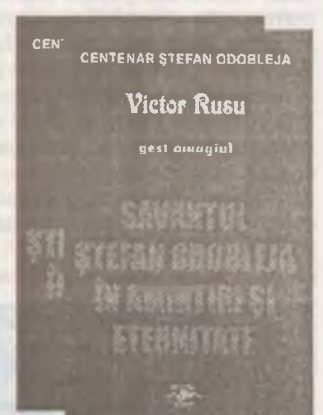
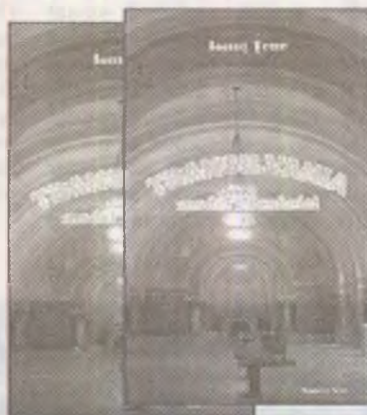
Premiul III și premiul revistelor „Ateneu” Bacău și „Dacia literară” Iași: Adina Loredana Nistor, Suceava.

Mențiune și premiul revistei „Bucovina literară”: Doru Cristache, Buzău.

Mențiune și premiul revistei „Cronica”: Alina Aslău, Ineu.

Mențiune și premiul revistei „Primele iubiri”, Suceava: Ioan Petru Coroamă, Suceava.

Mențiune și premiul revistei „Timpul” - Iași și „Steaua” - Cluj: Ovidiu Alexandru Vintilă, Suceava.

adrian dinu rachieru

Fantoma unui dicționar“ (vorba unui poet) bânuie de prin iulie a.c. prin Basarabia. Poate că opul cu pricina nici n-ar merita atenția noastră; el a stârmit zarvă, replici severe, anihilante ori a fost ignorat, îngropat în tăcere. Sau etichetat ca o prostie propagandistică. Autorul acestui pretins dicționar bilingv (moldovenesc-românesc!) este, desigur, V. Stati, faimos pentru antecedentele sale frauduloase. Tristă celebritate! Fiindcă, iată, descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții ne previne că avem de-a face cu un *Dicționar moldovenesc explicativ*; ceea ce volumul respectiv chiar este. Or, dl Stati, ignorând cu nonșalanță *Cuvântul înainte* al Colegiului redacțional pune pe copertă un titlu fals și o hartă scandalosă (deși, d-sa zice că taman se luptă cu „gurile mincinoase“ și divulgă un „truc politic“, urmărind, chipurile, *deznaționalizarea moldovenilor*).

Asupra acestei chestiuni dorim să zăbovim, așezând-o, bineînțeles, în context geo-politic. Fiind zonă de răspântie, favorizând „osmoze contradictorii“ (Al. Zub), spațiul pruto-nistean a găzduit dispute înverșunate în istoriografie. Poziția Basarabiei în cadrul românității orientale constituie un subiect (încă) controversat, prilejuind corul lamentațiilor identitare (a se vedea articolul lui Al. Zub, *Basarabia și discursul identitar*, în *Dacia literară*, nr. 4/2001). Deși lucrurile sunt clare și adevărul istoric de netăgăduit, iată că „marea injustiție“ se perpetuează. Recuperarea documentară, sprijinită pe o vastă bibliografie e acum posibilă, luminând cotloanele unei Istorii oculate lungă vreme. Totuși, *chestiunea basarabeană* stăruie, aruncată în nebulozitate, deși, pentru istoriografia sovietică, „problema“ a încetat să mai existe din 1940. O carte de neocolit în abordarea temei (fluctuând sub presiunea schimbărilor geo-politice) rămâne cercetarea lui Mihail Bruhis, apărută la Universitatea din Tel-Aviv, în 1979. Fiindcă volumul *Rusia, România și Basarabia* (1812, 1918, 1924, 1940) radiografiază cu blindaj documentar un subiect litigios și observă că atât țarismul, cât și bolșevismul au lansat ingenioase „șiretlicuri terminologice“, sacrificând fără jenă adevărul istoric. Care a fost poziția României față de aceste permanente „ajustări“ ale faptelor istorice? Ea a pendulat între docilitate (salutând „înapoierea“ Basarabiei către Uniunea Sovietică) și dezacord, ajungându-se, chiar în perioada comunistă, la folosirea unui ton revendicativ (e drept, discret). Efectul grav e că sub presiunea rusificării și, în replică, a fluturării tezei moldovenismului (ca ideologie de stat), românismul a pierdut teren. Și dacă specialiștii (nu e cazul d-lui Stati) cu probele la îndemână, nu ezită să anunțe răsplată *caracterul românesc al provinciei*, evidențele nu

DESPRE MOLDOVENISMUL PRIMITIV

au penetrat și spiritul public. Aici confuzia e încă stăpână.

Apoi nu sunt puțini analiștii care poposind asupra fenomenului basarabean și cercetând evoluția socio-politică a republicii în mai-multica deceniul „independent“ să nu fi remarcat *mersul în cerc*. Practic, e vorba de o evoluție circulară; ceea ce înseamnă că Basarabia revine la punctul de plecare. Așa o fi?

Spațiu de frontieră, supus rusificării și, mai apoi, modernizării de tip sovietic, R. Moldova își expune, odată cu reabilitarea glotonimului „limbă moldovenească“, o falsă identitate. E vorba chiar, avertiza de mult Eugen Coșeriu, de o fraudă științifică. Iar *curentul moldovenismului primitiv*, încurajat de rusofoni și ucraineni (nu mai e nevoie să explicăm de ce) întreține un *naționalism moldovenesc* care, în ochii lui Charles King, oferă „o opoziție insurmontabilă“. Nevoia unei definiții identitare e presantă, dar aici lucrurile sunt clare. Hamletismul e inutil și contraproductiv. După un „deceniu de agitație“ (vorba lui Cristian Tudor Popescu), după euforia românismului deturnată în vorbărie și trezirea conștiinței de neam, resovietizarea câștigă teren. O comunitate nevertebrată (spun analiștii), cu o politică duplicitară, confuză, neperformantă, atingând acum o supraviețuire promiscuă pare a acuza teama de anexionism. E vorba, negreșit, de expansionismul românesc! Ciudată această optică, câtă vreme controlul moscovit e vizibil, iar independența Moldovei - iluzorie! Dar

națională a românilor moldoveni, Ed. Litera, Chișinău, 1999) inventaria ecourile acestor confruntări. Un Șt. Ciobanu, de pildă, vorbea de „frântura răsăriteană“ a poporului român (v. *Cultura românească în Basarabia sub stăpânire rusă*, Chișinău, 1923) și reamintea că, în 1810, străinii reprezentau doar 5% din populația Provinciei. Nicolae Popovschi constata, la patru ani de la Unire, că politica de rusificare, în pofida înrăuirilor vătămătoare, n-a curmat continuitatea „firului românismului“. Autorul articolului *Românismul în Basarabia și Unirea* descoperă încântat un *românism sănătos*, venit din adâncul vremurilor. Nici cercetătorii de azi nu s-au dezis de controversata temă și pun umărul la înlăturarea falsurilor. De pildă (ca să pensăm doar un exemplu), Ion Coțescu (v. *De ce moldovenii sunt români*, în „Limba română“, nr. 1/1991) cercetează cariera acestui „etnonim intern“ și descâlcește itele unei ficțiuni care, cu păcate, a „prins“. Bătălia pentru Basarabia începe, obligatoriu, cu aceste demistificări. Vrearea unor „moldoveniști“, fabricați în laboratoarele propagandei sovietice se izbește de un adevăr care, inevitabil, va triumfa. Fiindcă, ne sfătuia și Ion Ungureanu (v. „Limba română“, nr. 4/1998, p. 22), „nu se mai poate trăi în minciună!“.

Azi, Republica Moldova a devenit, pe terenul unei democrații șovăielnice, o *țară centrifugă*. Ea se confruntă, dramatic, cu sărăcia galopantă și depopularea „Vânătoarea“ pornită împotriva celor cu *dublă cetățenie* îi privește, preferențial

fonturi în fronturi

„teama“ de *românometri* e invocată frecvent.

Teza președintelui Voronin e clară: „în politica externă, Moldova va fi acolo unde îi este de folos“. Și dacă limba rusă a dobândit statutul de limbă oficială (cu rol de intermediere între minorități) iar dependența de resurse împinge Moldova în brațele Moscovei, *folosul* nu mai trebuie comentat. Trist e că euforia unionistă s-a stins, iar declarativismul n-a rodit. Dincolo de risipa de vorbe și podurile de flori, rămâne ca argument forte pentru viitorime atractivitatea economică. Doar așa modelul bela-rus poate fi eclipsat, iar Basarabia (sau România de Răsărit, cum propunea Mircea Dogaru) poate fi un *teritoriu recuperabil* (cf. Iurie Roșca), sensibilizând cancelariile vestice. Doar așa forțele pro-românești, măcinate - regretabil - de lupte intestinale se vor coagula, dinamitând și ierarhiile „înghețate“, potrivit idealului unionist.

Cândva, mai exact în 1936, Onisifor Ghibu publica un răsunător articol, indicând sensul reparatoriu al Istoriei: *De la Basarabia rusească la Basarabia românească*. Dar istoria s-a dovedit reversibilă și, din nou, sfidând această navetă, chestiunea se pune pe tapet. Credem nedezmintit în profețiile lui O. Ghibu, însă depinde de noi ca ele să se împlinescă. Mai ales că teza celor „două popoare“ și salvele triumfaliste ale moldovenismului primitiv întrețin o *românofobie* agresivă.

O carte semnată de Gh. Ghimpu (*Conștiința*

pe români. Dacă va deveni o centură de prosperitate (și, împotriva tranziției noastre împleticite, la Chișinău se vorbește, surdinizat, e drept, despre un *miraj românesc*), noi ve atrage prin argumentul economic. Deși înduioșătoare, retorica patriotardă e mai puțin eficace. Și, oricum, nu ține de foame!

*

O mai veche anchetă inițiată de „contrafortiștii“ de la Chișinău, adunând un buchet de opinii așezate sub genericul *Limba română atacată în Basarabia* (v. *Contrafort*, nr. 1-3 (87-89)/2002, p. 16-19) ne obligă la un scurt comentariu recapitulativ. Scriitorii invitați să răspundă la *chestionarul* propus de redacție acuză, firește, la unison, tăvălugul restaurației. Cu toții sunt de acord că avem (au) de-a face cu guvernanți „proști“, agramați, dovedind o gândire fosilizată, trăind în afara timpului istoric, „de afară“ (Arcadie Suceveanu); că antiintellectualismul lor (V. Gârneț), turnat într-o frazeologie moldovenească de rezervă statutul de politicăștrii promoscoviți, „prost utilizați intelectualicește“ (Lec Butnaru). Niște limbuți sfertodocti, așadar reprezentând - prin debilitate intelectuală - ur minorat cultural, ajunși, iată, prin mașinării democratice la putere. Fără ca Republica Moldova să fi cunoscut, realmente, alternanța.

(continuare în pagina 21)

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din România nu este responsabilă pentru politica editorială a publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate. Nici conducerea revistei nu își asumă toate opiniile exprimate. Responsabilitatea aparține în exclusivitate autorilor